

Utkast till lagrådsremiss

Privatkopieringsersättning

Stockholm xxx

xxx

xxx
(Justitiedepartementet)

Utkastets huvudsakliga innehåll

Upphovsmän och andra rättighetshavare har rätt till rimlig kompensation för privatkopiering av deras skyddade verk och prestationer. I Sverige, och de flesta andra EU-länder, betalas privatkopieringsersättningen av de företag som tillverkar eller inför elektronikprodukter som kan användas för privatkopiering.

I takt med den tekniska utvecklingen har det skett stora förändringar när det gäller hur skyddat material tillgängliggörs, konsumeras och kopieras. Det har medfört ett behov av att modernisera ersättningsordningen.

I utkastet lämnas förslag som ska säkerställa en likvärdig rätt till rimlig kompensation för rättighetshavarna samt enklare och mer förutsebara och konkurrensneutrala regler för företagen som garanterar att belastningen på företagen och i förlängningen på konsumenterna inte kan bli för stor.

Det ska inte längre krävas att verk har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på exempelvis en cd-skiva för att grunda en rätt till ersättning. I stället ska alla upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts för privatkopiering och vars verk utnyttjats i förvärvssyfte ha rätt till ersättning under förutsättning att de inte endast påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning. Motsvarande rätt ska gälla för utövande konstnärer, framställare av ljud- eller bildupptagningar samt radio- och tv-företag.

Det förtydligas att även företag som från utlandet säljer ersättningsgrundande anordningar till svenska konsumenter ska omfattas av ersättningsordningen. Det föreslås ett frivilligt sekundäransvar som underlättar för elektronikbranschen att föra över kostnaderna till senare

handelsled och en lagreglerad rätt till återbetalning av ersättning som betalats för anordningar som t.ex. reexporterats.

När det gäller ersättningsgrundande anordningar föreslås det att begränsningen till anordningar som kan ta upp ljud eller rörliga bilder ska tas bort. Det innebär att regleringen i princip blir teknikneutral.

Det föreslås att ersättningen per lagringsutrymme för lagringsmedia, som hårddiskar, respektive multifunktionella anordningar, som mobiltelefoner och datorer, ska sänkas och kombineras med tak. Det innebär att den lagreglerade ersättningen anpassas till de ersättningsnivåer som tillämpas på marknaden samtidigt som det tas höjd för den breddning av ersättningsordningen som föreslås. För hjälpmedel för privatkopiering, som kopiatorer och skrivare, som inkluderas föreslås en fast ersättningsnivå per anordning. Berörda aktörer får använda nedsättningsreglerna för att se till att ersättningen för varje typ av anordning blir rimlig.

För att underlätta för berörda aktörer att komma överens i samband med förhandlingar om avtal om privatkopieringsersättning föreslås en ny möjlighet att få en medlare utsedd av Patent- och marknadsdomstolen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2026.

Innehållsförteckning

1	Lagtext	5
1.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	5
1.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.....	15
1.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister.....	17
2	Ärendet och dess beredning	18
3	Det upphovsrättsliga regelverket.....	19
3.1	Ersättning till rättighetshavare vid privatkopiering	19
3.2	Något om den praktiska tillämpningen.....	23
4	Behovet av en översyn	23
5	Det bör inte inrättas en privatkopieringsnämnd	25
6	En översyn av nuvarande ersättningsordning.....	30
6.1	Inskränkningen för kopiering för privat bruk	30
6.2	Rätten till ersättning	35
6.3	Ersättningsgrundande anordningar	43
6.4	Skyldigheten att betala ersättning.....	49
6.5	Ersättningens storlek	54
6.6	Administration och fördelning.....	64
6.7	Preskription av rättighetshavares fordran	65
6.8	Utökad tillsyn	67
6.9	Internationell tillämplighet	68
7	En ny möjlighet till medling	69
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	71
9	Konsekvenser	72
10	Författningskommentar	79
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	79
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt.....	89
10.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister.....	91
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden (SOU 2022:20)	92
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	94
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	99
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4).....	100
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanserna	106

Bilaga 6	Sammanfattning av promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering (Ju2025/00414)108
----------	---

1 Lagtext

Utkastet har följande förslag till lagtext.

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk¹

dels att nuvarande 26 n–26 q §§ ska betecknas 26 p–26 s §§,

dels att 26 k–26 m, 26 q, 45, 46, 48, 49 a, 60 och 61 §§ och rubriken närmast före 26 k § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 26 n § ska sättas närmast före 26 p §,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 26 n och 26 o §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ersättning vid tillverkning och införsel av anordningar för ljud- eller bildupptagning

Ersättning vid införsel m.m. av anordningar som är särskilt ägnade för framställning av exemplar för privat bruk²

26 k §³

När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar *eller* till landet inför anordningar *på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och* som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk, har upphovsmän till skyddade verk som därefter har sänts ut i ljudradio eller television eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges rätt till ersättning av näringsidkaren.

När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar, till landet inför, *eller från utlandet till en konsument säljer* anordningar som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk, har upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts enligt 12 § och vars verk utnyttjats i förvärvssyfte rätt till ersättning av näringsidkaren enligt 26 l §. Upphovsmän som endast i obetydlig omfattning påverkas ekonomiskt av inskränkningen har dock inte rätt till ersättning.

¹ Senaste lydelse av rubriken närmast före 26 n § 2007:521

26 n § 2010:1206

26 p § 2018:604

26 q § 2018:604.

² Senaste lydelse 1998:1552.

³ Senaste lydelse 2018:1099.

Upphovsmännen har dock inte rätt till ersättning, om de tillverkade eller införda anordningarna ska *Ersättning ska inte utgå om anordningarna ska*

1. användas till annat än framställning av exemplar av verk för privat bruk,
2. föras ut ur landet, eller
3. användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning.

26 l §⁴

Ersättningen enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning: två och ett halvt öre för varje möjlig upptagningsminut,

2. för anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger: 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme,

3. för andra anordningar där digital upptagning kan ske: 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme.

Näringsidkaren har rätt till nedsättning av ersättningsbeloppen enligt första stycket, om

1. upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställning av exemplar av sådana verk som avses i 26 k §, eller
2. ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

Ersättningen enligt 26 k § är

1. för anordningar för lagring: en krona per gigabyte lagringsutrymme, dock högst 40 kronor för varje anordning,

2. för andra anordningar där lagring kan ske: en krona per gigabyte lagringsutrymme, dock högst 100 kronor för varje anordning,

3. för anordningar för exemplarframställning: 100 kronor för varje anordning.

Takbeloppen i första stycket 1 och 2 ska inte tillämpas om det är uppenbart oskäligt.

Näringsidkaren har rätt till nedsättning av ersättningen om

26 m §⁵

Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till

Från kalenderåret 2030 ska ersättningsbeloppen i stället för de takbelopp som anges i 26 l § första stycket 1 och 2 och beloppet som anges i samma paragraf första stycket 3 uppgå till belopp som räknas om enligt andra stycket. Omräkning ska ske vart tredje år och beloppen ska meddelas senast den sista november året före det år

⁴ Senaste lydelse 2005:359.

⁵ Senaste lydelse 2016:979.

organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen ska rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren ska på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen ska framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

beloppen ska tillämpas första gången.

Beloppen räknas om genom att de belopp som gäller det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad tre år tidigare. De omräknade beloppen ska avrundas till hela kronor.

26 n §

Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§.

Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen ska rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tre år efter utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasseras.

26 o §

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska anmäla sig hos en sådan organisation som avses i

26 n § första stycket. Näringsidkaren ska på begäran av organisationen redovisa

- det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning,*
- när anordningarna tillverkades i eller infördes till Sverige eller såldes från utlandet, och*
- när det gäller tillverkning eller införsel, det antal anordningar som omfattas av ett undantag enligt 26 k § andra stycket.*

För sådana anordningar som anges i 26 l § första stycket 1 och 2 ska även anordningarnas lagringskapacitet och om anordningarna kan användas för annat än lagring redovisas.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska betala ersättningen vid försäljning av en anordning, om inte anordningen säljs till en näringsidkare som genom avtal med organisationen har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för den. Detsamma ska då gälla för köparen. Organisationen får inte motsätta sig ett sådant övertagande utan godtagbara skäl.

Den näringsidkare som har betalat ersättning för en anordning som avses i 26 k § andra stycket har rätt att få ersättningen återbetald, om kravet mot organisationen framställs i rimlig tid.

26 o §

Ersättningen enligt 26 n § skall beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt och tas ut med

- 1. fem procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,*
- 2. tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,*
- 3. en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,*

26 q §⁶

Ersättningen enligt 26 p § ska beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt och tas ut med

4. en halv procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro,

5. 0,25 procent av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Ersättning enligt första stycket får tas ut med högst 12 500 euro.

Vid fastställande av vad som *skall* betalas i följerättsersättning *skall* omräkning av de belopp som anges i första och andra styckena från euro till svenska kronor ske enligt den växelkurs som Europeiska centralbanken har fastställt för den dag då försäljningen äger rum, eller, om försäljningen inte sker på en svensk bankdag, den växelkurs som fastställts för närmast föregående svenska bankdag.

Vid fastställande av vad som *ska* betalas i följerättsersättning *ska* omräkning av de belopp som anges i första och andra styckena från euro till svenska kronor ske enligt den växelkurs som Europeiska centralbanken har fastställt för den dag då försäljningen äger rum, eller, om försäljningen inte sker på en svensk bankdag, den växelkurs som fastställts för närmast föregående svenska bankdag.

Rätten till ersättning är personlig och får inte överlåtas eller efterges. Efter upphovsmannens död är, trots 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten.

45 §⁷

En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. ta upp framförandet på en grammfonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,

2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och

3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller till utgången av femtionde året efter det år då framförandet gjordes. Om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde eller, för ljudupptagningar, sjuttionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 3, 6–9, 11–13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 27–29 e §§, 39 § första meningen samt i 41–42 k §§ ska tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf. När det gäller rätt till en ljudupptagning som en utövande

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 3, 6–9, 11–13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o och 27–29 e §§, 39 § första meningen samt i 41–42 k §§ ska tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf. När det gäller rätt till en ljudupptagning som en utövande

⁷ Senaste lydelse 2022:1712.

konstnär har överlåtit till en framställare av ljudupptagningar ska dock 29 d § inte tillämpas efter det femtionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller, om den inte getts ut, det år då den först offentliggjordes.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlåtit inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller

2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

46 §⁸

En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och

2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det sjuttionde året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det sjuttionde året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. Hävs ett avtal enligt 45 d §, gäller dock inte längre rättigheterna. Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m och 42 a–42 k §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. I fråga om ljudupptagningar ska dessutom det som gäller för filmverk enligt 16 a och 16 b §§ samt 16 c § första, andra och fjärde–sjätte styckena tillämpas.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o och 42 a–42 k §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. I fråga om ljudupptagningar ska dessutom det som gäller för filmverk enligt 16 a och 16 b §§ samt 16 c § första, andra och fjärde–sjätte styckena tillämpas.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller

2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

Lydelse enligt SFS 2025:547

Föreslagen lydelse

48 §

Ett radio- eller tv-företag har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller tv-utsändning genom att

1. ta upp utsändningen på en anordning genom vilken den kan återges,

2. framställa exemplar av en upptagning av utsändningen,

3. sprida exemplar av en upptagning av utsändningen till allmänheten,

4. tillåta återutsändning eller en återgivning för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift, eller

5. tillåta att en upptagning av utsändningen på trådbunden eller trådlös väg överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till upptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

De rättigheter som avses i första stycket 2, 3 och 5 gäller till utgången av femtionde året efter det år då utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 b, 42 d och 42 g–42 k §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och tv-utsändningar som avses i denna paragraf.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o, 42 a, 42 b, 42 d och 42 g–42 k §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och tv-utsändningar som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med företagets samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Om ett radio- eller tv-företag har krav på ersättning för en sådan vidareutsändning som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, ska företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § tredje stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

49 a §⁹

Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick

⁹ Senaste lydelse 2022:1712.

och oavsett vilken teknik som utnyttjas. Rätten gäller dock inte om det huvudsakliga motivet för bilden utgörs av ett konstverk för vilket upphovsrätt inte längre gäller.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförligt med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 13 och 15–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 19–21 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 k–28, 29–29 e, 31, 32, 36–38, 41–42 k och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Om en sådan bild är föremål för upphovsrätt, får upphovsrätten också göras gällande.

Bestämmelserna i 2 § andra fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 13 och 15–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 19–21 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 p–28, 29–29 e, 31, 32, 36–38, 41–42 k och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Om en sådan bild är föremål för upphovsrätt, får upphovsrätten också göras gällande.

60 §¹⁰

Bestämmelserna om upphovsrätt tillämpas på

1. verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,

2. verk som först *utgivits* i Sverige eller samtidigt i Sverige och *utom riket*,

2. verk som först *har getts ut* i Sverige eller samtidigt i Sverige och *utomlands*,

3. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i Sverige,

4. här uppfört byggnadsverk,

5. konstverk som utgör del av här belägen byggnad eller på annat sätt är fast förenat med marken.

Vid tillämpning av första stycket 2. anses *samtidig utgivning ha ägt rum*, om verket *utgivits* i Sverige inom trettio dagar efter *utgivning* utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3. anses, där *ej* annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt *utsatts* på exemplar av filmverket som verkets producent.

Vid tillämpning av första stycket 2 anses *utgivningen ha skett samtidigt*, om verket *har getts ut* i Sverige inom trettio dagar efter *utgivningen* utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3 anses, där *inget* annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt *satts ut* på exemplar av filmverket som verkets producent.

Bestämmelserna i 26 k–26 p §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 26 k–26 s §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 44 a § tillämpas på utgivningar och offentliggöranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas också på utgivningar och offentliggöranden av juridiska personer som har säte i Sverige.

Bestämmelserna i 50 och 51 §§ tillämpas på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

Lydelse enligt SFS 2025:547

Föreslagen lydelse

61 §

Bestämmelserna i 45, 47 och 48 §§ tillämpas på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och tv-utsändningar som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och 48 § på utsändningar av radio- eller tv-företag som har sitt säte i Sverige. Bestämmelserna i 46 § tillämpas på ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av rörliga bilder som äger rum i Sverige. Bestämmelsen i 46 § om exemplarframställning gäller dock alla ljudupptagningar.

Bestämmelserna i 48 b § tillämpas på presspublikationer vars framställare är etablerad i Sverige. Bestämmelserna i 49 § tillämpas på arbeten vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas även på arbeten vars framställare är svensk juridisk person och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet i Sverige. Om den juridiska personen har sitt säte i Sverige men inte sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet här, tillämpas bestämmelserna dock endast om arbetet ingår i en ekonomisk verksamhet som har etablerats i Sverige.

Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 50 och 51 §§ på alla fotografiska bilder och övriga bestämmelser på fotografiska bilder

1. vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, eller

2. som först har getts ut i Sverige eller samtidigt i Sverige och utomlands, eller

3. som har infogats i en byggnad eller annan anordning som är fast förenad med marken, om byggnaden eller anordningen är belägen i Sverige.

Vid tillämpningen av tredje stycket 2 anses utgivningen ha skett samtidigt, om bilden har getts ut i Sverige inom trettio dagar efter utgivningen utomlands.

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 m §§ endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 m §§

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§ endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§

endast på upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 48 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 m §§ endast på utsändningar av radio- eller tv-företag som har sitt säte i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 p §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

endast på upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 48 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§ endast på utsändningar av radio- eller tv-företag som har sitt säte i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 p–26 s §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.
 2. Lagen tillämpas även på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet.
 3. Äldre bestämmelser gäller för åtgärder som har vidtagits före ikraftträdandet.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § och 9 kap. 2 § lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Om en organisation som inte är en kollektiv förvaltningsorganisation ingår avtal som anges i 42 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller kräver in ersättning enligt 26 m, 26 p eller 45 b § eller 47 § tredje stycket samma lag, ska det som gäller för en kollektiv förvaltningsorganisation enligt 4 kap. 3 §, 5 kap. 5 § första stycket 1–4 och andra stycket 1 och 2 och 9 § första stycket, 7–9 kap., 10 kap. 1–4 och 8 §§ och 11 kap. 12 § första stycket denna lag gälla för den verksamheten.

Om en organisation som inte är en kollektiv förvaltningsorganisation ingår avtal som anges i 42 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller kräver in ersättning enligt 26 n § första stycket, 26 r eller 45 b § eller 47 § tredje stycket samma lag, ska det som gäller för en kollektiv förvaltningsorganisation enligt 4 kap. 3 §, 5 kap. 5 § första stycket 1–4 och andra stycket 1 och 2 och 9 § första stycket, 7–9 kap., 10 kap. 1–4 och 8 §§ och 11 kap. 12 § första stycket denna lag gälla för den verksamheten.

9 kap.

2 §

En kollektiv förvaltningsorganisation får inte tillämpa

1. licensvillkor som inte har saklig grund, eller
2. licensvillkor som är diskriminerande.

Den ersättning som en kollektiv förvaltningsorganisation begär för användning av verk och andra skyddade prestationer ska vara rimlig. Organisationen ska informera användaren om grunderna för beräkningen av ersättningen.

Vid tillämpningen av första stycket 2 ska villkor som gäller för en nättjänst av ett slag som varit tillgänglig inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) under kortare tid än tre år då licensavtalet ingicks inte beaktas.

Första stycket och andra stycket andra meningen ska i fråga om avtalsvillkor och information om grunderna för beräkningen av begärd ersättning även tillämpas när en organisation kräver in ersättning enligt 26 n § första stycket lagen (1960:729) om

¹ Senaste lydelse 2022:1714.

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller för avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 a och 16 §§ lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag gäller också om det i andra fall än som anges i 1 § uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som gäller rätt att göra filmverk tillgängliga för allmänheten på en beställvideotjänst online. Bestämmelserna i 13 och 14 §§ om tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning gäller dock inte vid *sådan tvist*.

Föreslagen lydelse

1 a §¹

Denna lag gäller också *vid tvist om ingåendet av ett avtal om ersättning enligt 26 k § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk samt* om det i andra fall än som anges i 1 § uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som gäller rätt att göra filmverk tillgängliga för allmänheten på en beställvideotjänst online. Bestämmelserna i 13 och 14 §§ om tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning gäller inte vid *sådana tvister*.

16 §

Medlaren har rätt till skäligen ersättning för arbete och utlägg.

Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har ansökt om medlingen eller, om flera parter har ansökt om medlingen, av dessa parter med lika delar.

Vid tvist om ingåendet av ett avtal om ersättning enligt 26 k § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ska dock, om inte annat har avtalats, ersättningen betalas av parterna med lika delar.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.

¹ Senaste lydelse 2022:1713.

2 Ärendet och dess beredning

En särskild utredare fick i augusti 2020 i uppdrag att se över ersättningsordningen för privatkopiering och föreslå nödvändiga författningsändringar. Syftet med översynen var att åstadkomma en modern och effektiv ordning. I uppdraget ingick att analysera förutsättningarna för att ersätta ordningen med en statlig ordning och bedöma om det är lämpligt.

Utredningen tog namnet Utredningen om privatkopieringsersättning och överlämnade i april 2022 betänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden (SOU 2022:20). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2022/01441).

En särskild utredare fick i juli 2022 i uppdrag att se över inskränkningarna i upphovsrätten och föreslå nödvändiga författningsändringar. Utredningen tog namnet Utredningen om upphovsrättens inskränkningar och överlämnade i januari 2024 betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4). Utredningen bedömer att det inte finns skäl att föreslå någon ändring avseende inskränkningen för privatkopiering och lämnar inte något lagförslag i den delen. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. Remissvaren finns tillgängliga på regeringens webbplats och i Justitiedepartementet (Ju2024/00120).

Utifrån betänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden har propositionen Ersättning till radio- och tv-företag vid privatkopiering (prop. 2024/25:137) beslutats. Propositionen har antagits av riksdagen (bet. 2024/25:NU21, rskr. 2024/25:218). De lagändringar som rör ersättning till radio- och tv-företag träder i kraft den 1 januari 2026.

Inom Justitiedepartementet togs i februari 2025 promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering (Ju2025/00414) fram med förslag på förordningsändringar som syftar till att anpassa ordningen till en dom från EU-domstolen. Förslaget innebär att det för rättighetshavare från länder utanför EU/EES inte längre ska vara ett villkor för rätt till ersättning att landet i fråga ger svenska rättighetshavare en motsvarande möjlighet till ersättning, så kallad ömsesidighet. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 6*.

Under beredningen uppmärksammades att ytterligare lagändringar bör övervägas. Detta utkast till lagrådsremiss har därför tagits fram i Regeringskansliet. I samband med utarbetandet av utkastet har dialog förts med företrädare för berörda rättighetshavare och näringsidkare om den praktiska tillämpningen av ersättningsordningen.

I utkastet till lagrådsremiss behandlas förslagen i betänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden som inte redan har behandlats i lagstiftningsärendet och bedömningen i betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten som avser inskränkningen för privatkopiering samt de ytterligare lagförslagen.

3 Det upphovsrättsliga regelverket

3.1 Ersättning till rättighetshavare vid privatkopiering

Upphovsrätten och de närstående rättigheterna

Bestämmelser om upphovsrätt finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Upphovsrätten är den rätt som författare, kompositörer, konstnärer och andra upphovsmän har till sina verk. Upphovsrätten omfattar resultatet av varje skapande verksamhet som uppnår en viss grad av originalitet (verkshöjd). Exempel på verk är romaner, filmer, dikter, musikaliska verk, sceniska verk och konstverk. Upphovsrätten gäller som huvudregel under upphovsmannens livstid och 70 år efter hans eller hennes död.

I upphovsrättslagen finns även bestämmelser om rätt till vissa prestationer efter liknande principer som gäller för upphovsrätten. Sådana närstående rättigheter gäller för utövande konstnärers (artister, musiker, skådespelare m.fl.) rättigheter till sina framföranden, framställare av ljud- eller bildupptagningars (producenter) rättigheter till sina upptagningar och radio- och tv-företags rättigheter till sina utsändningar. Hit hör även de särskilda skydden för presspublikationer, databaser och andra sammanställningar samt fotografiska bilder. För de närstående rättigheterna gäller olika skyddstider som normalt är kortare än för upphovsrätten.

Enligt upphovsrättslagen har upphovsmän och närstående rättighetshavare ensamrätt att bl.a. framställa exemplar av sina verk och prestationer. Det innebär att den som vill framställa exemplar av ett verk eller en prestation som utgångspunkt måste ha samtycke från den eller de som innehar rätten till verket eller prestationen.

Det finns inskränkningar i ensamrätten som motiveras av allmänna eller enskilda intressen. I det här sammanhanget är inskränkningen för framställning av exemplar för privat bruk av betydelse.

På särskilda områden kan användning av skyddade verk eller prestationer grundas på bestämmelserna om avtalslicens. Med avtalslicens avses att en part kan träffa avtal om användning av verk eller prestationer med en organisation som företräder ett flertal rättighetshavare till i Sverige använda verk på området och därigenom få rätt att använda också verk eller prestationer av rättighetshavare som inte företräds av organisationen. Avtalet utsträcks alltså till att omfatta även utanförstående rättighetshavare. Syftet är att användaren ska kunna få alla de rättigheter som behövs för verksamheten, samtidigt som rättighetshavarna ska få ersättning. Avtalslicens kan användas bl.a. för myndigheters, företags och organisationers användning samt för undervisningsverksamhet.

Upphovsrättslagen tillämpas i första hand på svenska verk och prestationer. Till följd av Sveriges anslutning till EU/EES och olika internationella överenskommelser tillämpas upphovsrättslagen i stor utsträckning även på verk och prestationer med utländskt ursprung. Bestämmelser om upphovsrättslagens tillämpning med avseende på andra länder finns i internationella upphovsrättsförordningen (1994:193).

Inskränkningen för framställning av exemplar för privat bruk

Inskränkningen för framställning av exemplar för privat bruk ger var och en rätt att under vissa förutsättningar kopiera skyddade verk (12 §). De exemplar som framställs med stöd av inskränkningen får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Enligt huvudregeln får ett eller några få exemplar framställas av offentliggjorda verk. Med offentliggjorda verk avses verk som lovligen har gjorts tillgängliga för allmänheten, dvs. som huvudregel med upphovsmannens samtycke (se 8 §). När det gäller litterära verk i skriftlig form får framställningen endast avse begränsade delar av verk eller verk av begränsat omfång. Inskränkningen ger inte rätt att uppföra byggnadsverk, framställa exemplar av datorprogram eller exemplar i digital form av sammanställningar i digital form. Inskränkningen ger inte heller rätt att för privat bruk låta en utomstående framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk, framställa bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

En annan viktig begränsning är att inskränkningen endast ger rätt att framställa exemplar från så kallade lovliga förlagor (se 12 § sista stycket). Det innebär att kopiering från illegala källor faller utanför inskränkningen.

Inskränkningen är tillämplig på alla närstående rättigheter utom den som gäller för presspublikationer (se 45 § tredje stycket, 46 § tredje stycket, 48 § tredje stycket, 49 § tredje stycket och 49 a § fjärde stycket).

Inskränkningen motsvarar artiklarna 5.2 b och 5.5 i direktivet om upphovsrätten i informationssamhället (Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informations-samhället). Enligt direktivet får medlemsstaterna under vissa förutsättningar föreskriva inskränkningar för framställning av exemplar för privat bruk, förutsatt att rättighetshavarna får rimlig kompensation.

Ersättningsordningen för privatkopiering

I upphovsrättslagen finns bestämmelser om ersättning som syftar till att kompensera rättighetshavarna för tillåten privatkopiering (se 26 k–26 m §§). Ersättningsberättigade är upphovsmän till verk som har sänts ut i radio eller tv eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges. Motsvarande rätt gäller för utövande konstnärer, framställare av ljud- eller bildupptagningar respektive fotografiska bilder (se hänvisningar till 26 k–26 m §§ i 45 § tredje stycket, 46 § tredje stycket och 49 a § fjärde stycket). I praktiken innebär bestämmelserna att ersättning endast i begränsad omfattning utgår för kopiering av stillbilder och texter m.m. (se prop. 2004/05:110 s. 131). Den 1 januari 2026 ges även radio- och tv-företag motsvarande rätt till ersättning (se prop. 2024/25:137).

Ersättningsskyldiga är näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller inför anordningar som kan ta upp ljud eller rörliga bilder och som är särskilt ägnade för privatkopiering. Ersättningsordningen bygger på att ersättningsskyldiga näringsidkare för över sina kostnader på konsumenterna, dvs. de som har rätt att privatkopiera.

Enligt rättspraxis omfattas exempelvis mobiltelefoner och surfplattor av ersättningsordningen. Vissa anordningar undantas helt. Det gäller anordningar som ska användas till annat än privatkopiering, föras ut ur

landet eller användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning.

Ersättningens storlek anges i bestämmelserna och är kopplad till anordningarnas lagringsutrymme. Ersättningsskyldiga näringsidkare har rätt till nedsättning av ersättningen om rättighetshavarna kompenseras för privatkopieringen på något annat sätt, eller om ersättningen med hänsyn till omständigheter som kan hänföras till en anordning eller förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

Ersättningen kan endast krävas in av en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade rättighetshavare på området och det är endast en sådan organisation som har rätt att träffa avtal om nedsättning. Organisationen ska fördela ersättningen mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för dess omkostnader. Vid fördelningen ska de rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med dem som organisationen företräder. Ersättningsskyldiga näringsidkare ska anmäla sig hos organisationen och på begäran lämna viss redovisning.

I lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt finns det allmänna bestämmelser om bl.a. hur fördelningsprinciper ska beslutas. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/26/EU av den 26 februari 2014 om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter m.m. (se prop. 2015/16:181).

Det EU-rättsliga kravet på rimlig kompensation

Begreppet rimlig kompensation ska ges en enhetlig tolkning inom EU vilket motiveras av att konkurrensen på den inre marknaden skulle kunna komma att snedvridas om medlemsstaterna fritt fick bestämma hur det ska tolkas (se bl.a. EU-domstolens dom i mål C-467/08, Padawan).

Direktivets krav på rimlig kompensation är dock allmänt hållet och medlemsstaterna har ett stort handlingsutrymme när det gäller utformningen av nationella ersättningsordningar för privatkopiering. Medlemsstaterna får t.ex. bestämma formen för, de närmare bestämmelserna om och nivån på kompensationen (se vidare avsnitt 6).

Av direktivets skäl framgår att medlemsstaterna vid genomförandet bör beakta de särskilda förhållandena i varje enskilt fall, däribland den eventuella skadan för rättighetshavarna av åtgärden i fråga (jfr *possible harm*, *préjudice potentiel* och *etwaige Schaden* i de engelska, franska respektive tyska språkversionerna). I vissa situationer när ”förfånget” (jfr den eventuella skadan) är obetydligt behöver det inte uppkomma någon betalningsskyldighet, se skäl 35 i direktivet och bl.a. EU-domstolens dom i mål C-260/22, Seven.One Entertainment Group.

Enligt EU-domstolens praxis ska privatkopiering anses utgöra en handling som är ägnad att medföra skada för berörda rättighetshavare. Även om det ankommer på medlemsstaterna att bestämma nivån på kompensationen ska den stå i samband med skadan. En annan ordning är inte förenlig med skäl 31 i direktivet enligt vilket en skälig avvägning ska göras mellan rättighetshavarnas och användarnas intressen (se bl.a. nyss nämnda dom). Det innebär att ersättningen ska stå i relation till den privatkopiering som faktiskt sker. Att rättighetshavarnas skada till följd av inskränkningen för privatkopiering inte kan, eller behöver, fastställas mer än så för att den rimliga kompensationens storlek ska kunna bedömas sign-

aleras genom att det framhålls i skäl 35 i direktivet att rättighetshavarnas *eventuella* skada utgör ett värdefullt kriterium att beakta i sammanhanget.

När det gäller anordningsbaserade ersättningsordningar, som den svenska, har EU-domstolen uttalat att skadan är att betrakta som eventuell när en privatperson har tillhandahållits en anordning som kan användas för att göra privatkopior. Det är alltså inte nödvändigt att det faktiskt görs privatkopior (se bl.a. EU-domstolens dom i mål C-467/08, Padawan). Huruvida privatkopieringsfunktionen är huvudsaklig eller underordnad kan emellertid, liksom den relativa betydelsen av anordningens kopieringskapacitet, påverka storleken av den rimliga kompensationen. En anordning behöver inte ge upphov till någon betalningsskyldighet alls, om samtliga användare av anordningen i praktiken nästan aldrig använder kopieringsfunktionen för privatkopiering, dvs. om den eventuella skadan är obetydlig (se EU-domstolens dom i mål C-463/12, Copydan Båndkopi).

Ett liknande resonemang kan föras när det gäller andra situationer som avses i skäl 35 i direktivet. Om exempelvis en kategori av verk eller prestationer i praktiken endast privatkopieras i obetydlig omfattning, behöver det inte uppkomma någon ersättningsrätt för rättighetshavarna i fråga (jfr EU-domstolens dom i mål C-260/22, Seven.One Entertainment Group). Det är upp till medlemsstaterna att själva fastställa den undre gränsen för när skadan kan anses obetydlig, förutsatt att det sker i enlighet med bl.a. den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen (se EU-domstolens dom i mål C-463/12, Copydan Båndkopi och artikel 20 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna).

Tillämpningsområdet för ersättningsrätten

Av upphovsrättslagen framgår att bestämmelserna om privatkopieringsersättning tillämpas på verk och prestationer med svensk anknytning (se 60 § tredje stycket och 61 § femte stycket). Regeringen får meddela föreskrifter om lagens tillämpning med avseende på andra länder (se 62 §). Sådana föreskrifter finns i internationella upphovsrättsförordningen.

Enligt förordningen ska den som är medborgare i ett land som ingår i EES eller en juridisk person från ett EES-land alltid behandlas som om denne vore svensk medborgare eller svensk juridisk person. En juridisk person med säte i ett EES-land ska alltid behandlas som en juridisk person med säte i Sverige (se 1 § andra stycket). Ersättningsbestämmelserna tillämpas alltså på verk och prestationer med anknytning till EES, oavsett om EES-landet i fråga har valt att genomföra en ersättningsordning.

När det gäller verk och prestationer med anknytning till tredjeländer har det inte ansetts föreligga någon internationell skyldighet för Sverige att tillämpa bestämmelserna om privatkopieringsersättning (se prop. 1997/1998:156 s. 35–38 och prop. 2004/05:110 s. 146 och 147). Ersättningsberättigade kategorier av rättighetshavare från sådana länder ges ändå rätt till ersättning förutsatt ömsesidighet, dvs. om landet i fråga tillämpar en ersättningsordning som ger svenska rättighetshavare en motsvarande möjlighet till ersättning (se 27 § andra stycket och 28 § andra stycket). I promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering föreslås att ömsesidighet inte längre ska vara en förutsättning för ersättningsrätt i förhållande till länder utanför EU/EES (se avsnitt 6.9).

3.2 Något om den praktiska tillämpningen

Copyswede är den representativa organisation på rättighetshavarsidan som administrerar, samlar in och fördelar privatkopieringsersättningen. Copyswede ägs av 14 medlemsorganisationer som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom exempelvis text, bild, musik, scen och film. Genom samarbetsavtal med ytterligare organisationer företräder Copyswede även framställare av ljud- eller bildupptagningar såsom radio- och tv-företag (programbolag) samt musik- och filmproducenter. Genom representationsavtal med sina motsvarigheter i andra länder företräder organisationerna utländska rättighetshavare i enlighet med svenska regler.

Elektronikbranschen är den branschorganisation som samordnar och företräder tillverkare, importörer och återförsäljare av konsumentelektronik. Copyswede och Elektronikbranschen ingick i oktober 2020 nu gällande samarbetsavtal om privatkopieringsersättning (branschavtalet). Avtalet reglerar bl.a. vilka anordningar som ska vara ersättningspliktiga, ersättningens närmare storlek och den praktiska hanteringen av ersättningen (se SOU 2022:20 s. 32–34). Enskilda näringsidkare kan ingå standardiserade avtal med Copyswede för att omfattas av villkoren enligt samarbetsavtalet. Den totala privatkopieringsersättningen varierar med försäljningen av anordningar. Under åren 2023 och 2024 uppgick Copyswedets totala inkassering till omkring 250 miljoner kronor per år.

4 Behovet av en översyn

Bakgrund

Nuvarande ersättningsordning för privatkopiering infördes 1999 och sågs senast över i samband med genomförandet av direktivet om upphovsrätten i informationssamhället 2005. Redan i det sammanhanget angav den dåvarande regeringen att det fanns anledning att följa utvecklingen och att en snar utvärdering av systemet var behövlig (se prop. 2004/05:110 s. 132 och 144–146). Sedan dess har det skett en betydande rättsutveckling på EU-nivå som har medfört ett behov av att ytterligare anpassa ordningen till EU-rätten. Det har även skett en betydande teknisk utveckling och beteendemönstren när det gäller konsumtion av film, musik och annat upphovsrättsligt skyddat material har påtagligt förändrats. Det kan antas att denna utveckling har påverkat vilken typ av verk och prestationer som kopieras för privat bruk men också i vilken omfattning kopior framställs och på vilket sätt kopieringen sker. Framväxten av innehållstjänster kan antas ha minskat behovet av traditionell privatkopiering, samtidigt som teknikutvecklingen har möjliggjort nya former av privatkopiering. I förhållande till de anordningar som används för att lagra kopior har lagringskapaciteten ökat i mycket stor omfattning samtidigt som nuvarande ordning, när det gäller bestämmandet av ersättningens storlek, utgår från anordningens kapacitet att lagra en viss mängd innehåll. Det har medfört att de lagreglerade ersättningsnivåerna numera ligger långt över de nivåer som tillämpas på marknaden. För en mobiltelefon med 256 giga-byte lagringsutrymme kan ersättningen enligt lag uppgå till högst

1024 kronor men på marknaden tillämpas ett tak om 75 kronor. Det visar tydligt att nuvarande nivåer behöver ses över för att bättre motsvara förekommande privatkopiering och rådande marknadsförhållanden.

Från såväl företrädare för elektronikföretagen som betalar ersättningen som organisationer som företräder upphovsmän och andra rättighetshavare har det sedan länge framhållits att det finns ett behov av att se över nuvarande ordning. Under våren 2018 tillkännagav också riksdagen att det finns ett behov av att ersätta nuvarande ordning med ett mer ändamålsenligt system som genererar en rimlig ersättning för den privatkopiering som faktiskt sker och att en utredning borde tillsättas med en sådan inriktning, där möjligheten att införa ett system där staten har det övergripande ansvaret särskilt bör beaktas. I tillkännagivandet hänvisas bl.a. till att äldre tekniker för lagring har minskat till förmån för strömningstjänster (se bet. 2017/18:NU14 punkt 2, rskr. 2017/18:278).

Mot den bakgrunden tillsattes utredningen för att se över och modernisera nuvarande ordning. I uppdraget ingick bl.a. att kartlägga i vilken omfattning privatkopiering förekommer på den svenska marknaden.

Upphovsmän och andra rättighetshavare ska ha rimlig kompensation

En inskränkning för kopiering för privat bruk får enligt EU-rätten endast göras under förutsättning att rättighetshavarna får rimlig kompensation. Inskränkningen är av stor praktisk betydelse och möjliggör för var och en att kopiera skyddat material på ett vardagligt sätt utan risk att begå intrång. Det är viktigt att möjligheterna till privatkopiering motsvarar en rimlig avvägning mellan upphovsmännens och den breda allmänhetens intressen.

Nuvarande ersättningsordning är begränsad på så sätt att ersättning endast kan utgå för material som sänts ut i radio eller tv eller getts ut på t.ex. cd-skivor. Det innebär i praktiken att ersättning till största del utgår till rättighetshavare till ljud och rörlig bild, som musik och film. Kartläggningen visar att kopiering numera inte bara sker av ljud och rörlig bild utan även av text och stillbild och även från andra källor än radio, tv och t.ex. cd-skivor. Det gäller inte minst från internet, men även från fysiska förlagor. Ersättningen är en viktig inkomstkälla för de kulturella och kreativa branscherna och nuvarande ordning behöver anpassas till dagens förhållanden för att säkerställa en likvärdig rätt till ersättning. Det bidrar i förlängningen till en konkurrenskraftig och innehållsrik kultursektor.

Avgörande är om systemet i sin helhet ger en rimlig kompensation, varvid rättighetshavarnas intressen ska vägas mot användarnas. Ersättningens storlek ska stå i relation till den privatkopiering som faktiskt förekommer. Ersättningen bör därmed bygga på en uppskattning av hur mycket som privatkopieras. Som utredningen konstaterar är det dock ofrånkomligen så att ersättningen måste bestämmas på ett schabloniserat sätt. Enligt utredningens kartläggning från 2021 hade knappt 90 procent av ett representativt urval av den svenska befolkningen kopierat material för privat bruk under de senaste 12 månaderna. Om så kallad offlinekopiering av ljud och rörlig bild exkluderas sjunker andelen något. Totalt sett rör det sig om ett mycket stort antal kopior. Samtidigt är det endast en liten andel av de svarande som privatkopierar dagligen eller varje vecka. Det är sammantaget svårt att dra några säkra slutsatser av resultatet men kartläggningen visar i vart fall att en stor del av befolkningen

återkommande privatkopierar skyddade verk och prestationer. Ersättningens storlek måste noga vägas mot belastningen på de företag och i förlängningen på konsumenterna som är de som ytterst ska betala ersättningen. Det måste beaktas att ersättningens storlek kan påverka svenska företags möjligheter att konkurrera på en större marknad.

Nuvarande ersättningsmodell behöver anpassas till rådande marknadsförhållanden

Medlemsstaterna har viss frihet att bestämma hur kompensationsordningen för privatkopiering ska utformas. Nuvarande ordning bygger i stor utsträckning på att marknadens parter kan komma överens om bl.a. vilka anordningar som ska omfattas av ersättningsskyldigheten, vilka ersättningsnivåer som ska gälla och vem som ska betala ersättningen. Regleringen möjliggör en sådan ordning bl.a. genom att parterna kan förhandla ned den lagreglerade ersättningen för att undvika marknadsstörningar eller för stora belastningar i slutledet för konsumenterna. Det ger flexibilitet och är en anledning till att systemet över tid har kunnat anpassas till rådande marknadsförhållanden. Det är dock problematiskt att de tillämpade nivåerna numera skiljer sig så markant från nivåerna i lag. Det är också problematiskt att företagen i praktiken är beroende av en ordning där ersättningen kan föras över till senare handelsled, och slutligen på konsumenterna, som inte följer av lag. Detsamma gäller bl.a. rätten till återbetalning av ersättning som betalats för en anordning som t.ex. reexporterats och därmed ska undantas. Bristande förutsebarhet leder lätt till svårigheter att komma överens och perioden före det att nuvarande branschavtal kom till stånd föregicks av en lång period av tvister. Det är tydligt att nuvarande ordning lägger ett allt för stort ansvar på parterna.

5 Det bör inte inrättas en privatkopieringsnämnd

Utkastets bedömning: Det bör inte inrättas en privatkopieringsnämnd som meddelar föreskrifter om ersättningens storlek m.m.

Utredningens förslag (SOU 2022:20) överensstämmer inte med utkastets bedömning. Utredningen föreslår att det ska inrättas en privatkopieringsnämnd med Patent- och registreringsverket som värmyndighet och att nämnden vartannat år, med beaktande av vissa i lag angivna kriterier, ska meddela föreskrifter om ersättningspliktiga anordningar och ersättningens storlek.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser lämnar inga synpunkter på eller delar utredningens bedömning att nuvarande ordning inte bör ersättas med en statlig ersättningsordning och tillstyrker i sig förslaget att inrätta en privatkopieringsnämnd. Ett stort antal remissinstanser invänder dock mot utformningen av förslaget och ifrågasätter dess förenlighet med regeringsformen. Flera remissinstanser, bl.a. *Internationella Handelskammaren (ICC Sverige)* och *Patent- och marknadsöverdomstolen* fram-

håller att utrymmet för delegering av föreskriftsrätt på civilrättens område är mycket begränsat. Som ett alternativ lyfter domstolen att nämndens ställningstaganden kan lämnas genom råd eller rekommendationer.

Copyswede och dess medlems- och samarbetsorganisationer samt *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* tillstyrker nämndförslaget men anser att ersättningsnivåer och nedsättningsgrunder måste regleras i lag. De framhåller att parterna bör ges möjlighet att komma överens före det att nämnden fattar sitt beslut. De förespråkar vidare att nämnden ska bestå uteslutande av lagfarna domare och motsätter sig att nämndens beslut inte ska gå att överklaga.

Även andra remissinstanser, som ICC Sverige, framhåller fördelarna med att parterna får förhandla och anser att nämnden bör fatta beslut först om de inte kommer överens. Bland andra *Svenska Filminstitutet* och *Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)* ställer sig frågande till behovet av nämndförslaget, bl.a. då förutsättningarna för att komma överens har förbättrats avsevärt i och med branschavtalet. *Filmproducenternas Rättighetsförening* framhåller i det sammanhanget att förslaget är obeprövat och inte tillämpas i något annat EU-land. *Konstnärsnämnden* anser att nuvarande ersättningsordning bör behållas och i stället kompletteras med en domstolsliknande nämnd.

Elektronikbranschen förordar i första hand att nuvarande ordning ersätts med en inkomstskatt med public service-avgiften som förebild men tillstyrker nämndförslaget och delar bedömningen att nämndens föreskrifter inte ska gå att överklaga. Organisationen framhåller att förutsebarheten är en grundförutsättning för att det i praktiken ska gå att föra över kostnaden på de som privatkopierar, dvs. konsumenterna. Organisationen anser att nämnden snarast bör ha kunskap och erfarenhet inom matematik, statistik och teknik.

Även *Uppsala universitet* menar att en skattelösning vore att föredra. Enligt universitetet skulle en sådan lösning kunna kombineras med public service-avgiften. Universitetet ifrågasätter om en anordningsbaserad ordning kan antas återspegla privatkopieringen bättre än en skattelösning.

Hi3G Access (Tre), *Svenskt Näringsliv*, *Svensk Handel*, *TechSverige*, och *Telenor* välkomnar förslaget på ett övergripande plan och anser att det medför förbättringar då nuvarande ordning inte har fungerat tillfredsställande. Enligt *AIPPI Sverige (AIPPI)* är en modernisering angelägen och föreningen ställer sig bakom förslagets huvudsakliga drag. *Sveriges Television* och *Sveriges Radio* välkomnar en modernisering men har inga synpunkter på lämpligheten av att införa en statlig ersättningsordning.

Utöver rättighetshavarsidan ifrågasätter ett stort antal remissinstanser, däribland ICC Sverige, Svenskt Näringsliv, Svensk Handel, TechSverige och *Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR)* att myndighetens beslut inte ska gå att överklaga. Flera av dem lyfter frågan om det är förenligt med Europakonventionen. Bland andra ICC Sverige, Svenskt Näringsliv och SFIR pekar även på att förslaget kan försvåra inhämtandet av förhandsavgöranden från EU-domstolen.

Patent- och registreringsverket efterlyser en tydligare utredning om bl.a. nämndens uppbyggnad och relation till myndigheten. Verket framhåller att värmyndighetens finansiering bör ökas för att täcka de kostnader som de administrativa uppgifterna sannolikt kommer att innebära. AIPPI menar att Konsumentverket är lämpligare än Patent- och registreringsverket som

världmyndighet. *Lunds universitet* och SFIR menar att samma myndighet i vart fall inte bör vara världmyndighet och utöva tillsyn över den organisation som ansvarar för att samla in ersättningen.

Svenskt Näringsliv och ICC Sverige pekar på att nämndens uppgift är komplex och att det kan bli svårt att attrahera rätt kompetens till nämnden.

Skälen för utkastets bedömning

Allmänna utgångspunkter för bedömningen

Riksdagen har tidigare i ett tillkännagivande framhållit att en lösning där nuvarande ordning ersätts med en ordning där staten har det övergripande ansvaret särskilt bör övervägas. Som exempel nämns att Finland tillämpar en skattebaserad ordning. Det har mot den bakgrunden ingått i utredningens uppdrag att analysera förutsättningarna för att ersätta ordningen med en statlig ordning och bedöma om det är lämpligt (se avsnitt 4).

När nuvarande ordning infördes konstaterade lagstiftaren att ersättningen egentligen borde betalas av de som med stöd av inskränkningen framställer exemplar för privat bruk, dvs. privat användarna, men att det inte är praktiskt möjligt att ordna systemet så. Det ansågs i stället naturligt att, som i många andra länder, lägga betalningsskyldigheten på den som typiskt sett drar ekonomisk nytta av inskränkningen för privatkopiering och därmed indirekt kan utnyttja det värde som rättighetshavarna skapat. Mot den bakgrunden frikopplades ersättningsrätten från användningen och utformades som en vanlig fordringsrätt på grund av lag och knöts till vissa anordningar som kan användas för privatkopiering (se prop. 1997/98:156). För att undvika ett stort antal skilda krav ansågs det lämpligt att låta en rättighetshavarorganisation bevaka och samla in ersättningen kollektivt.

Ersättningsordningen gavs en civilrättslig utformning och bygger på grundtanken att parterna själva kan förfoga över sina närmare inbördes rättigheter och skyldigheter. Det bedömdes inte lämpligt att ge organisationen några särskilda befogenheter eller att t.ex. sanktionera underlåtenhet att betala ersättning eller lämna redovisning. För det fall en näringsidkare skulle underlåta att fullgöra sina skyldigheter hänvisades till att organisationen kan säkerställa sin rätt enligt civilrättsliga regler.

EU-domstolen har därefter slagit fast att medlemsstaterna har ett stort handlingsutrymme när det gäller utformningen av nationella ersättningsordningar och uttalat att det ankommer på medlemsstaterna att bestämma vem som ska betala ersättningen. Med tanke på de praktiska svårigheter som kan uppkomma vid genomförandet av en ersättningsordning finns det inget hinder mot att de som tillhandahåller utrustning som kan användas för privatkopiering är betalningsskyldiga eftersom de i sin tur kan låta kostnaden få genomslag på priset och på så sätt se till att kostnaden slutligen hamnar på privat användarna. Domstolen har uttalat att en skatt som finansieras via den allmänna statsbudgeten, och bekostas av alla skattebetalare inklusive juridiska personer, inte kan garantera att endast privat användarna får bära kostnaden (se mål C-470/14, EGEDA m.fl.).

Utredningen överväger till att börja med den tidigare radio- och tv-avgiften som ett tänkbart alternativ för att flytta betalningsskyldigheten från branschen till privat användarna, men fortsatt behålla kopplingen till köp eller innehav av anordningar som kan användas för privatkopiering.

Utredningen konstaterar att systemet krävde en komplicerad och krävande uppbördsmodell, vilket framhölls som ett av skälen för att radio- och tv-avgiften utmönstrades (se prop. 2017/18:261 s. 23). Utredningen pekar också på den uppenbara risken för att en sådan avgift skulle möta samma kritik från allmänheten som radio- och tv-avgiften. Mot den bakgrunden bedömer utredningen att införandet av en avgift som är kopplad till köp eller innehav av vissa anordningar bör anses förenlig med EU-rätten men att det framstår som mycket tveksamt om en sådan ordning skulle bli mer effektiv eller ändamålsenlig än den nuvarande.

Utredningen överväger även om nuvarande ordning bör ersättas med en särskild privatkopieringsskatt. Det skulle också innebära att betalningsskyldigheten flyttas från branschen till privat-användarna men därutöver att kopplingen till anordningar som kan användas för privatkopiering helt upphör. Eftersom EU-rätten kräver att en sådan skatt betalas av privat-användarna måste skatteuttaget separeras från det generella skatteuttaget. Utredningen identifierar av det skälet public service-avgiften, som är en skatt men benämns avgift, som ett närliggande alternativ. Utredningen landar i att public service som kollektiv nytta har en sådan särställning i samhället att public service inte kan jämföras med möjligheten för var och en att privatkopiera och att en ordning som går ut på att på att privatkopiering ska finansieras på det sättet inte framstår som rimlig. Enligt utredningen är en sådan ordning också tveksam rent EU-rättsligt.

Som utredningen konstaterar framstår det inte som lämpligt att ersätta nuvarande ordning med ett system där privat-användarna direkt betalar ersättningen. En anordningsbaserad ersättningsmodell är också den ordning som en majoritet av EU:s medlemsstater tillämpar och som den praxis som utvecklats vid EU-domstolen i första hand avser.

Det bör inte inrättas en privatkopieringsnämnd

Utredningen föreslår att staten ska ta ett större ansvar för ersättningsordningen genom att inrätta en privatkopieringsnämnd som meddelar föreskrifter om ersättningspliktiga anordningar och ersättningsnivåer. Förslaget syftar till att motverka tvister och skapa en ordning som kan anpassas utifrån bl.a. gällande privatkopieringsbeteende.

Copyswede m.fl. tillstyrker förslaget i sig men framför en rad invändningar mot förslagens närmare utformning. Till skillnad från utredningen anser de att utgångspunkterna för ersättningsbestämmande, precis som i dag, måste regleras i lag och att parterna bör ges möjlighet att komma överens i nämnden och att nämndens föreskrifter bör vara överklagbara.

Även *Elektronikbranschen* tillstyrker förslaget i sig och menar att det är att föredra framför nuvarande ordning, men framför samtidigt kritik mot att det innebär att ett antal frågor överlämnas till parterna. Organisationen menar att syftet med förslaget förfelas om föreskrifterna får överklagas.

Den ordning som *Copyswede* förespråkar ligger nära nuvarande ordning och innebär inga större fördelar i jämförelse med att behålla och se över den. Den ordning som *Elektronikbranschen* förordar innebär i och för sig en större förändring på så sätt att förhandlingsutrymmet kraftigt begränsas. Även det kan dock till viss del tas om hand genom att nuvarande ordning stramas upp och anpassas till rådande marknadsförhållanden. Det rör sig om schablonartade bedömningar som till stor del bygger på kunskap som

berörda aktörer själva besitter om t.ex. förekommande privatkopiering, påverkan på berörda rättighetshavare och marknadsförhållanden som pris och funktion för elektronikprodukter. Det kan därmed ifrågasättas om nämndens föreskrifter skulle mottas med större acceptans av berörda aktörer än utfallet av branschförhandlingar. Till det kommer att ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Patent- och marknadsöverdomstolen*, ifrågasätter förslagets förenlighet med regeringsformen. Som utredningen konstaterar ändrar förslaget inte på ordningens grundläggande civilrättsliga karaktär. Bestämmelserna i de föreskrifter som nämnden ska meddela kommer endast att kunna åberopas av enskilda mot andra enskilda. Även om den organisation som administrerar ordningen, dvs. i praktiken Copyswede, numera står under tillsyn av Patent- och registreringsverket har organisationen inte några särskilda befogenheter och kan inte betraktas som en representant för det allmänna. Som konstaterats i tidigare förarbeten framstår det inte heller som lämpligt att ge en sådan organisation den typen av befogenheter eller att förena underlåtenhet att betala ersättning eller lämna redovisning med sanktioner.

Föreskrifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden inbördes ska regleras i lag (se 8 kap. 2 § första stycket 1 regeringsformen). Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får endast meddela föreskrifter om verkställighet av sådana lagbestämmelser (se 8 kap. 7 § 1 och 11 § regeringsformen). En lagbestämmelse kan fyllas ut i materiellt hänseende eller preciseras genom verkställighetsföreskrifter. En förutsättning för att materiella verkställighetsföreskrifter ska kunna meddelas är dock att den lagbestämmelse som ska kompletteras är så detaljerad att regleringen inte tillförs något väsentligt nytt genom föreskrifterna. Det innebär att det i verkställighetsföreskrifter inte får beslutas om något som kan upplevas som nya åligganden för enskilda eller nya ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (se prop. 1973:90 s. 211). På det civilrättsliga området är utrymmet för verkställighetsföreskrifter i praktiken litet (prop. 1976/77:123 s. 372).

Utredningen föreslår att nämnden vartannat år i föreskrifter ska ange dels vilka anordningar som under en viss tid ska medföra ersättnings-skyldighet, dels vilken ersättning som ska betalas per anordning.

Som flera remissinstanser för fram ger uppräknings i lag av de förhållanden som nämnden ska beakta viss ledning kring hur ersättningen ska bestämmas, men lagbestämmelserna kan inte anses tillräckligt detaljerade för att nämndens föreskrifter inte ska anses tillföra något väsentligt nytt. Det går inte att på förhand uppskatta ersättningens storlek och det finns inga kvantifierande kriterier eller någon undre eller övre gräns. Som Patent- och marknadsöverdomstolen pekar på går det inte heller att komma ifrån att en ny förpliktelse kan uppstå för en näringsidkare som blir ersättningskyldig genom att en ny anordning läggs till i föreskrifterna.

För att förslaget ska anses förenligt med regeringsformen behöver de föreslagna lagbestämmelserna preciseras så att det säkerställs att de inte tillförs något väsentligt nytt genom de föreskrifter som nämnden ska meddela. Ett alternativ, som bl.a. rättighetshavarsidan förespråkar, är att på samma sätt som i dag ange ersättningens storlek och grunderna för nedsättning i lag. Det är dock svårt att ge tillräcklig ledning när det kommer till vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande. Tanken är att nämnden ska undersöka privatkopieringsbeteendet under en viss tid

och avgöra vilka anordningar som i betydande utsträckning används för privatkopiering. Att i lag i stället räkna upp vilka anordningar som ska vara ersättningspliktiga skulle i princip förta syftet med nämndkonstruktionen.

Nämnden skulle, som flera remissinstanser anser är problematiskt, inte heller ha möjlighet att inhämta förhandsavgöranden från EU-domstolen eftersom den möjligheten är förbehållen domstolarna. Lagligheten av föreskrifter kan, precis som andra författningar, i och för sig ifrågasättas i domstol i det enskilda fallet och på så sätt bli föremål för ett förhandsavgörande. Det förhållandet att nämnden inte kan inhämta förhandsavgöranden medför dock en risk för att EU-rättsliga tolkningsfrågor ändå skulle hamna i domstol, vilket också talar emot förslaget effektivitet.

Patent- och marknadsöverdomstolen lyfter i sammanhanget allmänna råd eller rekommendationer som ett alternativ till bindande föreskrifter. Enligt domstolen skulle sådana, mot bakgrund av nämndens sakkunskap och underlag, sannolikt tillmätas stor vikt. *Konstnärsnämnden* föreslår i sin tur att parterna ska kunna vända sig till en tvistlösningsnämnd. Det framstår dock som troligt att berörda aktörer skulle återropa ytterligare underlag eller se behov av att få EU-rättsliga frågor prövade i domstol. En nämndlösning som bygger på frivillighet bedöms därmed inte avlasta domstolarna tillräckligt för att vara samhällsekonomiskt motiverad.

Sammantaget bedöms en lagreglering som är tillräckligt detaljerad för att uppfylla regeringsformens krav inte som ändamålsenlig utifrån syftet att åstadkomma en mer flexibel och framtidssäker reglering. Ju mindre handlingsutrymme som lämnas åt nämnden, desto mindre blir dess uppgift och desto svårare blir det att utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv motivera dess inrättande. Som flera remissinstanser framhåller finns det ett branschavtal, som nu har varit i kraft under ett par års tid. Med tydligare ramar framstår parterna som väl rustade att själva komma överens framöver. För att underlätta eventuella omförhandlingar finns det också anledning att koppla på befintliga möjligheter för att förbättra möjligheterna, som medling på upphovsrättsområdet, innan mer ingripande alternativ övervägs (se avsnitt 7). Det bör därför inte inrättas en privatkopieringsnämnd utan nuvarande ordning bör behållas och ses över. Vid den bedömningen saknas det skäl att bemöta övriga remissynpunkter.

6 En översyn av nuvarande ersättningsordning

6.1 Inskränkningen för kopiering för privat bruk

Utkastets bedömning: De möjligheter som inskränkningen ger till kopiering för privat bruk utgör en rimlig avvägning mellan upphovsmännens och den breda allmänhetens intressen och bör inte ändras.

Utredningens bedömning (SOU 2024:4) stämmer överens med utkastets.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker bedömningen eller har inga invändningar mot den. Vissa remissinstanser, bl.a. *Copyswede* och *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* för fram synpunkter på utredningens generella bedömning av hur inskränkingsbestämmelsernas förenlighet med EU-rätten ska säkerställas. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet* och *Svenskt Näringsliv*, anser att de svenska bestämmelserna bör utformas i nära anslutning till EU-direktiv. *AIPPI Sverige (AIPPI)* menar att vissa begränsningar i inskränkningen för kopiering för privat bruk bör tas bort.

Skälen för utkastets bedömning

Allmänna utgångspunkter för utformningen av inskränkningar

Upphovsmän och andra rättighetshavare har ensamrätt att bl.a. framställa exemplar av sina verk och prestationer. Det innebär att den som vill framställa ett sådant exemplar som utgångspunkt måste ha samtycke av den eller de som innehar rätten till verket eller prestationen. Det finns dock ett antal undantag, så kallade inskränkningar i ensamrätten, som motiveras av hänsyn till olika allmänna eller enskilda intressen (se avsnitt 3.1).

På senare år har såväl EU-domstolen som svenska domstolar gett uttryck för att medlemsstaternas handlingsutrymme när det gäller nationella inskränkingsbestämmelser är mer begränsat än vad lagstiftaren utgått från vid genomförandet av EU-direktiv som innehåller bestämmelser om inskränkningar. Mot bl.a. den bakgrunden tillsattes utredningen. Flera remissinstanser pekar också generellt på behovet av att de svenska bestämmelserna utformas i nära anslutning till de underliggande EU-direktiven.

Utredningen föreslår ett flertal ändringar för att anpassa inskränkingsbestämmelserna till EU-rätten. Som utredningen konstaterar måste dock analysen av bestämmelsernas förenlighet med EU-rätten göras i förhållande till varje enskild bestämmelse. Syftet med EU-direktiv är att harmonisera (tillnärma) den nationella lagstiftningen i de olika medlemsstaterna. Ett direktiv är alltså bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som ska uppnås men överläter åt medlemsstaterna att bestämma formen och tillvägagångssättet för genomförandet. En medlemsstat är alltså inte bunden av ett direktivs terminologi och systematik (jfr prop. 2021/22:278 s. 38). Som *Patent- och marknadsöverdomstolen* är inne på finns det också anledning att iaktta viss försiktighet vid ändringar av bestämmelser som genomför direktiv, om det inte tydligt framkommit att genomförandet inte är förenligt med EU-rätten.

Utformningen av inskränkningen för kopiering för privat bruk

En av de från praktisk utgångspunkt viktigaste inskränkningarna är den för kopiering för privat bruk. Den EU-rättsliga grunden för inskränkningen finns i artikel 5.2 b i direktivet om upphovsrätten i informationssamhället. Enligt direktivet får medlemsstaterna föreskriva inskränkningar för framställning på alla typer av medier utfört av en fysisk person för privat bruk och där syftet varken direkt eller indirekt är kommersiellt, under förutsättning att rättighetshavarna får rimlig kompensation. I artikel 5.5 finns den så kallade trestegsregeln enligt vilken inskränkningarna i direktivet endast får tillämpas i vissa särskilda fall som inte strider mot det

normala utnyttjandet av verket eller prestationen och inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen. Trestegsregeln ska beaktas vid utformningen av de materiella inskränkingsbestämmelserna (se t.ex. prop. 2021/22:278 s. 40). Trestegsregeln ska också ses som en anvisning till domstolarna vid prövningen av hur olika nationella inskränkingsbestämmelser ska tolkas (se rättsfallet NJA 2016 s. 212).

En inskränkning för framställning av exemplar för enskilt bruk fanns i upphovsrättslagen redan innan direktivet antogs. Vid genomförandet av direktivet anpassades de svenska bestämmelserna på flera sätt, bl.a. byttes uttrycket enskilt bruk ut mot direktivets uttryck privat bruk. Det ansågs däremot inte finnas skäl att i lagtexten ange att framställningen ska utföras av en fysisk person och att syftet vare sig direkt eller indirekt får vara kommersiellt. Det konstaterades att dessa krav redan låg i kravet på privat bruk och att ett uttryckligt införande av direktivets ordalydelse i den svenska lagtexten skulle kunna ge upphov till tolkningsproblem (se prop. 2004/05:110 s. 109 och 110). Lagstiftaren bedömde vidare att det fanns ett nationellt handlingsutrymme när det gäller att konkretisera innehållet i inskränkningen för att säkerställa förenligheten med trestegsregeln och EU-rätten i stort. Sedan tidigare var inskränkningen begränsad till att endast gälla offentliggjorda verk. Därutöver undantogs sedan tidigare uppförandet av byggnadsverk, framställandet av exemplar av datorprogram och av exemplar i digital form av sammanställningar i digital form. De två senare undantagen följer av andra EU-direktiv på upphovsrättsområdet. Vidare gällde att man inte får låta en utomstående framställa musikaliska verk eller filmverk, bruksföremål eller skulpturer, eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

Det ansågs finnas skäl att behålla dessa begränsningar och att göra vissa ändringar avseende det antal exemplar som fick framställas. Därutöver infördes en begränsning av möjligheterna till framställning av litterära verk i skriftlig form. Slutligen infördes ett krav på lovlig förlaga, vilket innebär att inskränkningen inte ger rätt att framställa exemplar när det exemplar som är den egentliga förlagan framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten i strid med upphovsrätten (se samma prop. s. 103–125).

Sedan direktivet genomfördes har EU-domstolen meddelat ett flertal domar om tolkningen av artikel 5.2 b och bekräftat att medlemsstaterna har ett handlingsutrymme avseende vissa aspekter av genomförandet av bestämmelsen. EU-domstolen har bl.a. uttalat att räckvidden för inskränkningen kan behöva begränsas utöver vad som uttryckligen framgår av direktivet och tydliggjort att en nationell inskränkning inte får medge kopiering från en olaglig källa, vilket ligger i linje med det krav på lovlig förlaga som vid genomförandet infördes i den svenska inskränkningen (se bl.a. mål C-435/12, ACI Adam m.fl.).

Som utredningen konstaterar ger inte rättsutvecklingen på senare år anledning till en annan bedömning än den som tidigare gjorts i fråga om utrymmet för en nationell lagstiftare att konkretisera innehållet i inskränkningen. I likhet med utredningen görs bedömningen att det saknas skäl att ändra bestämmelserna för att ytterligare anpassa dem till direktivets ordalydelse. Frågan om det finns utrymme att ha kvar övriga bestämmelser som saknar direkt motsvarighet i EU-rätten behandlas i det följande.

Begränsningen till offentliggjorda verk bör behållas

Endast offentliggjorda verk får kopieras med stöd av inskränkningen. Med offentliggjorda verk avses verk som lovligt har gjorts tillgängliga för allmänheten, dvs. som huvudregel med upphovsmannens samtycke (8 §). Det finns starka skäl att ha kvar begränsningen som ett led i att säkerställa en hög skyddsnivå för rättighetshavare och inskränkningens förenlighet med trestegsregeln. Det görs alltså samma bedömning som utredningen.

Begränsningen till ett eller några få exemplar bör behållas

Inskränkningen medger framställning av ett eller några få exemplar av ett verk. AIPPI anser att begränsningen sannolikt står i strid med direktivet och att begränsningen inte svarar mot dagens kopieringsmönster, särskilt inte när det gäller digital kopiering och säkerhetskopiering.

Vid genomförandet av direktivet konstaterade lagstiftaren att det inte uttryckligen angavs hur många kopior som får göras för privat bruk. Bland annat mot bakgrund av uppgifter om att det förekom kopiering i sådan omfattning att det t.ex. ledde till att det blev allt svårare ekonomiskt att bekosta nya upplagor av kurslitteratur, ansågs det finnas anledning till en begränsning (se prop. 2004/05:110 s. 111).

Skälen för en begränsning gör sig fortfarande gällande och är ett sätt att säkerställa inskränkningens förenlighet med trestegsregeln. Frågan om hur många exemplar som får framställas inom ramen för inskränkningen är dessutom avsedd att kunna avgöras från fall till fall (se samma prop. s. 111 och 383). Även EU-domstolens tolkning av direktivbestämmelserna har betydelse för bedömningen. När det gäller säkerhetskopiering har domstolen gett uttryck för att en inskränkning i princip ska ge utrymme för sådan kopiering (se mål C-433/20, *Austro-Mechana*). Vid bedömningen av hur många kopior som får framställas kan hänsyn alltså tas till den aktuella situationen och det bedöms inte krävas några ändringar för att säkerställa att säkerhetskopiering kan ske med stöd av inskränkningen.

Begränsningarna avseende litterära verk och byggnadsverk bör behållas

Litterära verk i skriftlig form får endast kopieras i begränsade delar om det inte är fråga om t.ex. dikter, eller andra litterära verk av begränsat omfång. Uttrycket skriftlig form omfattar såväl analog form, dvs. huvudsakligen papperskopior, som digital form, t.ex. en e-bok (se nyss nämnda prop. s. 383). Enligt AIPPI innebär begränsningen att inskränkningen typiskt sett inte kan tillämpas på t.ex. framställning av e-böcker eftersom sådan kopiering resulterar i att hela verket framställs. AIPPI pekar på att begränsningen samtidigt inte aktualiseras för framställning av ljudböcker. AIPPI menar att inskränkningen därmed riskerar att stå i strid med den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen då den kan anses ge ett starkare skydd till närstående rättigheter än till upphovsrätten.

Begränsningen infördes vid genomförandet av direktivet och föranleddes av att den dåvarande bestämmelsen medgav kopiering av hela verk, något som utnyttjades i förhållande till bl.a. kurslitteratur och negativt påverkade sådan utgivning (se prop. 2004/05:110 s. 114). Det finns anledning att anta att det förfogande som utesluts från inskränkningen alltför kan leda till följder som drabbar rättighetshavarna på ett oskäligt sätt, särskilt i fråga om kurslitteratur. Det gäller oavsett om det är fråga om

litteratur i analogt eller digitalt format, t.ex. e-böcker. Den bedömningen förändras inte heller av att viss kopiering i samband med undervisning numera kan ske med stöd av 13 §, vilket AIPPI är inne på.

Som konstateras ovan kan ljudböcker framställas i sin helhet med stöd av inskränkningen. Ljudböcker konsumeras dock vanligen på ett annat sätt än litterära verk i andra format. Det finns alltså skäl för skillnaden i behandlingen mellan de olika formaten. Det kan tilläggas att det i EU-domstolen pågår ett mål som rör frågan om så kallad offlinekopiering inom ramen för en strömningstjänst ska bedömas mot bakgrund av framställnings- eller överföringsrätten (se avsnitt 6.2). I avvaktan på att rättsläget på EU-nivå klargörs saknas det skäl att överväga en ändring.

Sammantaget finns det alltså inte anledning att ändra de begränsningar som gäller för privatkopiering av litterära verk. När det slutligen gäller uppförande av byggnadsverk är det förfarandet helt undantaget från möjligheten till framställning för privat bruk. Inte någon remissinstans invänder mot att den begränsningen behålls och det görs inte någon annan bedömning än utredningen i denna del.

Begränsningarna avseende anlitande av utomstående bör behållas

AIPPI menar att det bör övervägas att ta bort begränsningen som innebär att det inte är tillåtet att låta en utomstående framställa exemplar av musikaliska verk och filmverk för ens privata bruk. Detta för att inskränkningen, i enlighet med EU-domstolens praxis, ska ge utrymme för användning av molntjänster för att skapa säkerhetskopior av sådana verk (se ovan nämnda mål C-433/20, *Austro-Mechana*).

Utgångspunkten enligt svensk rätt är att det är möjligt att anlita en utomstående för att framställa kopior för privat bruk. Som exempel på sådana utomstående aktörer nämndes i samband med genomförandet av direktivet bl.a. bibliotek (se prop. 2004/05:110 s. 112 och 113). Förarbetena tar alltså sikte på helt andra typer av situationer än när säkerhetskopior framställs inom ramarna för en molntjänst. EU-domstolen ger i domen inte heller uttryck för att säkerhetskopiering i molnet innebär att det är tjänsteleverantören som ska anses framställa exemplaren. Då det inte framkommit att begränsningen utgör ett faktiskt problem görs, i likhet med utredningen, bedömningen att den bör behållas. Detsamma gäller övriga begränsningar när det gäller möjligheten att anlita utomstående.

Inskränkningens tillämplighet i fråga om närstående rättigheter

Inskränkningen för privatkopiering är tillämplig på alla till upphovsrätten närstående rättigheter utom den som gäller för framställare av presspublikationer. Utredningen föreslår inte några ändringar i det avseendet och det görs nu inte någon annan bedömning.

Sveriges Tidskrifter och Tidningsutgivarna (TU) har i olika sammanhang lyft frågan om de inte i ljuset av den nya närstående rättigheten för framställare av presspublikationer som infördes i samband med genomförandet av direktivet om upphovsrätten på den digitala inre marknaden bör få ett skydd och ersättning för den privatkopiering som sker av hela eller delar av publikationer. Den rätt som framställare av presspublikationer har avser publikationen som sådan och är inte utformad på ett sådant sätt att den omfattar kopiering för privat bruk (se prop.

2021/22:278 s. 96). Framställare av presspublikationer berörs därmed inte av de bestämmelserna.

6.2 Rätten till ersättning

Utkastets förslag: Upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts för kopiering för privat bruk och vars verk utnyttjats i förvärvssyfte ska ha rätt till ersättning under förutsättning att de inte endast påverkas ekonomiskt av inskränkningen i obetydlig omfattning.

Motsvarande rätt ska gälla för utövande konstnärer, framställare av ljud- eller bildupptagningar samt radio- och tv-företag. Framställare av fotografiska bilder ska inte vara ersättningsberättigade.

Utredningens förslag (SOU 2022:20) stämmer delvis överens med utkastets. Utredningen föreslår att upphovsmän vars verk har privatkopierats på ett sådant sätt att det påverkar dem ekonomiskt i mer än obetydlig omfattning ska ha rätt till ersättning. Utredningen föreslår ingen ändring när det gäller framställare av fotografiska bilder.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget att ta bort nuvarande begränsningar till verk som har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på vissa anordningar och i stället knyta ersättningsrätten till inskränkningen för privatkopiering.

Copyswede och dess medlems- och samarbetsorganisationer samt *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* välkomnar förslaget och anser att det innebär en nödvändig anpassning till EU-rätten. Även bl.a. *Konstnärsnämnden*, *Kulturrådet*, *Svenska Filminstitutet* och *Patent- och registreringsverket* välkomnar en breddad och teknikneutral reglering. Detsamma gäller *AIPPI Sverige (AIPPI)* och *Lunds universitet* som tillstyrker huvuddragen i förslaget. Ett par remissinstanser, som Svenska Filminstitutet, ser vissa risker med att ta bort begränsningarna och pekar bl.a. på massutnyttjanden på internet.

Copyswede m.fl. instämmer i att ersättningen ska fördelas till rättighets-havare som påverkas ekonomiskt av inskränkningen men avstyrker att avgränsningen kopplas till skyldigheten att betala ersättning. Bland andra AIPPI, Lunds universitet och *Uppsala universitet* instämmer i att ekonomisk påverkan ska vara en förutsättning för rätt till ersättning och att ingen ersättning ska utgå om skadan är obetydlig. De understryker samtidigt att begränsningen inte får ges en annan innebörd än den i EU-direktivet. *Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)* och *Internationella Handelskamaren (ICC Sverige)* ifrågasätter bl.a. lämpligheten i att införa en begränsning som bara finns i direktivets skäl.

Copyswede m.fl. delar slutsatsen att så kallad offlinekopiering inom ramen för strömningstjänster är att betrakta som privatkopiering men invänder mot att sådan kopiering kan förutsättas vara ersatt och att skadan är obetydlig. De menar att sådan kopiering är omfattande och typiskt sett inte ersätts på något annat sätt än med privatkopieringsersättning.

Flera av organisationerna på musiksidan, däribland *STIM*, *Svenska Artisters och Musikers intresseorganisation (SAMI)*, *Ifpi Sverige* och *Svenska Oberoende Musikproducenter (SOM)*, menar att utredningen utgår från en förenklad eller felaktig bild av avtalsmarknaden och fram-

håller att strömningstjänsterna inte betalar rättighetshavarna för användning som kan ske med stöd av inskränkningen för privatkopiering, dvs. utan tillstånd. Bland andra Ifpi Sverige, *Svenska Musikerförbundet* och *Sveriges Yrkesmusikerförbund* framhåller att offlinekopiering är ersättningsgrundande i dag och att rättighetshavarna på musikområdet skulle gå miste om betydande belopp vid en ändring. Bland andra SOM menar att det skulle slå särskilt hårt mot oberoende aktörer.

Även representanter för rättighetshavare inom andra områden, som *Sveriges författarförbund*, *Svenska Förläggarföreningen*, *Läromedelsförfattarna* och *Filmproducenternas rättighetsförening*, framhåller att avtalen på deras respektive områden inte ersätter offlinekopiering. När det gäller kostnadsfria tjänster pekar flera rättighetshavarorganisationer på att användarna överhuvudtaget inte har någon avtalsrelation med tjänsten.

Sveriges Radio framhåller både vikten av att konsumenterna inte dubbeldebiteras och vikten av att rättighetshavarna inte går miste om sin ersättning och efterlyser vägledning i offlinefrågan i avvaktan på klagörande rättspraxis. *Sveriges Television* framhåller att i den mån offlinekopiering regleras i avtal bör den falla utanför ersättningsordningen.

Elektronikbranschen, *Telenor* och *HI3G Access (Tre)* anser att rättighetshavarna inte ska vara berättigade till privatkopieringsersättning för offlineanvändning eftersom det leder till att de överkompenseras. *Svenskt Näringsliv* framhåller att det för att svenska företag ska kunna konkurrera på samma villkor som företag från andra länder inte får bli fråga om att konsumenter betalar flera gånger för samma nyttjande.

Flera remissinstanser, bl.a. ICC Sverige, *Sveriges tidskrifter* och *Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR)*, ifrågasätter att utredningen tar ställning i offlinefrågan eftersom rättsläget är oklart.

Bland andra AIPPI instämmer i bedömningen att framställare av kataloger m.m. inte bör inkluderas i ersättningsordningen.

Skälen för utkastets förslag

Det ska inte längre vara en förutsättning för ersättningsrätt att verk har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på en anordning

Enligt nuvarande ordning är upphovsmän till verk som har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på vissa anordningar, exempelvis cd eller dvd, ersättningsberättigade. I praktiken innebär det att ersättning i huvudsak utgår för kopiering av ljud samt rörlig bild och endast i begränsad omfattning för kopiering av stillbilder och texter, eftersom de sällan sänds ut eller ges ut på det sätt som förutsätts (se prop. 2004/05:110 s. 131).

Som bl.a. *Bildupphovsrätt i Sverige (Bildupphovsrätt)*, *Författarförbundet*, *Konstnärernas riksorganisation*, *Läromedelsförfattarna* och *Svenska tecknare* framhåller har det från rättighetshavarhåll sedan länge gjorts gällande att begränsningarna inte är förenliga med EU-rätten. Även andra remissinstanser, som *Konstnärsnämnden* och *Kulturrådet*, understryker vikten av en breddning av ersättningsordningen.

De aktuella bestämmelserna kom till i samband med att nuvarande ordning infördes. Det övervägdes då om samtliga verk som gjorts tillgängliga för allmänheten borde omfattas av ersättningsrätten. Lagstiftaren ansåg dock att en sådan ordning skulle föra för långt. Bakgrunden var att det var först när verk hade sänts ut i radio eller tv eller getts ut på vissa

anordningar som de kunde tänkas bli inspelade eller kopierade och som förekomsten av anordningar för ljud- eller bildupptagning ansågs ha ekonomisk betydelse för rättighetshavarna (se prop. 1997/98:156 s. 24).

Vid genomförandet av EU-direktivet diskuterades på nytt om en utvidgning borde göras för att inkludera verk som t.ex. endast tillgängliggjorts på internet. Lagstiftaren konstaterade att det sannolikt skulle bli vanligare att verk enbart gjordes tillgängliga för allmänheten på det sättet, men att det ännu inte var vanligt förekommande. Att överväga att ändra bestämmelsen så att ersättningen omfattade alla verk som överförts till allmänheten ansågs också kräva en mer omfattande analys än vad som då var möjligt. Med hänvisning till att ersättning inte behöver utgå om skadan för berörda rättighetshavare är obetydlig, och de särskilda begränsningar av inskränkningen som då infördes, bedömdes den svenska regleringen som förenlig med direktivet (se prop. 2004/05:110 s. 131).

Som utredningen konstaterar har det sedan dess och i takt med den tekniska utvecklingen skett stora förändringar när det gäller hur verk och prestationer tillgängliggörs, konsumeras och kopieras.

När det gäller ljud och rörlig bild är det numera vanligt att exempelvis musik och film endast släpps och tillgängliggörs digitalt, t.ex. via strömningstjänster. När det gäller kopiering av ljud består, enligt den undersökning som har genomförts under utredningen, den största delen av så kallad offlinekopiering av musik, poddar och ljudböcker inom ramen för olika typer av tjänster. Även annan kopiering förekommer, t.ex. att spara ner musik från internet. Det är mindre vanligt att spela in musik eller program från radio och att t.ex. kopiera musik eller ljudböcker från en fysisk förlaga. När det gäller konsumtion av exempelvis serier och film har det traditionella tv-tittandet till viss del ersatts av abonnemangs- eller reklamfinansierade tjänster eller public service playtjänst. För kopiering av rörlig bild är det, enligt undersökningen, vanligast att t.ex. pausa och spela in en utsändning av ett tv-program. Därefter kommer offlinekopiering inom ramen för olika typer av tjänster. Även annan kopiering förekommer, t.ex. att spara ned videoklipp från internet. Precis som för ljud är det mindre vanligt att kopiera från en fysisk förlaga.

När det gäller text förefaller fortfarande fysiska böcker dominera marknaden men även t.ex. e-böcker konsumeras numera frekvent via olika typer av tjänster. När det exempelvis gäller dagstidningar förefaller det däremot ha skett en tydlig förskjutning från att läsa tidningen på papper till digitalt. När det gäller text är det, enligt undersökningen, vanligast att fotografera, fotokopiera eller skanna ur en fysisk förlaga. Därefter kommer kopiering från digitala förlagor, t.ex. att ta en skärmdump av eller skriva ut text från en e-bok. Även när det gäller stillbild är det numera vanligt att bilder, som t.ex. fotografier, illustrationer eller teckningar, publiceras digitalt i olika sammanhang. Det kan handla om nyheter, reportage, reklam, mode osv. För stillbild är det, enligt undersökningen, vanligast att spara ner eller ta en skärmbild av en bild på internet. Precis som för text är det även förhållandevis vanligt att kopiera från en fysisk förlaga.

Även om resultatet av undersökningen av flera skäl bör värderas med viss försiktighet står det sammantaget klart att kopiering numera inte bara sker av ljud och rörlig bild utan även av text och stillbild samt från andra källor än radio, tv och olika typer av anordningar. Det gäller inte minst från internet, men även från fysiska förlagor.

Det kan mot den bakgrunden inte längre förutsättas att endast upphovsmän vars verk har sänts ut eller getts ut på vissa anordningar lider skada vid privatkopiering som inte är obetydlig. Rättsutvecklingen på EU-nivå talar också för en mer flexibel ordning som möjliggör att förekomsten och omfattningen av ersättningsgrundande privatkopiering kan avgöras i tillämpningen (jfr prop. 2024/25:137). Det föreslås därför, i likhet med utredningen, att det inte längre ska vara en förutsättning för ersättningsrätt att verk har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på en anordning.

Rätten till ersättning ska knytas till inskränkningen av ensamrätten

Utredningen föreslår att ersättningsrätten ska ges en tydligare koppling till inskränkningen för privatkopiering som behandlas i avsnitt 6.1. Framför allt företrädare för rättighetshavarsidan välkomnar förslaget och det ifrågasätts i princip inte av någon remissinstans.

Förslaget innebär att alla upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts för privatkopiering, som utgångspunkt, också ska ha rätt till privatkopierings-ersättning. Ett alternativ, som utredningen behandlar, är att på samma sätt som i dag knyta ersättningsrätten till olika typer av tillgängliggöranden för allmänheten. Enligt utredningen skulle all överföring och spridning till allmänheten kunna inkluderas, medan offentligt framförande respektive visning skulle kunna exkluderas, bl.a. eftersom undersökningen inte visar att privatkopiering i sådana fall förekommer i beaktansvärd omfattning. Det skulle innebära att t.ex. ett framförande av ett musikaliskt verk på en konsert eller visning av ett konstverk på en utställning skulle falla utanför.

Som utredningen konstaterar bör ersättningsordningen så långt som möjligt vara teknikneutral och framtidssäker. Det är inte heller alltid helt lätt att dra gränsen mellan t.ex. överföring till allmänheten och offentligt framförande, vilket talar för att utforma ordningen så att den säkerställer att all tillåten privatkopiering kan grunda en rätt till ersättning.

Lunds universitet framhåller i sammanhanget att nuvarande ordning inte beaktar inskränkningens begränsade räckvidd, t.ex. i fråga om antalet exemplar som får framställas, och därmed riskerar att ersätta privatkopiering som inte sker med stöd av inskränkningen. De begränsningar som följer av inskränkningen har dock varit avsedda att beaktas även inom ramen för nuvarande ordning och förslaget bedöms i just det avseendet inte innebära någon egentlig förändring (jfr prop. 1997/98:156 s. 26 och prop. 2004/05:110 s. 104–106 och 129–131). Det gäller exempelvis det förhållandet att inskränkningen, och i förlängningen ersättningsrätten, endast omfattar offentliggjorda verk och framställning av ett eller några få exemplar av så kallade lovliga förlagor (se avsnitt 6.1).

Mot den bakgrunden föreslås att alla upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts, som utgångspunkt, också ska vara ersättningsberättigade. Som bl.a. *Konstnärsnämnden* och *Kulturrådet* framhåller förväntas det i förlängningen bidra till att stärka tillkommande rättighetshavares ekonomiska förutsättningar och yrkesmässiga villkor. När det gäller den närmare utformningen av förslaget förutsätter, som *Patent- och marknadsöverdomstolen* pekar på, rätten till ersättning inte att ett visst verk har privatkopierats. Förslaget bör i stället utformas så att det tar sikte på inskränkningen i ensamrätten och inte på faktisk privatkopiering.

De upphovsmän vars verk utnyttjats i förvärvssyfte ska ha rätt till ersättning

Som bl.a. *Svenska Filminstitutet* är inne på finns det skäl att överväga ytterligare avgränsningar av ersättningsrätten för att säkerställa att ordningen, i ljuset av att t.ex. alla verk som lovligt tillgängliggjorts för allmänheten på internet nu inkluderas, inte blir ohanterlig.

Genom nuvarande krav på utsändning i radio eller tv eller utgivning på vissa anordningar avgränsas i praktiken ersättningsrätten till professionella rättighetshavare. Frågan är, som utredningen är inne på, om även andra än professionella rättighetshavare bör kunna få privatkopieringsersättning.

Som redovisas i avsnitt 3.1 ska privatkopiering enligt EU-domstolen anses utgöra en handling som är ägnad att medföra skada för ersättningsberättigade rättighetshavare. Av skäl 35 i direktivet och EU-domstolens praxis följer dock att det i vissa situationer när skadan är obetydlig, inte behöver uppkomma någon rätt till ersättning. Enligt domstolen är det upp till medlemsstaterna att fastställa gränsen för när skadan kan anses obetydlig, förutsatt att det sker i enlighet med bl.a. den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen (se samma avsnitt). Som utredningen konstaterar bör skada i det här sammanhanget förstås som någon form av ekonomisk påverkan för rättighetshavare vars ensamrätt har inskränkts för privatkopiering, t.ex. uteblivna försäljnings- eller licensintäkter. Som flera remissinstanser är inne på finns det till följd av inskränkningen dock inte någon marknad för sådan användning. Skadan förutsätts, i linje med EU-domstolens praxis, i princip uppkomma redan till följd av inskränkningen.

I förhållande till verk som överhuvudtaget inte utnyttjats ekonomiskt kan det dock förutsättas att inskränkningen inte har någon, eller i vart fall endast obetydlig, ekonomisk påverkan. Det hänger samman med att det för sådana verk, oavsett inskränkningen, inte finns någon marknad. Att inkludera denna typ av material, t.ex. privatpersoners bilder eller filmer som tillgängliggörs på internet, vid bedömningen av vad som ska ersättas, riskerar att undergräva legitimiteten för ersättningsordningen och öppna upp för missbruk. Det föreslås därför att endast upphovsmän vars verk utnyttjats i förvärvssyfte ska ha rätt till ersättning. Uttrycket förekommer redan i upphovsrättslagen och tar sikte på utnyttjanden som sker för ekonomisk vinning (jfr t.ex. prop. 2021/22:278 s. 224 och 225).

Upphovsmän som påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning ska inte ha rätt till ersättning

När det gäller upphovsmän till verk som utnyttjats i förvärvssyfte bör utgångspunkten, i linje med EU-domstolens praxis, vara att privatkopiering i princip ska anses medföra skada, dvs. någon form av ekonomisk påverkan. Även för sådana upphovsmän kan dock skadan i vissa situationer vara obetydlig, t.ex. om en viss kategori av verk endast kopieras i obetydlig omfattning (se prop. 2024/25:137). Det kan t.ex. handla om utländska verk som inte förekommer på den svenska marknaden i någon större utsträckning eller verk som typiskt sett skyddas av tekniska åtgärder och därför inte kan privatkopieras mer än obetydligt.

Enligt nuvarande ordning finns det inte någon uttrycklig begränsning av ersättningsrätten som tar sikte på den situationen. Utredningen föreslår att

en sådan begränsning ska införas och att upphovsmän som endast påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning inte ska ha rätt till ersättning.

Copyswede m.fl. instämmer i att ersättningen ska fördelas till rättighets-havare som påverkas ekonomiskt men avstyrker att begränsningen kopplas till skyldigheten att betala ersättning för en viss anordning och menar att kopplingen inte fyller någon funktion och gör regleringen oklar.

När den ersättningsberättigade kretsen nu breddas, finns det skäl att redan vid bestämmandet av vad som ska ersättas uttryckligen undanta kopiering som endast orsakar obetydlig skada. Den föreslagna begränsningen påverkar inte skyldigheten att betala ersättning för en viss anordning. En anordning som är särskilt ägnad för privatkopiering förutsätts orsaka mer än obetydlig skada för rättighetshavare och en sådan anordning kan endast undantas om den omfattas av undantagsbestämmelserna (se avsnitt 6.3). Den föreslagna begränsningen är på schabloniserad nivå av betydelse vid bestämmandet av vad som ska ersättas. I förlängningen är den därmed av betydelse för bestämmandet av ersättningens storlek (per anordning) och, som *Copyswede* pekar på, vid fördelningen av ersättningen. Det framstår inte som ett praktiskt problem eftersom ersättningen krävs in kollektivt. I ljuset av de utvidgningar som nu är aktuella bedöms förslaget snarast underlätta administreringen.

Bland andra *ICC Sverige* och *STIM* invänder mot att reglera något som framgår av direktivs skäl och menar att regleringen i vart fall inte bör avvika från direktivets ordalydelse. Som redovisas ovan är det upp till medlemsstaterna att fastställa gränsen för när skadan kan anses obetydlig förutsatt likabehandling och det finns inget hinder mot att konkretisera den i lag. Det uttryck som används i skäl 35 i direktivet, dvs. obetydligt förfång, lämpar sig mindre väl för att reglera i lag och säger dessutom lite om vad som avses. Utredningens förslag, dvs. obetydlig ekonomisk påverkan, fångar bättre in vad det är fråga om. Det föreslås därför att upphovsmän som endast påverkas ekonomiskt av inskränkningen i obetydlig omfattning inte ska ha rätt till privatkopieringsersättning.

Förhållandet till offlinekopiering

En särskild fråga i sammanhanget rör offlinekopiering inom ramen för olika typer av strömningstjänster. Strömning innebär att användaren kan titta eller lyssna på verk eller prestationer i realtid utan att några permanenta kopior av innehållet skapas. Utöver rätten att strömma innehåll ges användaren ibland en rätt att ta del av innehållet i offlineläge, dvs. utan internetuppkoppling. För att användaren ska ta kunna ta del av innehållet på det sättet framställs det, på användarens begäran, mer eller mindre permanenta kopior som sedan görs tillgängliga på dennes begäran.

Det råder bland berörda aktörer delade meningar om huruvida offlinekopior ska betraktas som privatkopior i direktivets mening. De argument som brukar framföras till stöd för att offlinekopior inte ska betraktas som privatkopior går bl.a. ut på att kopiorna inte framställs av privat-användaren utan av tjänsten och att kopiorna endast sparas under en begränsad tid och under de villkor och på den plats som tjänsteleverantören bestämmer.

EU-domstolen har i en dom som rör privatkopiering inom ramen för en molntjänst uttalat att direktivet ska tolkas så att det omfattar säkerhetskopiering för privat bruk av skyddade verk på en server på vilken

leverantören av en molntjänst ställer ett lagringsutrymme till användarens förfogande (mål C-433/20, *Austro-Mechana*). Uttalandet ligger i linje med tidigare praxis som går ut på att det i direktivets mening inte krävs att privat användaren äger eller har kontroll över en anordning eller tjänst.

Enligt *Copyswede* m.fl. bör ett liknande resonemang kunna föras när det gäller offlinekopiering inom ramen för strömningstjänster. I domen pekar dock EU-domstolen särskilt på att molntjänster skiljer sig från tjänster med ”dubbla funktioner”, t.ex. nedladdning och tillgängliggörande på begäran, som i vissa fall ska bedömas mot bakgrund av överföringsrätten och inte exemplarframställningsrätten (jfr t.ex. C-263/18, *Tom Kabinet*). Frågan om huruvida just offlinekopiering inom ramen för en strömningstjänst ska anses utgöra privatkopiering är nu också föremål för en ny begäran om förhandsavgörande i EU-domstolen (C-496/24, *Stichting de Thuiskopie*).

I avvaktan på att rättsläget på EU-nivå klargörs ligger det dock, som utredningen konstaterar, nära till hands att utgå från att varken tekniken i sig eller det förhållandet att tjänsten tillhandahålls av en kommersiell aktör medför att offlinekopiering inte ska betraktas som privatkopiering.

Nästa fråga är då om sådan kopiering inom ramen för en betaltjänst ska ersättas genom ersättningsordningen för privatkopiering eller om kopieringen, som utredningen bedömer, kan antas ersättas genom avtal.

Som utredningen redogör för framgår det av skäl 35 i direktivet att i de fall rättighetshavarna redan erhållit betalning i någon annan form, t.ex. en licensavgift, behöver någon särskild ersättning inte utgå. Som utredningen redovisar kompliceras dock bilden av ett antal domar från EU-domstolen.

I domarna uttalar EU-domstolen att när en medlemsstat med stöd av de aktuella direktivbestämmelserna har beslutat att rättighetshavarna inte ska ha rätt att tillåta privatkopiering av deras skyddade verk, saknar ett eventuellt tillstånd från rättighetshavarna rättsverkan i den medlemsstaten. Enligt domstolen har ett sådant tillstånd inte någon inverkan på den skada som rättighetshavaren orsakar som en följd av beslutet att ensamrätten inte ska gälla. Det innebär, enligt domstolen, att ett sådant tillstånd inte heller påverkar skyldigheten att betala ersättning (se de förenade målen C-457/11 och C-460/11, *VG Wort* m.fl. och mål C-463/12, *Copydan Båndkopi*).

Det ligger nära till hands att tolka domarna så att avtal om att tillåta eller förbjuda kopiering som omfattas av en nationell inskränkning för privatkopiering saknar rättsverkan och att sådan kopiering därmed ska ersättas genom ersättningsordningen för privatkopiering. Det påverkar inte rättighetshavarnas rätt att tillåta eller förbjuda tillgång till skyddade verk eller prestationer (se bl.a. mål C-265/16, *VCAST*). Som framgår ovan pågår det dock ett mål i EU-domstolen som rör just offlinekopiering och EU-domstolens avgörande kan tänkas ge ytterligare ledning. I avvaktan på att rättsläget klargörs bör det, som utredningen konstaterar, nu tas som utgångspunkt att offlinekopiering ska ersättas inom ramen för ordningen.

Mot bakgrund av vad framför allt företrädare för rättighetshavare inom olika områden framför om relevanta avtalsmarknader, framstår det inte som möjligt att förutsätta att offlinekopiering överlag ersätts genom avtal och att skadan därmed är obetydlig. Det framstår som mer naturligt att, som i dag, behandla den frågan inom ramen för bestämmandet av ersättnings storlek (se avsnitt 6.5).

Det bör inte införas särskilda regler om att ersättningsrätten är personlig och inte får efterges eller överlåtas

När nuvarande ordning infördes uttalades att rättighetshavaren fritt bör kunna utnyttja det fulla värdet av ersättningsrätten genom att överlåta den till andra och att t.ex. företag bör kunna förvärva rätt till ersättning genom avtal med upphovsmän och andra ersättningsberättigade (se prop. 1997/98:156 s. 35 och 43). Som *Copyswede* och andra remissinstanser pekar på har EU-domstolen därefter meddelat en dom av särskilt intresse i sammanhanget (se mål C-277/10, Luksan). Enligt domen ska direktivet tolkas så att det utgör hinder mot en nationell reglering som föreskriver en presumtion om överlåtelse av ersättningsrätten, oavsett om presumtionen är tvingande eller inte. I domen sägs också att ersättningsrätten tillkommer upphovsmannen ”direkt och ursprungligen” och att direktivet utgör hinder för en nationell reglering som gör det möjligt att avstå från rätten till ersättning (jfr *to waive the right to fair compensation* i den engelska språkversionen). Ett avstående från en rätt till ersättning har för upphovsmannen liknande effekt som en överlåtelse (jfr prop. 2006/07:79 s. 30). Det talar för att tolka avgörandet som att ersättningsrätten för upphovsmän är personlig och varken kan efterges eller överlåtas. För den tolkningen talar också det förhållandet att det på EU-nivå särskilt har reglerats att medlemsstaterna får föreskriva att en utgivare (jfr publisher) under vissa förutsättningar ska ha rätt till en andel av upphovsmannens ersättning. Regleringen är fakultativ och har för svensk del inte föranlett några lagstiftningsåtgärder (se prop. 2021/22:278 s. 101 och jfr EU-domstolens avgörande i mål C-572/13, Hewlett-Packard).

Det är dock inte självklart hur långtgående slutsatser som kan dras av domen, särskilt inte när det gäller olika kategorier av närstående rättighetshavare som inte är fysiska personer. Vid olika former av t.ex. verksamhets- eller bolagsöverlåtelser framstår det inte som ändamålsenligt att en överlåtelse av skyddade prestationer inte skulle kunna omfatta ersättningsrätten. Mot den bakgrunden och med beaktande av följerätten, där det uttryckligen följer av det aktuella EU-direktivet att upphovsmannen inte kan avstå från ersättningsrätten, framstår det inte som lämpligt att särskilt reglera frågan om huruvida privatkopieringsersättning är möjlig att efterge eller överlåta (jfr 26 o § sista stycket upphovsrättslagen). Det innebär att frågan, precis som i dag, får hanteras i tillämpningen.

Motsvarande rätt till ersättning bör gälla för flertalet närstående rättighetshavare

Utöver upphovsmän har närstående rättighetshavare som utövande konstnärer, framställare av ljud- eller bildupptagningar och framställare av fotografiska bilder rätt till privatkopieringsersättning (se avsnitt 3.1).

I praktiken innebär nuvarande reglering att ersättning endast i begränsad omfattning utgår till framställare av fotografiska bilder. Rätten innebär att den som har tagit en fotografisk bild har rätt till denna oavsett om den är ett verk. Rätten omfattar professionella fotografier men även t.ex. vanliga amatörfotografier. För framställare av fotografiska bilder finns det, till skillnad från vad som gäller för övriga berättigade rättighetshavare, inte någon på EU-rätten grundad rätt till privatkopieringsersättning. Frågan är därmed om de bör omfattas nu när kravet på utsändning m.m. tas bort.

Skyddet för upphovsmän till fotografiska verk är långtgående och torde till stor del ringa in den professionella bildanvändning som nu föreslås ska omfattas av ordningen (jfr t.ex. EU-domstolens dom i mål C-145/10, Painer). Många av de näringsidkare som betalar ersättning är verksamma inom EU och bör inte belastas mer än i andra EU-länder. Till skillnad från utredningen föreslås det därför att fotografiska bilder inte ska omfattas.

Den 1 januari 2026 inkluderas radio- och tv-företag i ersättningsordningen (se prop. 2024/25:137). Som konstateras i förarbetena saknas det skäl att behandla närstående rättighetshavare som är ersättningsberättigade annorlunda än upphovsmän, även om exempelvis radio- och tv-företag enligt EU-rätten har en något mer begränsad ersättningsrätt.

Som redovisas i avsnitt 6.1 omfattas framställare av presspublikationer inte av inskränkningen för privatkopiering. De är därför inte ersättningsberättigade. Framställare av kataloger m.m. omfattas i begränsad utsträckning av inskränkningen, men är inte ersättningsberättigade. Det beror på att framställare av kataloger m.m. inte har någon rätt till ersättning vid privatkopiering enligt vare sig direktivet om upphovsrätten i informations-samhället eller databasdirektivet (direktiv 96/9/EG av den 11 mars 1996 om rättsligt skydd för databaser). I likhet med utredningen görs bedömningen att de inte bör inkluderas i ersättningsordningen. Bedömningen delas eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser.

6.3 Ersättningsgrundande anordningar

Utkastets förslag: När det gäller ersättningsgrundande anordningar ska begränsningen till upptagning av ljud eller rörliga bilder tas bort. Anordningar som endast kan användas för analog upptagning ska dock inte längre vara ersättningsgrundande. Rätten ska även gälla anordningar för exemplarframställning.

Utkastets bedömning: Ersättningsrätten bör fortsatt knytas till anordningar som är särskilt ägnade för kopiering för privat bruk.

Anordningar som ska användas till annat än framställning av exemplar för privat bruk, föras ut ur landet eller användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning bör fortsatt undantas från ersättningsrätten.

Utredningens förslag och bedömning (SOU 2022:20) stämmer delvis överens med utkastets förslag och bedömning. Utredningen föreslår att ersättningsrätten ska knytas till anordningar som i betydande utsträckning används för privatkopiering.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget att ersättningsrätten inte längre ska vara begränsad till anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp. Förslaget välkomnas framför allt av remissinstanser som företräder upphovsmän och andra rättighetshavare, bl.a. *Copyswede* och dess medlems- och samarbetsorganisationer samt *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares samarbetsorganisation (KLYS)*. Även andra remissinstanser, däribland *Statens kulturråd* och *Svenska filminstitutet*, välkomnar att ersättningsordningen utformas på ett teknikneutralt sätt.

Lunds universitet menar att ersättningsrätten borde knytas till anordningar som används för att uppleva verk, t.ex. datorskrmar eller högtalare.

Copyswede m.fl. avstyrker förslaget att ersättningsrätten ska knytas till anordningar som i betydande utsträckning används för privatkopiering. De menar att rätten även fortsatt bör knytas till anordningar som är särskilt ägnade för privatkopiering. Även t.ex. *Konstnärsnämnden* delar den uppfattningen. *Bildupphovsrätt i Sverige (Bildupphovsrätt)* m.fl. föreslår att rätten ska knytas till anordningar som i inte obetydlig utsträckning används för privatkopiering.

Elektronikbranschen tillstyrker förslaget att byta ut begreppet särskilt ägnade och anser att kraven för vilka anordningar som ska inkluderas är alldeles för lågt ställda. Även bl.a. *AIPPI Sverige (AIPPI)*, *Lunds universitet* och *Uppsala universitet* ansluter sig till förslaget i den delen.

Copyswede m.fl. delar bedömningen att nuvarande undantag bör behållas och understryker att det så kallade proffsundantaget omfattar anordningar som uteslutande ska användas i professionell verksamhet. *Bildupphovsrätt* m.fl. anser att proffsundantaget bör förtydligas i det avseendet och menar att det är särskilt viktigt nu när ordningen ska utvidgas till att omfatta bl.a. stillbild. De framhåller att få privatpersoner har exempelvis kopiatorer hemma och att en stor del av den privatkopiering som är relevant sker på arbetsplatser och liknande. *Läromedelsförfattarna* framhåller i det sammanhanget att utredningen inte har tagit höjd för studenters kopieringsbeteende vid universitet och högskola och framhåller att den privatkopiering som sker där är omfattande.

Telenor framför att det följer av EU-rätten att ersättning inte ska betalas för anordningar som omfattas av proffs- och exportundantagen och pekar på att det i tillämpningen uppstått oklarheter kring hur bl.a. proffsundantaget ska förstås. *Telenor* nämner som exempel att övergången från fasta företagstelefoner till mobila har lett till att företagstelefoner inte undantas och menar att proffsundantaget är verkningslöst i Sverige.

Myndigheten för tillgängliga medier understryker vikten av att undantaget för anordningar som ska användas till exemplarframställning till personer med funktionsnedsättning behålls.

Även andra remissinstanser, som *AIPPI* och *Lunds universitet*, instämmer i bedömningen att nuvarande undantag bör behållas.

Skälen för utkastets förslag och bedömning

Allmänna utgångspunkter

Som redovisas i avsnitt 5 bör ersättningsskyldigheten fortsatt knytas till anordningar som kan användas för privatkopiering. Enligt EU-domstolen finns det inget hinder mot en sådan ordning eftersom de som tillhandahåller anordningarna kan låta kostnaden få genomslag på priset. På så sätt finansieras ersättningen indirekt av privat användarna. Det är också den ordning som en majoritet av EU:s medlemsstater tillämpar och som den praxis som utvecklats vid EU-domstolen i första hand avser.

Lunds universitet framför i sammanhanget att det bör övervägas om betalningsskyldigheten i stället ska knytas till anordningar som kan användas för att uppleva verk och prestationer och nämner som exempel datorskrmar, högtalare och hörlurar. Enligt universitetet skulle en sådan ordning träffa den användning som har ekonomisk betydelse för rättighets-

havarna. Såvitt känt ersätts dock sådana anordningar inte inom EU och det framstår redan av det skälet inte som realistiskt att överväga.

Det kan tilläggas att teknikutvecklingen har gått mot allt större användning av digitala tjänster, t.ex. molntjänster, som ett alternativ eller komplement till lagring på fysiska medier. Som flera remissinstanser framhåller finns det inget krav på att leverantörer av sådana tjänster ska omfattas av ersättningsskyldigheten, förutsatt att privatkopiering inom ramen för sådana tjänster kan ersättas på annat sätt, t.ex. genom ett anordningsbaserat system (se EU-domstolens dom i mål C-433/20, *Austro-Mechana*). Oavsett modell ska ersättningen ytterst finansieras av privatanvändarna.

Ersättningsrätten bör även i fortsättningen gälla anordningar som är särskilt ägnade för privatkopiering

Enligt nuvarande ordning gäller ersättningsrätten vissa anordningar som är särskilt ägnade för privatkopiering. Utredningen föreslår att *särskilt ägnade* ska ersättas med *i betydande utsträckning*. Det motiveras med att nuvarande begrepp har fått en nära koppling till kravet på upptagning, som föreslås tas bort, och att andra överväganden än tidigare bör ligga till grund för vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande. Syftet är också att ringa in anordningar som relativt sett används i betydande omfattning.

När begreppet särskilt ägnade infördes konstaterades att ersättningsrätten inte bör omfatta anordningar som på grund av sitt utförande är oägnade för privatkopiering eller som i praktiken mycket sällan används för sådan kopiering (se prop. 1997/98:156 s. 26). I svensk rättspraxis har begreppet ansetts avse anordningar som i hög grad är lämpade för privatkopiering och som kan antas komma till sådan användning i en omfattning som inte kan anses oväsentlig. Vid bedömningen av lämpligheten har egenskaper som teknisk kapacitet och användarvänlighet beaktats. Eftersom ersättningen rör privatkopiering har det även ansetts finnas skäl att ta hänsyn till t.ex. lättillgänglighet för konsumenter när det gäller pris och liknande förhållanden. Kravet på användning är lågt ställt och det krävs inte att det genom utredningen framgår hur stor den faktiska användningen är (se rättsfallet NJA 2016 s. 490). Av betydelse vid bedömningen är också principen om likabehandling, som innebär att anordningar som är jämförbara ska behandlas lika, om det inte finns sakliga skäl för en särbehandling. I praxis har vidare klargjorts att ersättningsrätten kan omfatta en anordning som utgör en kombination av fristående komponenter, även om ingen eller bara en av dem är särskilt ägnad för privatkopiering (se rättsfallet NJA 2017 s. 1164).

Som redovisas i avsnitt 3.1 är även det EU-rättsliga kravet på användning lågt ställt och det finns, till skillnad från vad bl.a. *Elektronikbranschen* för fram, inte av EU-rättsliga skäl någon anledning att ersätta begreppet med det som föreslås av utredningen. Begreppet kan inte heller anses särskilt kopplat till anordningar där upptagning kan ske. Utredningens förslag hänger nära samman med förslaget att inrätta en privatkopieringsnämnd som ska undersöka förekommande privatkopiering och baserat på resultatet föreskriva vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande. När det nu föreslås att nuvarande ordning ska behållas gör sig de skälen inte gällande. Som flera remissinstanser pekar på finns det klara fördelar med att behålla ett etablerat begrepp som är kopplat till en

betydande rättspraxis, vilket gett relativt stor förutsebarhet efter en lång period av tvister. Oavsett vilket uttryck som används ska det dessutom tolkas i ljuset av EU-domstolens praxis. Till skillnad från utredningen görs därför bedömningen att kravet på att en anordning ska vara särskilt ägnad för privatkopiering för att grunda en rätt till ersättning bör behållas.

Ersättningsrätten ska inte längre vara begränsad till anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp

Enligt nuvarande ordning är ersättningsrätten knuten till anordningar på vilka ljud eller rörlig bild kan tas upp. Kravet på upptagning kom till redan när bestämmelserna infördes och innebär att anordningar utan upptagningsmöjlighet, t.ex. kopiatorer och skrivare, är avsedda att falla utanför systemet. Som konstaterades då kan ersättningsrätten knytas antingen till anordningar som kan användas som hjälpmedel för kopiering eller till anordningar som kan ta upp det material som kopieras eller till bådadera. Alternativet att knyta rätten till hjälpmedel ansågs ha klara nackdelar och förekom endast i ett fåtal länder. I jämförelse med upptagningsanordningar, där ersättningen kan stå i relation till utnyttjandet genom att ersättningen knyts till lagringsutrymmet, ansågs det bl.a. svårt att beräkna en rimlig ersättning för hjälpmedel (se prop. 1997/98:156 s. 26 och 27).

Vid genomförandet av det aktuella EU-direktivet övervägdes om t.ex. skrivare och kopiatorer borde inkluderas. Mot bakgrund av bl.a. de begränsningar av inskränkningen som då infördes ansågs dock analog kopiering endast medföra en obetydlig skada för berörda rättighetshavare och någon utvidgning föreslogs inte (se prop. 2004/05:110 s. 130 och 131).

Utredningen föreslår att ersättningsrätten inte längre ska vara begränsad till anordningar där upptagning kan ske och motiverar det med att den undersökning som har genomförts inom ramen för utredningen visar att text och stillbild numera privatkopieras i betydande omfattning och att det inte sällan sker med hjälp av reprografiska förfaranden. Även om resultatet av undersökningen av flera skäl bör värderas med försiktighet, talar det för en mer flexibel ordning där anordningar med funktioner som t.ex. kopiering och utskrift kan grunda en ersättningsrätt.

Som *Bildupphovsrätt* m.fl. pekar på torde förhållandevis få privatpersoner köpa kopiatorer och skrivare för hemmabruk. Den analoga kopiering som förekommer kan, som remissinstanserna är inne på, snarast antas ske på exempelvis arbetsplatser, utbildningsinstitutioner, bibliotek och liknande. Det är inte alltid helt lätt att dra gränsen mellan kopiering som ska ersättas genom ersättningsordningen för privatkopiering och annan kopiering som omfattas av närliggande inskränkningar och avtalslicensordningar för t.ex. undervisningsändamål. Den gränsdragningsproblematiken gäller dock även för de anordningar som redan i dag omfattas av ersättningsordningen och hanteras i praktiken inom ramen för tillämpningen av det så kallade proffsundantaget (se nedan).

I likhet med utredningen föreslås det att ersättningsrätten inte längre ska vara begränsad till anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp. Det ligger i linje med utvidgningen av den ersättningsberättigade kretsen och innebär att anordningsbegreppet i princip blir teknikneutralt.

I förhållande till utredningens förslag föreslås att det förtydligas att utvidgningen avser hjälpmedel genom vilka exemplar kan framställas,

t.ex. genom kopierings- eller utskriftsfunktioner. Det kommer till uttryck genom beräkningsgrunden för ersättnings storlek. Även när det gäller upptagningsanordningar förtydligas genom beräkningsgrunderna för ersättnings storlek att anordningar för upptagning, dvs. lagringsmedia, och andra anordningar där upptagning kan ske, dvs. multifunktionella anordningar, fortsatt ska vara ersättningsgrundande (se avsnitt 6.5).

Ersättningsrätten ska inte längre gälla anordningar för analog upptagning

Även om det finns fördelar med en teknikneutral reglering kan konstateras att analoga anordningar som kassett- och vhs-band numera kan antas användas för privatkopiering i så liten omfattning att det inte är motiverat att inkludera dessa i en moderniserad ersättningsordning. Det kan antas att teknikutvecklingen inte kommer att medföra någon ändring i det avseendet. Sett från ett likabehandlingsperspektiv bör det också anses godtagbart att göra skillnad på anordningar för analog respektive digital upptagning. Till skillnad från utredningen föreslås det därför att anordningar för analog upptagning inte längre ska vara ersättningsgrundande. Som redovisas i avsnitt 6.5 kommer det till uttryck genom att beräkningsgrunden för anordningar för analog upptagning utgår.

Undantagen för vissa anordningar bör fortsatt gälla

Från ersättningsrätten undantas i dag anordningar som ska användas till annat än privatkopiering, föras ut ur landet eller användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning.

Det undantag som har störst praktisk och ekonomisk betydelse är det första, så kallade proffsundantaget. När undantaget infördes konstaterades att ersättningsrätten inte gäller för anordningar som ska användas endast i professionella sammanhang och inte heller för anordningar som ska användas inom undervisning eller i offentlig verksamhet (se prop. 1997/98:156 s. 43). Att en anordning används för kopiering både för privat bruk och i tjänsten medför alltså inte att proffsundantaget ska tillämpas. Det har i praxis ansetts ankomma på den ersättningsskyldige att visa om och i så fall i vilken omfattning sådana anordningar *kan antas* ha kommit till användning för kopiering i professionella sammanhang. Vilken utredning som krävs har inte prövats, men i praxis har alltså klargjorts att det av utredningen inte behöver framgå hur stor den faktiska användningen är (se rättsfallet NJA 2017 s. 1164).

I den praktiska tillämpningen har berörda aktörer kommit överens om att det i vissa fall ska presumeras att vissa typer av anordningar används i köparens egen yrkesmässiga verksamhet. Det gäller enligt branschavtalet alla typer av anordningar utom mobiltelefoner. För mobiltelefoner gäller enligt avtalet i stället att den näringsidkare som är ersättningsskyldig ska presentera intyg eller liknande från slutkund som visar att privatkopiering inte kommer att vara tillåten på anordningen i fråga (se betänkandet s. 34).

När det gäller undantag för professionell användning har EU-domstolen uttalat att det inte är förenligt med direktivet att utan åtskillnad tillämpa ersättningen för anordningar som inte tillhandahålls privat användare och som uppenbart ska användas uteslutande till annat än privatkopiering (se mål C-467/08, Padawan, jfr även bl.a. EU-domstolens domar i målen C-

521/11, C Amazon.com International Sales m.fl. och C 463/12, Copydan Båndkopi). I EU-domstolen pågår även ett mål som rör frågan om det är förenligt med direktivbestämmelserna att i nationell rätt ålägga en kommersiell köpare att betala ersättning för en anordning om inte denne kan visa att privatkopiering på anordningen faktiskt, eller i normalfallet, endast kommer att ske i obetydlig omfattning (se mål C-822/24, Bluechip).

Bildupphovsrätt m.fl. menar att proffsundantaget bör förtydligas så att det endast gäller anordningar som uppenbart ska användas uteslutande till annat än privatkopiering. De pekar på att det är av stor vikt nu när t.ex. kopiatorer och skrivare kan komma att omfattas av ersättningsrätten eftersom en stor del av privatkopieringen sker på arbetsplatser. Andra remissinstanser, som *Telenor*, menar att proffsundantaget snarast tillämpas för strängt. Telenor nämner som exempel att privat sidoanvändning av företagstelefoner inte bör utesluta att proffsundantaget är tillämpligt.

Det förhållandet att anordningar som uppenbart ska användas uteslutande till annat än privatkopiering ska undantas enligt EU-domstolens praxis innebär inte nödvändigtvis att det endast är sådana anordningar som bör undantas. En mer rimlig tolkning utifrån det som sägs i skäl 35 i direktivet och EU-domstolens samlade praxis om obetydlig skada är att det bör ankomma på den ersättningsskyldige näringsidkaren att visa att en anordning som säljs till någon som inte är konsument – i allmänhet eller t.ex. i en viss verksamhet – kan antas komma till användning för privatkopiering i endast obetydlig omfattning. En sådan tolkning bedöms också ligga i linje med branschavtalet enligt vilket det presumeras att vissa anordningar används professionellt och i vissa fall krävs dokumentation som visar att en anordning i en viss verksamhet inte får användas för privatkopiering. Det hindrar givetvis inte att anordningen ändå används för privatkopiering, men skadan kan då antas vara obetydlig.

Som *Läromedelsförfattarna* är inne på finns det inte skäl att se annorlunda på privatanvändning på t.ex. arbetsplatser och utbildningsinstitutioner utan samma synsätt bör tillämpas oavsett vem som är köpare.

I ljuset av det nu pågående målet i EU-domstolen och eventuell framtida praxis framstår det inte som lämpligt att föreslå något förtydligande av proffsundantaget. Det får tolkas i ljuset av rättsutvecklingen på EU-nivå.

När det gäller övriga undantag instämmer i princip alla remissinstanser i bedömningen att de bör gälla oförändrade. Bland andra *Elektronikbranschen* framför synpunkter som är hänförliga till tidpunkten för ersättningsskyldighetens uppkomst som behandlas i avsnitt 6.4. *Myndigheten för Tillgängliga Medier* understryker vikten av att undantaget för framställning till personer med funktionsnedsättning kvarstår oförändrat.

Sammantaget görs i denna del samma bedömning som utredningen, dvs. att nuvarande undantagsbestämmelser bör gälla oförändrade.

6.4 Skyldigheten att betala ersättning

Utkastets förslag: Skyldigheten att betala ersättning ska även fortsatt ligga på näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller inför ersättningsgrundande anordningar. Det förtydligas att även näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet från utlandet till en konsument säljer anordningar ska omfattas av ersättningsskyldigheten.

Ersättningen ska betalas vid försäljningen av en anordning, om inte försäljningen sker till en näringsidkare som genom avtal med en sådan organisation som har rätt att kräva in ersättningen har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för anordningen. Organisationen får inte motsätta sig ett sådant övertagande utan godtagbara skäl.

Den näringsidkare som har betalat ersättning för en anordning som ska undantas ska ha rätt till återbetalning, om kravet framställs i rimlig tid.

Anmälningsskyldigheten för ersättningsskyldiga näringsidkare ska anpassas till de ändringar i övrigt som föreslås.

Utredningens förslag (SOU 2022:20) stämmer delvis överens med utkastets förslag. Utredningen bedömer att ett formaliserat primär- respektive sekundäransvar inte bör införas. Utredningen bedömer att rätten till återbetalning av ersättning för anordningar som ska undantas inte bör regleras. Utredningen föreslår delvis andra bestämmelser om redovisning.

Remissinstanserna: *Copyswede* och dess medlems- och samarbetsorganisationer samt *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares samarbetsorganisation (KLYS)* tillstyrker bedömningen att betalningsskyldigheten även fortsättningsvis ska knytas till införsel och tillverkning. De tillstyrker även förslaget att det ska förtydligas att aktörer som säljer ersättningsgrundande anordningar från utlandet direkt till privatpersoner i Sverige ska omfattas av skyldigheten att betala ersättning. De delar bedömningen att betalningsskyldigheten inte bör flyttas till säljare i sista handelsledet och föreslår att det i stället ska införas en skyldighet för sådana säljare att på begäran uppge varifrån anordningarna har köpts in.

Bland andra *Elektronikbranschen* och *Telenor* invänder mot bedömningen att tidpunkten för ersättningsskyldighetens uppkomst inte ska senareläggas. De anser att skyldigheten bör uppkomma först när en anordning har nått marknaden i form av en konsumentförsäljning eftersom det är först då någon skada till följd av privatkopiering kan uppstå. De framhåller att lagerhållning i princip alltid sker i ett eller flera handelsled, dvs. innan en anordning når slutkonsumenten. De pekar även på att det är vanligt att anordningar reexporteras till andra länder. Telenor understryker att samtliga branschavtal har senarelagt tidpunkten och menar att det visar på att något annat system inte är möjligt att genomföra i praktiken.

Svenskt Näringsliv, *Sveriges advokatsamfund* och *Techsverige* ifrågasätter också bedömningen och framför liknande synpunkter som Elektronikbranschen. Samfundet framhåller att nuvarande konstruktion innebär att näringsidkarna hamnar i en sämre förhandlingsposition än rättighetshavarna. Även *AIPPI Sverige (AIPPI)*, *Lunds universitet*, *Internationella Handelskammaren (ICC Sverige)* och *Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR)* ifrågasätter av olika skäl bedömningen.

Elektronikbranschen och Telenor tillstyrker förslaget att förtydliga att även utlandsförsäljare ska omfattas och anser att är det centralt för att konkurrensen på den svenska marknaden inte ska snedvridas. Elektronikbranschen framhåller vidare att det förhållandet att rätten till återbetalning grundas på allmänna principer innebär en stor osäkerhet. Även AIPPI, Lunds universitet och SFIR ställer sig med hänvisning till EU-domstolens praxis kritiska till utredningens bedömning i den delen.

Skälen för utkastets förslag

Det ska förtydligas att näringsidkare som i yrkesmässig verksamhet från utlandet säljer anordningar direkt till konsument är ersättningsskyldiga

Enligt nuvarande ordning är näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till Sverige inför vissa anordningar ersättnings-skyldiga. Det görs ingen skillnad mellan införsel från ett EU/EES- eller ett tredjeland. Det finns i princip inte någon tillverkning i Sverige utan försäljningen sker antingen efter införsel eller genom distansförsäljning.

Utredningen bedömer att skyldigheten att betala ersättning även fortsatt ska ligga på näringsidkare som tillverkar eller för in vissa anordningar och föreslår att det ska förtydligas att även den som i yrkesmässig verksamhet från utlandet säljer anordningar ska omfattas av ersättningsskyldigheten.

EU-domstolen har i ett mål som rörde en ordning som liknar den svenska uttalat att rättighetshavarnas skada ska presumeras uppkomma i den medlemsstat där den privat användare som köper en anordning är bosatt. Enligt domen ankommer det på medlemsstaterna att säkerställa att rättighetshavare erhåller rimlig kompensation för sådan skada, även om säljaren är etablerad i en annan medlemsstat (se EU-domstolens dom i mål C-462/09, Stichting de Thuis kopie). Enligt utredningen betraktas i ljuset av domen redan i dag näringsidkare som i yrkesmässig verksamhet från utlandet säljer anordningar till Sverige som ersättningsskyldiga på grund av införsel. Utredningen föreslår mot den bakgrunden att det ska förtydligas. Bland andra *Copyswede* och *Elektronikbranschen* tillstyrker förslaget och övriga remissinstanser lämnar det utan erinran. I förhållande till utredningens förslag föreslås att förtydligandet endast ska gälla försäljning från utlandet som sker till en konsument. Det innebär att annan försäljning från utlandet fortsatt ska räknas som införsel.

Bland andra Elektronikbranschen, *Hi3G Access (Tre)* och *Telenor* framför i sammanhanget att regleringen måste säkerställa att utlandsförsäljare, i samma utsträckning som svenska aktörer, erlägger ersättning. Enligt Elektronikbranschen bör det regleras att organisationens inkasseringssuppdrag även gäller dessa aktörer så att dessa aktörer inte gynnas av en ineffektiv inkassering i jämförelse med svenska aktörer.

Genom förslaget tydliggörs att samma ersättningsskyldighet gäller för utlandsförsäljare som för importörer och tillverkare. Det föreslås nu även att organisationen i fråga inte ska få tillämpa villkor som är diskriminerande eller osakliga inbegripet att ge vissa näringsidkare omotiverade fördelar. Kraven föreslås kombineras med tillsyn (se avsnitten 6.5 och 6.8). Organisationen får dock förutsättas ha samma intresse av en effektiv inkassering som branschen och i praktiken handlar det om att vidta likvärdiga åtgärder i jämförbara situationer.

Det ska införas ett frivilligt sekundäransvar för elektronikbranschen

Enligt nuvarande ordning uppkommer ersättningsskyldigheten när en anordning förs in i Sverige eller tillverkas här. Berörda aktörer kan avtala om bl.a. tidpunkten för betalning och om att ersättningsskyldigheten ska övervältras till senare handelsled. Så har också skett i det nu gällande branschavtalet mellan Copyswede och Elektronikbranschen. Enligt avtalet kan aktörer i senare handelsled, såsom grossister eller återförsäljare, ingå avtal med Copyswede och överta ersättnings- och redovisningsansvaret för de aktuella anordningarna i förhållande till tillverkare eller importörer.

När ordningen infördes uttalades att ersättningsskyldigheten av effektivitetsskäl borde samlas på ett mindre antal aktörer. Det övervägdes ett system där tillverkare och importörer är primärt ersättningsskyldiga men där grossister och återförsäljare åläggs en subsidiär skyldighet. De skulle då vara ersättningsskyldiga om de inte kunde styrka att ersättning erlagts i ett tidigare led, men ha rätt att kräva tillbaka erlagd ersättning av tillverkaren eller importören. Ersättnings- och redovisningsskyldighet för varje återförsäljare, för vilken ersättningsskyldigheten kanske är obetydlig, bedömdes dock inte som kostnadseffektivt. Det framhölls samtidigt att regleringen inte hindrar att berörda aktörer avtalar om övervältring till senare handelsled. Det konstaterades att motsvarande reglering tillämpades i praktiskt taget alla länder (se prop. 1997/98:156 s. 27–29).

Någon heltäckande genomgång ryms inte inom ramen för det här ärendet men såvitt känt ligger även i dag ersättningsskyldigheten primärt på importörer och tillverkare av ersättningsgrundande anordningar i de EU-länder som tillämpar ett anordningsbaserat system. Utredningen bedömer att ersättningsskyldigheten inte bör flyttas till återförsäljarledet och att ett formaliserat system med primär- och sekundäransvar inte bör införas. Utredningen lyfter samtidigt fram flera fördelar med en ändring.

Flera remissinstanser kritiserar bedömningen, däribland *Elektronikbranschen*, *Svenskt Näringsliv* och *ICC Sverige*. De pekar på att lagertidpunkt i princip alltid sker i ett eller fler handelsled innan en anordning når slutkonsument eller t.ex. reexporteras. Bland andra *Sveriges advokatsamfund* framhåller att regleringen innebär att förutsättningarna för förhandlingar mellan parterna inte är neutrala och näringsidkarna är beroende av att organisationen godtar övervältring i senare handelsled.

Som utgångspunkt är det rimligt att skyldigheten att betala ersättning ligger nära tidpunkten då den skada som ersättningen avser att täcka uppstår. Som bl.a. Elektronikbranschen framhåller ger en sådan ordning bättre möjligheter att beakta undantagen från ersättningsskyldigheten. Samtidigt talar mycket för att primärt placera ersättningsskyldigheten hos så få aktörer som möjligt och vid just tillverkning och införsel. Det är den vanligaste modellen inom EU vilket förefaller bero på att det är svårt att kontrollera marknaden om ersättningsskyldigheten frikopplas från tillverkning eller import. Det kan i sin tur leda till att oseriösa aktörer undgår betalningsskyldighet med konkurrensnedvridning som följd. Sammantaget framstår det inte som en lämplig lösning att flytta ersättningsskyldigheten från importörer och tillverkare till återförsäljare.

Som Elektronikbranschen är inne på finns det däremot anledning att överväga om den ordning som redan tillämpas på marknaden bör lagregleras. Som beskrivs ovan innebär nuvarande branschavtal att

ersättnings- och redovisningsansvaret kan övervältras i senare handelsled förutsatt Copyswedes godkännande. Enligt avtalet övergår ansvaret, dvs. Copyswede kan inte vända sig till importören eller tillverkaren för det fall den som har övertagit skyldigheterna inte gör rätt för sig. På så sätt skiljer sig alltså konstruktionen från den som övervägdes när ordningen infördes.

Motsvarande ordning kan åstadkommas genom en reglering där importörer och tillverkare fortsatt är ersättningsskyldiga från införsel eller tillverkning men där betalningen ska erläggas vid den första försäljningen av anordningen, om inte anordningen säljs till en näringsidkare som genom avtal med organisationen har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret. Ersättning behöver då inte betalas för t.ex. lagerhållna varor och ersättningen kan i sådana fall betalas av den som säljer till en slutkund.

Det förutsätter dock enligt avtalet, och allmänna regler, att övergången av ansvaret godkänns av borgenären, dvs. i praktiken av Copyswede. Det bör av naturliga skäl även gälla vid en lagreglering. Annars kan systemet enkelt kringgå genom att anordningarna med befriande verkan kan säljas till någon som t.ex. inte är kreditvärdig. Med tanke på att det i praktiken endast är Copyswede som inkasserar ersättningen och för att en lagreglering ska fylla en funktion, dvs. innebära något mer än avtalsfrihet, bör en sådan organisation endast kunna motsätta sig en övergång av ansvaret vid godtagbara skäl, såsom bristande kreditvärdighet.

Till skillnad från vad som var utgångspunkten i tidigare förarbeten framstår det som att den modell med övervältring som tillämpas på marknaden i princip krävs för att systemet ska fungera i praktiken. Det argument som då framfördes om ökade administrationskostnader var också främst kopplat till ett reellt sekundäransvar, dvs. att återförsäljare är betalningsskyldiga om de inte kan visa att betalning erlagts i tidigare led, och inte till den typ av administration som branschavtalet förutsätter. Ändringen innebär alltså ingen ökad administration i förhållande till vad som redan gäller på marknaden. Det förhållandet att undantagsbestämmelserna kan vara svårare att tillämpa om en anordning säljs till en näringsidkare som inte har tagit över ansvaret för anordningen är motiverat av sakliga skäl och gäller lika för alla berörda näringsidkare (jfr t.ex. EU-domstolens dom i mål C-463/12, Copydan Båndkopi). Att säkerställa en ordning där betalningsansvaret inte kan kringgå av aktörer som inte är kreditvärdiga eller oseriösa bedöms gynna både rättighetshavarna och elektronikbranschen, som trycker på vikten av konkurrensneutralitet.

Även om parterna också i fortsättningen kan komma överens om motsvarande lösning bedöms en reglering, som Elektronikbranschen och andra remissinstanser är inne på, ge ökad förutsebarhet och stabilitet och bättre förutsättningar att komma överens i eventuella omförhandlingar.

Till skillnad från utredningen föreslås det därför att det ska införas ett så kallat frivilligt sekundäransvar för elektronikbranschen som den förvaltande organisationen inte kan motsätta sig utan godtagbara skäl. Precis som i dag står det parterna fritt att komma överens om något annat.

Förslaget kan förväntas förbättra situationen på marknaden och bör utvärderas innan det, som *Copyswede* föreslår, övervägs en ny skyldighet för återförsäljare att på begäran uppge varifrån en anordning har köpts in.

Det ska införas en lagreglerad rätt till återbetalning

Det förslag som nu lämnas när det gäller tidpunkten för betalning av ersättningen och övervältring i senare handelsled syftar till att underlätta en korrekt tillämpning av undantagsbestämmelserna och minimera behovet av återbetalning av ersättning avseende anordningar som i slutledet ska undantas, t.ex. till följd av proffs- eller exportundantagen. Det kan dock ändå uppstå situationer som föranleder en rätt till återbetalning.

När nuvarande ordning infördes ansågs det inte nödvändigt att lagreglera rätten till återbetalning eftersom det redan av allmänna obligationsrättsliga principer följer att felaktigt betald ersättning som regel ska återbetalas och att passivitet kan medföra att rätten går förlorad (se prop. 1997/898:156 s. 27.) Som redovisas i föregående avsnitt har EU-domstolen sedan dess uttalat att anordningsbaserade system, som det svenska, ska säkerställa en effektiv rätt till återbetalning avseende anordningar som ska undantas.

Utredningen bedömer att det inte finns skäl att införa en lagreglerad rätt till återbetalning och att den möjlighet som svensk rätt ger kan utövas på ett effektivt sätt. Utredningen framhåller också att berörda aktörer, på det sätt som skett, kan avtala om de närmare förutsättningarna. *Elektronikbranschen* är kritisk till bedömningen och menar att det är osäkert att grunda rätten till återbetalning på allmänna principer. Även andra remissinstanser, som *Lunds universitet* och *SFIR*, ifrågasätter bedömningen.

Tidigare förarbetsuttalanden tar sikte på principerna om *condictio indebiti* och betalning utan rättsgrund. Även om en betalning inom ramen för ersättningsordningen är avsiktlig och bygger på lag eller avtal, har undantagen alltså ansetts innebära att en betalning regelmässigt ska uppfattas som felaktig om det visar sig att anordningen i fråga ska omfattas av ett undantag. Även om det inte rör sig om ett renodlat fall av betalning utan rättsgrund, saknas det anledning att nu se annorlunda på frågan om tillämpliga rättsregler. Enligt nämnda principer har en betalningsmottagare under vissa förutsättningar rätt att behålla en betalning som skett utan rättsgrund. Det gäller om betalningsmottagaren dels har haft befogad anledning att tro att han eller hon hade rätt till de mottagna medlen, dels i fortsatt befogad god tro har inrättat sig efter detta. När det gäller kravet på inrättande är ofta den tid som har förflutit sedan betalningen gjordes av stor betydelse. Utöver dessa krav gäller som förutsättning att det vid en intresseavvägning ska framstå som motiverat att betalaren ska förlora sin återkravs rätt. Vilket av de motstående intressena som förtjänar företräde beror på faktorer som kan skifta från fall till fall. Det gäller också de förhållanden som ska beaktas vid avvägningen (se bl.a. rättsfallet NJA 2015 s. 1072).

Ersättningsordningen, och EU-rätten, förutsätter att det finns en rätt till återbetalning för näringsidkare som erlagt betalning för en anordning som ska undantas. Det talar för att mottagaren av betalningen, dvs. i praktiken Copyswede, har anledning att under en viss tid uppfatta betalningen som provisorisk. Enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, som genomför direktivet om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter m.m., ska dock organisationen betala ut ersättningen till de ersättningsberättigade så snart som det är möjligt och, om det inte finns godtagbara skäl för annat, senast nio månader från utgången av det räkenskapsår då rättighetsintäkterna inkasserades. Det är också den frist

som enligt branschavtalet redan tillämpas på marknaden. Den fristen bör därför som utgångspunkt gälla i fråga om vad som är rimlig tid. Inom vilken tid ett återkrav kan göras gällande beror dock ytterst på omständigheterna i det enskilda fallet och får bedömas i tillämpningen.

Som Elektronikbranschen och andra remissinstanser är inne på framstår det i ljuset av EU-domstolens praxis som lämpligt att reglera rätten till återbetalning i lag. Till skillnad från utredningen föreslås det därför att det i lag anges att den näringsidkare som har erlagt ersättning för en anordning som omfattas av ett undantag ska ha rätt till återbetalning om kravet framställs i rimlig tid. Rätten kommer därmed även att gälla den näringsidkare som har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret i förhållande till Copyswede.

Vissa följdändringar när det gäller ersättningsskyldiga näringsidkares anmälnings- och redovisningsskyldighet

Enligt nuvarande ordning ska ersättningsskyldiga näringsidkare, dvs. tillverkare och importörer, anmäla sig hos den förvaltande organisationen. Som en följd av förtydligandet att även utlandsförsäljare ska omfattas av ersättningsskyldigheten föreslås att även de ska vara anmälningskyldiga. Som en följd av de förslag som nu lämnas när det gäller ersättningsgrundande anordningar och beräkningsgrunder m.m. föreslås även vissa följdändringar när det gäller redovisningsskyldigheten.

6.5 Ersättnings storlek

Utkastets förslag:

- Ersättningen ska vara en krona per gigabyte lagringsutrymme, dock högst 40 kronor för anordningar för lagring och högst 100 kronor för andra anordningar där lagring kan ske. Takbeloppen ska inte tillämpas om det är uppenbart oskäligt.
- Ersättningen ska vara 100 kronor för anordningar för exemplarframställning.
- En omräkning av ersättningsbeloppen, med undantag för ersättningen per gigabyte lagringsutrymme, grundad på förändringen i konsumentprisindex ska göras vart tredje år.
- En organisation som kräver in ersättningen ska informera ersättningsskyldiga näringsidkare om grunderna för beräkningen av krav på ersättningen och ska inte få tillämpa avtalsvillkor som inte har saklig grund eller som är diskriminerande.

Utkastets bedömning: Näringsidkare bör fortsatt ha rätt till nedsättning av ersättningen om upphovsmännen på annat sätt kompenseras för ersättningsgrundande framställning av exemplar för privat bruk eller om ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt till förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

Utredningens förslag (SOU 2022:20) stämmer inte överens med utkastets förslag och bedömning. Utredningen föreslår, till följd av förslaget att inrätta en privatkopieringsnämnd som ska meddela före-

skrifter om ersättningens storlek m.m., att nuvarande ersättnings- och nedsättningsgrunder ska utgå.

Remissinstanserna: *Copyswede* och dess medlems- och samarbetsorganisationer samt *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* avstyrker förslaget att ersättningens storlek inte ska anges i lag och understryker att det ankommer på medlemsstaterna att säkerställa att rättighetshavarna erhåller rimlig kompensation. De förespråkar att nuvarande ersättningsnivåer ses över och lämnar förslag på nya grund- och taknivåer som bör justeras årligen utifrån förändringar i konsumentprisindex. De menar att den av utredningen uppskattade totala ersättningen om 150–300 miljoner kronor per år är för låg och anser att den, bl.a. med hänsyn till utvidgningarna, bör vara högre än enligt branschavtalet.

Bildupphovsrätt i Sverige (Bildupphovsrätt) m.fl. framhåller att förslaget innebär att ersättningsordningen vidgas kraftigt och hänvisar bl.a. till att det av utredningens undersökning framgår att privatkopieringen av bilder är mest omfattande. *Läromedelsföretagen* anser att privatkopiering av redan några sidor ur läromedel medför skada och att kopiering ur ett stort antal olika källor, delvis utifrån avtal med avtalslicensverkan, delvis med stöd av privatkopieringsrätten, i praktiken ofta får ersätta gängse läromedel. *Läromedelsförfattarna* framhåller att studenter vid svenska lärosäten regelbundet kopierar flertalet sidor ur kurslitteratur och att varje lagligt spridd privatkopia av läromedel leder till märkbar och mätbar ekonomisk påverkan för upphovspersonerna.

Elektronikbranschen, Telenor och Hi3G Access (Tre) understryker att ersättningsnivåerna i branschavtalet inte är en relevant utgångspunkt vid bestämmandet av ersättningens storlek. De hänvisar bl.a. till att sättet på vilket konsumenter använder tjänster och anordningar samt privatkopierar förändras snabbt. De understryker också att avtalet förhandlades fram under mycket speciella premisser, bl.a. till följd av att parterna samtidigt enades om den så kallade historiska skulden. Nivån avspeglar inte på något sätt den skada som rättighetshavare kan ha lidit av privatkopiering.

Lunds universitet anser att taknivåer för ersättningen behöver anges i lag som en vägledande indikation för vad som utgör en orimlig ersättning.

Copyswede m.fl. anser att nuvarande nedsättningsgrunder bör behållas och föreslår att de ska kompletteras med en ny grund som tar sikte på att samma privatkopiering omfattas av ersättningen på en annan anordning.

Elektronikbranschen och Telenor framhåller att det måste säkerställas att utvidgningen av anordningsbegreppet inte leder till att flera anordningar i en och samma kopieringskedja belastas.

Skälen för utkastets förslag

Ersättningens storlek ska regleras i lag och berörda aktörer ska inom givna ramar fortsatt kunna avtala om ersättningens storlek

Den första frågan är i vilken utsträckning ersättningen bör regleras och i vilken mån parterna själva ska kunna komma överens om storleken.

När nuvarande ordning infördes bedömdes det inte lämpligt att låta ersättningens storlek avgöras genom förhandlingar mellan rättighetshavarna och de ersättningsskyldiga näringsidkarna. Som skäl framfördes bl.a. att även andra intressen än parternas gör sig gällande, t.ex. hänsyn till konsumenter och till marknadsförhållandena i stort (se prop. 1997/98:156

s. 29). Ersättningens storlek reglerades mot den bakgrunden i lag och knöts till anordningarnas möjliga upptagningstid och kombinerades med ett tak.

När EU-direktivet senare genomfördes anpassades ordningen tydligare till digital kopiering så att ersättningen numera huvudsakligen är baserad på anordningarnas lagringsutrymme. Takbeloppet slopades och det infördes en rätt att få ersättningen nedsatt för det fall rättighetshavarna kompenseras på annat sätt, eller om ersättningen är oskäligt hög med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller förhållandena på marknaden. Om parterna inte kan komma överens om nedsättning av ersättningen får frågan avgöras av domstol (se prop. 2004/05:110 s. 398).

Som beskrivs i avsnitt 4 har framför allt teknikutvecklingen medfört att de lagreglerade ersättningsnivåerna, som är baserade på lagringsutrymme, ligger långt över de nivåer som med stöd av nedsättningsreglerna tillämpas på marknaden. För t.ex. en mobiltelefon med 256 gigabyte lagringsutrymme kan ersättningen enligt lag uppgå till högst 1 024 kronor men på marknaden tillämpas ett tak om 75 kronor för alla typer av mobiltelefoner.

Bristande förutsebarhet riskerar att leda till långdragna förhandlingar och tvister och det står klart att regleringen behöver anpassas till dagens förhållanden. Som redovisas i avsnitt 5 bedöms det inte som lämpligt att låta en nämnd fastställa ersättningens storlek. Det är inte heller ett alternativ att räkna upp vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande och vilka ersättningsnivåer som ska gälla. Regeringen kan inte meddela sådana föreskrifter på civilrättens område och en lagreglering skulle snabbt bli utdaterad och behöva ses över löpande. En alltför detaljerad reglering kan också förhindra att EU-rätten får fullt genomslag.

Ett system som bygger på förhandlingar mellan parterna, som å ena sidan har stor kunskap om förekommande privatkopiering och påverkan på rättighetshavare och å andra sidan funktion och pris på elektronikprodukter samt marknadsförhållandena i stort, ger flexibilitet och har goda förutsättningar att leda till ett välgrundat resultat och hålla över tid. Det är dock tydligt att nuvarande ordning lägger ett allt för stort ansvar på parterna. Förhandlingsutrymmet bör därför snävas in för att underlätta och effektivisera förhandlingarna. Det motiveras också av att större hänsyn bör tas till konsumenterna som ytterst är de som ska finansiera ersättningen.

Ersättningens storlek bör alltså fortsatt regleras i lag, vilket också en majoritet av remissinstanserna förordar, samtidigt som parterna ges möjlighet att inom tydliga ramar komma överens. Det står klart att ersättningsnivåerna i lag behöver sänkas kraftigt för att bättre motsvara förekommande privatkopiering och rådande marknadsförhållanden.

Utgångspunkterna för vad som är en samlad rimlig kompensation

Det ankommer på medlemsstaterna att bestämma ersättningens storlek. Ersättningen ska dock stå i samband med den privatkopiering som faktiskt sker och förhålla sig till hur denna utvecklas över tid (se avsnitt 3.1). Ersättningen bör därmed bygga på en uppskattning av hur mycket som privatkopieras. Som utredningen konstaterar är det dock ofrånkomligen så att ersättningen måste bestämmas på ett schabloniserat sätt. Avgörande är om systemet i sin helhet ger en rimlig kompensation, varvid rättighetshavarnas intressen ska vägas mot användarnas (se rättsfallet NJA 2016 s. 490). En lämplig utgångspunkt för bedömningen av vad som är en

samlad rimlig ersättning är, som utredningen konstaterar, den ersättning som nuvarande ordning genererar. Av intresse är även den undersökning av förekommande privatkopiering som har genomförts under utredningen och jämförelser med andra länder, särskilt övriga nordiska EU-länder.

Copyswede och Elektronikbranschen ingick nu gällande branschavtal om privatkopieringsersättning i oktober 2020. Avtalet reglerar bl.a. vilka anordningar som ska ersättas och vilken ersättning som ska utgå per anordning. Med utgångspunkt i avtalet, och vid en jämförelse med ersättningsnivåerna i andra EU-länder, uppskattade utredningen att den samlade ersättningen bör uppgå till 150–300 miljoner kronor per år.

Ersättningen uppgick under 2023 och 2024 till omkring 250 miljoner kronor per år. Som utredningen konstaterar ger avtalet, även med beaktande av *Elektronikbranschens* invändningar, uttryck för vad berörda aktörer med tillämpning av nuvarande ersättningsordning har kunnat acceptera. Den ersättning som avtalet genererar bör därmed på en schabloniserad nivå betraktas som en indikation på vad som enligt nuvarande ordning är en rimlig ersättning. Det gäller också med beaktande av relevanta delar av den undersökning som har genomförts inom ramen för utredningen, även om resultatet måste värderas med försiktighet. Ersättningen per capita (och per anordning) ligger vidare i linje med vad som gäller i Danmark, vars ersättningsordning i flera avseenden bedöms ligga nära den svenska. I Finland, som tillämpar en skattebaserad ordning, ligger ersättningen per capita betydligt lägre. En särskild utredare har dock nyligen sett över det finska systemet och föreslår en återgång till en anordningsbaserad ordning, utvidgningar som bl.a. avser text- och stillbild och en ersättningsnivå som per capita ligger högre än den svenska (se Utbildnings- och kulturministeriets publikation 2025:6, Reform av systemet för ersättning för privatkopiering). Sammantaget framstår den samlade ersättning som nuvarande ordning genererar i huvudsak som rimlig från såväl ett rättighetshavar- som användarperspektiv.

Nästa fråga är då hur breddningen av ersättningsordningen bör påverka den samlade ersättningens storlek (se även prop. 2024/25:137). Framför allt företrädare för rättighetshavare till text och stillbild understryker att utvidgningen bör leda till att ordningen framöver bör generera en betydligt högre ersättning än den som det nuvarande branschavtalet genererar.

När det gäller text måste det beaktas att inskränkningen för privatkopiering är mer begränsad för litterära verk i skriftlig form än för övriga verkskategorier (se avsnitt 6.1). Dessa begränsningar gör att det t.ex. är svårt att se att lovlig privatkopiering, som *Läromedelsföretagen* och *Läromedelsförfattarna* för fram, i någon påtaglig grad skulle ersätta gängse läromedel. *Bildupphovsrätt* m.fl. framhåller att den undersökning som har genomförts inom ramen för utredningen visar att stillbild är den kategori som privatkopieras mest. Med hänsyn till bl.a. att den närliggande rätten för framställare av fotografiska bilder nu föreslås falla utanför ordningen, är det dock svårt att dra några säkra slutsatser av undersökningen beträffande hur omfattande privatkopieringen är av stillbilder som kan grunda en rätt till ersättning. På en schabloniserad nivå talar dock resultatet och utvidgningarna i sig för att den samlade ersättningen bör bli högre än den som nuvarande ordning genererar.

Som redovisas i avsnitt 6.9 avser regeringen att gå vidare med förslaget i promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering. Förslaget

innebär att det så kallade ömsesidighetskravet tas bort och att rättighetshavare från länder utanför EU/EES ges rätt till ersättning här även om svenska rättighetshavare inte ges en motsvarande rätt till ersättning där. Förslaget syftar till att anpassa ordningen till en dom från EU-domstolen.

Av remissutfallet i det ärendet framgår att förhållandevis stora belopp i dag betalas ut till vissa kategorier av bl.a. amerikanska rättighetshavare. Som Copyswede och andra företrädare för rättighetshavare framhåller kan utvidgningen ändå förutsättas få betydande negativa effekter för svenska rättighetshavare om inte ersättningen höjs. De närmare effekterna av utvidgningen är dock, som flera remissinstanser framhåller, svåra att bedöma. Bland andra Elektronikbranschen och Elon anser att utvidgningen bör betraktas som en fördelningsteknisk fråga och menar bl.a. att rättighetshavarna snarast har överkompenserats då utländskt material inte har undantagits i tillämpningen och då andra länder som inte tillämpar ömsesidighetsprincipen har lägre ersättningsnivåer.

Hur ömsesidighetsprincipen har tillämpats i praktiken är svårt att överblicka. Det är också svårt att göra jämförelser med andra EU-länders ersättningsnivåer baserat på ömsesidighetsprincipen eftersom många andra faktorer påverkar ersättningens storlek, t.ex. inskränkningens utformning och hur den ersättningsberättigade kretsen är avgränsad. Till det kommer att det är svårt att få grepp om vilka länder som tillämpar ömsesidighet och i vilken utsträckning eftersom det i många fall kan vara en tillämpningsfråga och variera mellan olika rättighetshavarkategorier.

Frågan är komplex och det går inte att komma ifrån att förslaget leder till ett problematiskt resultat för svenska aktörer oavsett angreppssätt. När en systemomvandlande ändring nu bedöms nödvändig framstår det inte som rimligt att lägga bördan på den ena eller andra sidan, dvs. på rättighetshavarna eller på elektronikbranschen och i förlängningen på konsumenterna. På en schabloniserad nivå talar därmed även denna utvidgning i sig för att ersättningen bör bli högre än den som nuvarande ordning genererar, men det måste samtidigt ske en omfördelning även här.

Som redovisas i avsnitt 6.2 pågår det i EU-domstolen ett mål som handlar om huruvida offlinekopiering ska ersättas med privatkopieringsersättning. Om rättsläget klargörs på så sätt att sådan kopiering faller utanför ordningen, talar det i sig för att ersättningen bör bli lägre än i dag.

Även i övrigt måste ordningen utformas så att bl.a. teknik- och rättsutvecklingen kan få visst genomslag. Sammantaget måste det vid bestämmandet av ramarna för ersättningens storlek tas höjd för att den samlade ersättningen bör bli högre än den som ordningen genererar i dag. De ersättningsnivåer som anges i lag ligger dock avsevärt högre än de tillämpade vilket innebär att det ändå handlar om kraftiga sänkningar.

Beräkningsgrunderna

I dag bestäms ersättningen per anordning utifrån lagringsutrymme eller, för analoga anordningar, per möjlig upptagningsminut. Som redovisas ovan ska ersättningen under vissa förutsättningar sättas ned.

I avsnitt 6.3 föreslås att anordningar för analog upptagning inte längre ska vara ersättningsgrundande. Det bör komma till uttryck genom att beräkningsgrunden per möjlig upptagningsminut utgår. När det gäller hjälpmedel för privatkopiering, som kopiatorer och skrivare, går det inte

att basera ersättningens storlek på lagringsutrymme utan ersättningen bör bestämmas till en fast nivå per anordning. Frågan är då om beräkningsgrunden som bygger på lagringsutrymme bör behållas för övriga anordningar som kan ta upp, dvs. lagra, verk och andra prestationer.

Sedan ordningen senast sågs över har lagringsutrymmet på olika typer av anordningar ökat avsevärt. När det exempelvis gäller mobiltelefoner torde det numera inte vara av någon större betydelse för hur mycket som kopieras om lagringsutrymmet uppgår till t.ex. 128 eller 256 gigabyte. De anordningar som är aktuella, dvs. lagringsmedia och multifunktionella anordningar, rymmer också en stor variation vad gäller anordningarnas lagringskapacitet och prisbild m.m. Det är alltså inte möjligt att bestämma en ersättning per lagringsutrymme som mer än i ett fåtal fall träffar rätt.

För att fånga upp enklare anordningar framstår det ändå som lämpligt att ersättningen även fortsatt ska utgå från lagringsutrymme. En ersättning som utgår från lagringsutrymme måste dock kombineras med ett tak. Det kommer att leda till att ersättningens storlek bättre svarar mot att lagringsutrymmets betydelse för hur mycket en viss anordning används för privatkopiering snabbt avtar och i stort sett saknar betydelse för majoriteten av ersättningsgrundande anordningar. Genom taknivåer sätts också en tydlig och förutsebar spärr för hur hög ersättningen ytterst kan bli. Det är viktigt för att säkerställa att belastningen på konsumenterna inte kan bli för stor.

För att taknivåerna ska träffa så rätt som möjligt bör separata taknivåer gälla för de anordningskategorier som går att hålla isär, dvs. lagringsmedia respektive multifunktionella anordningar. Det är därutöver svårt att tänka sig en uppdelning som inte skulle leda till gränsdragningsproblem. Fler taknivåer än två bedöms därför inte som lämpligt. Det kan tilläggas att de risker för kringgående och tröskeffekter med taknivåer som lyfts fram i tidigare förarbeten (se prop. 2004/05:110 s. 139) inte gör sig gällande med samma styrka i dag. Det har i rättspraxis klargjorts under vilka förutsättningar t.ex. en mobiltelefon och ett medföljande minneskort ska betraktas som en enda anordning och det avspeglas även i nuvarande branschavtal. De eventuella gränsdragningsproblem som kommer med införandet av taknivåer bör därmed kunna hanteras i tillämpningen.

Ersättningens storlek

För anordningar där upptagning kan ske upprepade gånger är ersättningen i dag fyra kronor per gigabyte och för anordningar där upptagning kan ske en gång är den två och en halv krona per gigabyte. Som flera remissinstanser är inne på finns det inte längre skäl att i lag göra skillnad på anordningar där upptagning kan ske en eller upprepade gånger. Som en följd av att begränsningarna till viss typ av upptagning tas bort bör uttrycket upptagning ersättas med lagring. Det innebär ingen ändring i sak.

Copyswede m.fl. föreslår att ersättningen per gigabyte lagringsutrymme ska uppgå till två kronor i kombination med ett tak om 150 kronor. För anordningar utan lagringsmöjlighet föreslås en fast nivå om 150 kronor.

När det gäller ersättningen per lagringsutrymme tillämpas för flertalet anordningar en krona per gigabyte på marknaden och två kronor per gigabyte framstår som alldeles för högt. Det föreslås därför att ersättningen per gigabyte ska uppgå till en krona. Det innebär att den lagstadgade ersättningen per gigabyte sänks kraftigt och som mest med tre fjärdedelar.

Som konstateras ovan bör den nya ersättningen per gigabyte komplementeras med två olika taknivåer för lagringsmedia respektive multifunktionella anordningar. Taknivåerna behöver ta höjd för att den samlade ersättningen ska kunna bli högre än i dag. Det måste samtidigt beaktas att det nu föreslås att ordningen ska utvidgas till att även omfatta hjälpmedel för privatkopiering, som kopiatorer och skrivare. Taknivåerna får inte heller sättas så högt att de inte uppfyller sitt syfte, dvs. att skapa förutsebarhet, snäva in förhandlingsutrymmet för berörda aktörer och säkerställa att belastningen på konsumenterna inte kan bli för stor.

Enligt branschavtalet är ersättningsnivån en krona per gigabyte med en taknivå på 75 kronor för bl.a. datorer, surfplattor och mobiltelefoner respektive 120 kronor för set-top-boxar m.m. Enligt uppgifter från Copyswede står den första kategorin för merparten av den totala inkasseringen och den andra kategorin för en förhållandevis liten del. Av visst intresse är även belastningen på motsvarande anordningar i andra EU-länder. Någon mer omfattande jämförelse ryms inte inom ramen för det här ärendet men det framstår som naturligt att beakta ersättningsnivåerna i några av EU:s största medlemsstater sett till befolkning, som Tyskland, Frankrike, Italien och Spanien. Tillsammans representerar de omkring hälften av EU:s privatanvändare. En jämförelse bör även omfatta Danmark, Nederländerna och Belgien som bedöms som relevanta.

När det gäller multifunktionella anordningar är ersättningen för datorer, surfplattor och mobiltelefoner i Danmark omkring 75 kronor. I Italien varierar ersättningsnivåerna för samma produktkategorier med anordningarnas lagringsutrymme men överlag ligger de på ungefär samma nivåer som de i Sverige. I Belgien uppgår ersättningen för dessa produktkategorier till en fast nivå om cirka 45 kronor, i Nederländerna till fasta nivåer på cirka 30–65 kronor och i Spanien till fasta nivåer på cirka 35–60 kronor. I Tyskland varierar ersättningsnivåerna beroende på bl.a. om anordningen säljs till en konsument eller en professionell aktör och ligger omkring 30–150 kronor. I Frankrike tillämpas fasta nivåer baserade på lagringsutrymme och för t.ex. mobiltelefoner och surfplattor med mer än 64 gigabyte lagringsutrymme uppgår ersättningen till cirka 160 kronor.

När det gäller andra multifunktionella anordningar som set-top-boxar m.m. är det svårt att göra en jämförelse på grund av stora variationer mellan de anordningar som omfattas av den kategorin enligt branschavtalet men även på grund av stora variationer mellan nivåerna i nyss nämnda länder. Set-top-boxar ersätts t.ex. inte alls i vissa länder, som i Danmark, medan de kan leda till förhållandevis höga nivåer i andra länder.

Vid en samlad bedömning framstår det som att taket för multifunktionella anordningar inte bör sättas till ett högre belopp än 100 kronor. Det innebär att taknivån bestäms till en lägre nivå än den som tillämpas på marknaden för set-top-boxar m.m. Som framgår ovan står dock den kategorin för en förhållandevis liten del av den totala ersättningen och motiverar inte i sig ytterligare en taknivå. Vid en avvägning bedöms intresset av att taknivån inte sätts för högt för att tjäna sitt syfte väga tyngst.

När det gäller lagringsmedia, som t.ex. usb-minnen och hårddiskar, tillämpas enligt branschavtalet fasta nivåer baserade på lagringsutrymme och som högst en ersättningsnivå om 30 kronor. Även den kategorin rymmer en stor variation vad gäller anordningarnas lagringskapacitet, prisbild m.m. vilket gör det svårt att bestämma ett tak. I Danmark tillämpas

två fasta nivåer för lagringsmedier; cirka sju kronor för anordningar med högst 128 gigabyte lagringsutrymme och cirka 27 kronor för anordningar med högre lagringsutrymme. Som redovisas ovan framstår det från ett svenskt perspektiv inte som motiverat med en så detaljerad lagreglering.

Vid en samlad bedömning bör taknivån för lagringsmedia sättas till 40 kronor. Det motsvarar, på samma sätt som för multifunktionella anordningar, en tredjedels höjning i jämförelse med den högsta nivå som tillämpas på marknaden. I förhållande till dagens lagreglerade nivåer handlar det dock om en kraftig sänkning av ersättningsnivån. Som exempel kan nämnas att ersättningen för en hårddisk med 1 024 gigabyte enligt lag teoretiskt sett kan uppgå till 4 096 kronor.

I fråga om hjälpmedel för kopiering, som skrivare och kopiatorer, finns det till skillnad från vad som gäller för övriga kategorier inga avtalade nivåer som kan ge en indikation på vad som är en rimlig ersättning. Bland de medlemsstater som inkluderar sådana anordningar skiljer sig nivåerna stort mellan olika typer av produkter. För svensk del måste också beaktas att inskränkningen för privatkopiering av text är betydligt mer begränsad än för övriga verkskategorier. Det är också svårt att dra några säkra slutsatser kring hur mycket denna typ av anordningar används för privatkopiering utifrån den undersökning som har genomförts inom ramen för utredningen. Det varierar beroende på produktens egenskaper m.m. Vid en samlad bedömning föreslås det att ersättningen för hjälpmedel för privatkopiering ska bestämmas till en fast nivå som motsvarar den föreslagna taknivån för multifunktionella anordningar, dvs. 100 kronor.

Ersättningsnivåerna ska justeras efter prisutvecklingen

Det är viktigt att ersättningsnivåerna över tid inte holkas ur av inflationen och blir för låga för att motsvara EU-rättens krav på rimlig kompensation. För att motverka en sådan utveckling bör taknivåerna för lagringsmedia och multifunktionella anordningar samt den fasta ersättningsnivån för hjälpmedel, på det sätt som *Copyswede* m.fl. föreslår, över tid räknas om utifrån förändringar i konsumentprisindex. En liknande reglering finns i exempelvis Danmark. Det finns dock inte skäl för en uppräknings av den grundnivå som för lagringsmedia och multifunktionella anordningar anges i förhållande till gigabyte. En ersättningsnivå som sätts i förhållande till lagringsutrymme bör bli aktuell i färre och färre fall om teknikutvecklingen fortsätter mot produkter med större lagringsutrymme.

Det saknas skäl att låta tillfälliga eller mindre variationer omedelbart påverka nivåerna och ersättningsbeloppen bör lämpligen räknas om vart tredje år. Regeringen kan meddela sådana föreskrifter med stöd av 8 kap. 7 § första stycket 1 regeringsformen.

Taknivåerna ska inte tillämpas om det är uppenbart oskäligt

Särskilt mot bakgrund av teknikutvecklingen, t.ex. artificiell intelligens, finns det skäl att ta höjd för att privatkopieringsbeteendet kan komma att ändras över tid och att det kan utvecklas anordningar som kan användas för privatkopiering i sådan utsträckning att de takbelopp som nu föreslås skulle begränsa ersättningsens storlek på ett oskäligt sätt. Det bör för sådana fall finnas en möjlighet att bortse från takbeloppen. Eftersom de syftar till att skapa förutsebarhet i fråga om vilken ersättning som ytterst kan belasta

en anordning bör dock en sådan undantagsregel vara restriktiv. Det föreslås därför att takbeloppen inte ska tillämpas om det är uppenbart oskäligt. I en sådan situation får ersättningen per gigabyte, som i dag, betraktas som en utgångspunkt och tillämpas i kombination med nedsättning.

Nuvarande nedsättningsgrunder bör behållas

Som konstateras i det föregående är det inte möjligt att bestämma ersättnings- och taknivåer som träffar rätt för fler än ett begränsat antal anordningar. Ersättningsskyldiga näringsidkare har rätt till nedsättning av ersättningen om rättighetshavarna kompenseras för privatkopieringen på något annat sätt, eller om ersättningen med hänsyn till omständigheter som kan hänföras till en anordning eller förhållandena på marknaden är oskäligt hög. Redan när nedsättningsgrunderna infördes klargjordes att nedsättning inte bara ska kunna komma i fråga i undantagsfall. Ett nu centralt exempel på en situation där ersättningen enligt lag kan anses oskäligt hög är att nedsättning redan tillämpas på marknaden (jfr prop. 2004/05:110 s. 141). Eftersom nedsättning redan tillämpas på marknaden bör alltså utgångspunkten vara de nivåer som följer av branschavtalet. De utvidgningar av ersättningsrätten som nu är aktuella förväntas dock medföra att vissa anordningar ska anses användas för privatkopiering, av t.ex. text och stillbild, i högre utsträckning än i dag. Det kan medföra att den nedsättning som tillämpas inte i samma utsträckning kan anses motiverad. Samtidigt måste ersättningen på ett rimligt sätt anpassas till t.ex. aktuella priser på olika anordningar så att marknadsstörningar inte uppstår. Om rättsläget på EU-nivå klargörs på så sätt att offlinekopiering inte ska ersättas med privatkopieringsersättning kan nivåerna behöva sättas ned av det skälet. Parterna får sammantaget använda nedsättningsreglerna för att se till att ersättningen för varje typ av anordning blir rimlig.

När det gäller hjälpmedel för kopiering, som t.ex. skrivare och kopiatorer, kan nedsättning förväntas bli aktuellt på grund av funktion, pris m.m. *Elektronikbranschen* framhåller att det måste säkerställas att utvidgningen inte får till konsekvens att flera anordningar i en och samma kopieringskedja ska anses ersättningspliktiga. *Copyswede* föreslår i det sammanhanget att det ska införas en ny nedsättningsgrund som tar sikte på att flera anordningar används för samma privatkopiering. Det framgår av EU-domstolens praxis att privatkopiering som sker genom en process, t.ex. genom utskrift med hjälp av en dator och skrivare som är sammankopplade, inte får leda till att den samlade ersättningen påtagligt skiljer sig från den ersättning som utgår för sådan kopiering som gjorts med en enda anordning (se mål C 457–460/11, VG Wort m.fl., jfr även bl.a. mål C-433/20, *Austro-Mechana*). När det nu föreslås att ersättningsordningen utvidgas till att omfatta hjälpmedel för privatkopiering, som t.ex. skrivare, kan denna typ av situationer uppstå. Utgångspunkten är givetvis, som *Elektronikbranschen* för fram, att en och samma kopieringsprocess inte ska belasta flera anordningar. Vid gränsdragningsproblem är det dock redan i dag möjligt att sätta ned ersättningen om t.ex. rättighetshavarna ersätts för kopieringen på annat sätt eller i förhållande till en viss anordning om ersättningen är oskäligt hög. Nedsättningsgrunderna är generellt utformade för att träffa olika typer av situationer och det bedöms inte som lämpligt att införa en särskild nedsättningsgrund.

Nya krav på en organisation som har rätt att kräva in ersättning

Enligt EU-rätten gäller principen om likabehandling vid genomförandet och tillämpningen av kravet på rimlig kompensation. EU-domstolen har godtagit att berörda aktörer kommer överens om t.ex. tillämpliga undantag från ersättningsskyldigheten men har uttalat att överenskommelser som får förhandlas fram fritt inte kan garantera att näringsidkare som befinner sig i lika situationer behandlas på samma sätt (se C-110/15, Nokia Italia m.fl.).

EU-domstolens resonemang påminner om det som gäller på konkurrensrättens område och om de krav som följer av direktivet om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. Enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, som genomför det direktivet, får kollektiva förvaltningsorganisationer inte tillämpa osakliga eller diskriminerande licensvillkor i förhållande till användare. Lagen innehåller även bestämmelser om att den ersättning som en organisation begär för användning av verk och prestationer ska vara rimlig och om att organisationen ska informera om grunderna för beräkningen av ersättningen.

I det lagstiftningsärendet förde några remissinstanser, bl.a. Elektronikbranschen, fram att direktivets bestämmelser om ersättning och villkor för licensiering borde gälla även för privatkopieringsersättning. Det fanns dock inte utrymme för att i det ärendet överväga andra ändringar än de som kunde anses följa av direktivet (se prop. 2015/16:181 s. 95).

Vilken ersättning som ska utgå regleras särskilt när det gäller privatkopieringsersättning och det bör därför inte införas något krav på att den ersättning som organisationen begär ska vara rimlig. Det bör däremot införas ett krav på att organisationen ska informera om grunderna för beräkningen av krav på sådan ersättning. På samma sätt som gäller för motsvarande krav enligt lagen om kollektiv förvaltning innebär det att ett visst mått av transparens ska iakttas. Det bör vara tillräckligt att på en övergripande nivå redovisa principerna för hur organisationen har kommit fram till kravet på ersättning. Organisationen behöver alltså inte lämna en detaljerad redovisning av hur ersättningen beräknats för t.ex. en viss anordning och informationen måste inte lämnas på något visst sätt.

För att likabehandlingsprincipen ska få genomslag i tillämpningen bedöms det också lämpligt att införa motsvarande krav för avtalsvillkor som rör privatkopieringsersättning som redan gäller för licensvillkor. Förbuden mot att tillämpa osakliga eller diskriminerande villkor bör gälla både vid ensidigt handlande från organisationens sida, t.ex. då organisationen erbjuder ett avtal med ett visst innehåll, och när organisationen har ingått ett sådant avtal. Att erbjuda en ersättningsnivå som inte har något samband med näringsidkarens rätt till nedsättning kan inte anses ha saklig grund. Förbudet mot diskriminerande avtalsvillkor innebär att organisationen är skyldig att erbjuda likvärdiga villkor i likvärdiga situationer. Organisationen får inte ge en näringsidkare fördelar som en annan inte får, utan att det kan motiveras. Det innebär bl.a. att organisationen ska vidta likvärdiga åtgärder för att kräva in ersättningen i jämförbara situationer.

Som redovisas i avsnitt 6.8 ska de krav på organisationen som nu föreslås kombineras med tillsyn av Patent- och registreringsverket.

6.6 Administration och fördelning

Utkastets bedömning: Rätten till ersättning bör fortsatt kunna göras gällande endast av en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade rättighetshavare på området och det bör fortsatt ankomma på organisationen att fördela ersättningen mellan de ersättningsberättigade. Det behöver inte införas särskilda regler om att rättighetshavare på begäran av organisationen ska lämna uppgifter om hur de påverkats ekonomiskt av förekommande privatkopiering.

Utredningens bedömning och förslag (SOU 2022:20): Utredningens bedömning stämmer överens med utkastets. Till skillnad från utkastet föreslår utredningen att rättighetshavare på begäran av organisationen ska ange hur de påverkats ekonomiskt av förekommande privatkopiering.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot bedömningen. När det gäller förslaget anser *AIPPI Sverige* och *Lunds universitet* att det vore mer ändamålsenligt att utforma det så att rättighetshavare ska tillföra organisationen uppgifter som visar att de påverkas i inte obetydlig omfattning. I övrigt berör varken företrädare för rättighetshavare eller andra remissinstanser förslaget närmare.

Skälen för utkastets bedömning: I likhet med utredningen görs bedömningen att det inte bör föreslås några ändringar när det gäller administration och fördelning. Bedömningen delas eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser. I enlighet med vad som har uttalats i tidigare lagstiftningsärenden är fördelningen av ersättningen tänkt att så långt det är möjligt motsvara den privatkopiering som faktiskt sker och därmed skadan för rättighetshavarna. Det bör dock understrykas att det rör sig om schablonartade bedömningar. Fördelningen är i princip en fråga för den representativa organisationen med beaktande av erhållen information om bl.a. förekomsten av relevant privatkopiering samt med tillämpning av aktuella fördelningsöverenskommelser och reglerna om likabehandling. Som redovisas i avsnitt 3.1 innehåller lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt bestämmelser om bl.a. hur fördelningsprinciper ska beslutas och organisationen står under tillsyn av Patent- och registreringsverket.

Copyswede och övriga berörda aktörer på rättighetshavarsidan har lång erfarenhet av att hantera fördelningen av privatkopieringsersättningen och det kan, mot den bakgrunden, antas att eventuella gränsdragningsproblem som föranleds av de förslag som nu lämnas kommer att lösas i tillämpningen (jfr prop. 2024/25:137 och se även där gjorda hänvisningar).

Utredningen föreslår att rättighetshavare på begäran av organisationen ska ange hur de påverkas ekonomiskt av förekommande privatkopiering. Utredningen motiverar det med att rättighetshavarna vid behov bör ha ett ansvar för att ange om de t.ex. redan har kompensats för kopieringen av deras verk eller prestationer eller om den ekonomiska påverkan kan anses obetydlig. Utredningen konstaterar att sådana upplysningar kan läggas till grund för organisationens bedömning av om upphovsmän och andra rättighetshavare har rätt till ersättning vid fördelningen av ersättningen.

Förslaget berörs inte närmare av Copyswede eller övriga organisationer på rättighetshavarsidan. Det torde redan i dag vara så att de kan efterfråga uppgifter som är av betydelse för att uppskatta organisationens krav på ersättning eller för att hantera krav på ersättning mot en organisation från

t.ex. medlemmar eller utanförstående rättighetshavare. Mot den bakgrunden lämnas inte något förslag i denna del. Om berörda aktörer, med anledning av de förslag som nu lämnas, ändå ser behov av en reglering kan det finnas anledning att återkomma i frågan.

6.7 Preskription av rättighetshavares fordran

Utkastets förslag: Den ersättningsberättigades fordran på organisationen ska preskriberas tre år efter utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasserades.

Utredningen (SOU 2022:20) lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna berör inte frågan om preskription.

Skälen för utkastets förslag

Det ska införas en särskild preskriptionsregel för rättighetshavares fordran på organisationen

I lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt finns bestämmelser som närmare reglerar hur en organisation ska förvalta inkasserad ersättning. Ersättningen ska betalas ut så snart som möjligt och, om det inte finns godtagbara skäl för annat, senast nio månader från utgången av det räkenskapsår då medlen inkasserades (7 kap. 5 §). Om ersättningen inte fördelas av organisationen utan av en medlem i denna gäller detsamma för medlemmen. Organisationen har vidare en skyldighet att vidta rimliga åtgärder för att finna de rättighetshavare som är berättigade till ersättning och, om det inte är möjligt, inom viss tid offentliggöra information som är av betydelse för att kunna identifiera eller finna rättighetshavaren (7 kap. 6 §). Om det trots det inte är möjligt att identifiera eller finna rättighetshavaren får organisationen när tre år har gått sedan utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasserades, använda medlen för andra ändamål (7 kap. 7 §). Bestämmelsen utgör inte en preskriptionsregel (se prop. 2015/16:181 s. 180). För en fordran på ersättning torde i stället de allmänna preskriptionsreglerna gälla. Enligt preskriptionslagen (1981:130) är huvudregeln att en fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts (2 § första stycket).

Som redovisas i avsnitt 6.9 avser regeringen att genomföra förslaget i promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering. Det innebär att rättighetshavare från länder utanför EU/EES som tidigare inte haft rätt till ersättning, då svenska rättighetshavare inte har motsvarande möjlighet där, kommer att omfattas av ersättningsordningen. Copyswede lyfter i sitt remissvar i det ärendet att ändringarna för med sig omfattande praktiska konsekvenser för rättighetsförvaltningen. Även Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Musikerförbundet och Sveriges Yrkesmusikerförbund understryker i det ärendet att en lagstadgad rätt till ersättning som omfattar en global repertoar innebär att det måste tas höjd för en stor mängd oförutsedda enskilda och kollektivt framställda krav. Patent- och registreringsverket framhåller generellt att det är viktigt att rättighetshavarna ges förutsättningar att effektivt hantera de förändrade kraven.

Som bl.a. Copyswede och SAMI pekar på kommer den utvidgning av den ersättningsberättigade kretsen rättighetshavare som blir följden av att kravet på ömsesidighet tas bort, få tydliga konsekvenser för rättighetsförvaltningen. Det gäller inte minst i förhållande till ersättning till rättighetshavare från länder där de interna strukturerna för kollektiv förvaltning och ersättningsfördelning inte är lika väl utvecklade som i Sverige. De svårigheter som kan uppstå när det gäller att lokalisera ersättningsberättigade rättighetshavare och fördela ersättning kan föra med sig att stora belopp kan behöva hållas avskilda för att möta senare framställda krav. Det väcker frågan om det bör införas en särskild preskriptionsregel för rättighetshavares krav på ersättning från organisationen.

Särskilda regler om preskription finns redan i dag i upphovsrättslagen för vissa ersättningar. En ersättningsberättigads fordran på följerättserättning preskriberas tio år efter uppkomsten, dock endast om organisationen har vidtagit rimliga åtgärder för att finna den ersättningsberättigade (se 26 q §). En liknande reglering finns beträffande ersättning till följd av användning med stöd av avtalslicens (se 42 a §). Avtalslicensen ger rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. En utomstående upphovsman ska behandlas på samma sätt som organisationens egna medlemmar, t.ex. när det gäller stipendier eller andra förmåner som ersättningen kan användas till. En sådan upphovsman har dock alltid rätt till individuell ersättning från organisationen, om han eller hon begär det inom tre år från det att verket utnyttjades. Införandet av fristen motiverades av hänsyn bl.a. till organisationernas behov av att kunna överblicka vilka utbetalningar som kan bli aktuella (se prop. 1979/80:132 s. 155). Samma skäl gör sig gällande beträffande ersättning enligt den nu aktuella ordningen. Det gäller särskilt när den ersättningsberättigade kretsen utvidgas till följd av att ömsesidighetskravet tas bort. En särskild preskriptionsregel bör alltså införas.

Preskriptionsfristen ska vara tre år och räknas från det att ersättningen inkasserades

Som konstateras ovan skiljer sig preskriptionstiden för följerättserättning (tio år) från den frist inom vilken en utanförstående upphovsman kan begära ersättning för användning med stöd av avtalslicens (tre år). Följerättserättningen är dock på ett tydligare sätt personligen knuten till den ersättningsberättigade, då det handlar om ersättning till upphovsmän av originalkonstverk som säljs vidare i konsthandeln. Ersättningen är alltså särskilt knuten till en specifik upphovsman och en specifik försäljning. När det gäller ersättning för privatkopiering är kopplingen mellan upphovsmannen, ersättningen och den underliggande användningen inte alls lika tydlig. I praktiken fördelas inkasserad ersättning, efter avdrag för kostnader, schabloniserat per anordningskategori utifrån resultatet av kopieringsundersökningar. I det avseendet ligger ersättningen närmare den som kan utgå till följd av användning med stöd av avtalslicens. Det framstår därför som rimligt att preskriptionstiden bestäms till tre år.

Preskriptionsfristen bör på samma sätt som gäller för användning av medel som inte kan fördelas enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt räknas från utgången av det år då ersättningen inkasserades. Då den lagen innehåller bestämmelser om de åtgärder som inom viss tid

ska vidtas för att lokalisera ersättningsberättigade rättighetshavare saknas det anledning att på samma sätt som gäller för en fordran på följärätts-ersättning villkora preskriptionen av att sådana åtgärder ska ha vidtagits.

6.8 Utökad tillsyn

Utkastets förslag: Patent- och registreringsverket ska ha tillsyn över att en organisation som har rätt att kräva in privatkopieringsersättning följer de föreslagna bestämmelserna om att organisationen ska informera användare om grunderna för beräkningen av krav på ersättning och i förhållande till användare inte får tillämpa avtalsvillkor som är osakliga eller diskriminerande. Det som gäller om tillsyn m.m. enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska gälla.

Utredningen (SOU 2022:20) lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna berör inte frågan.

Skälen för utkastets förslag: I avsnitt 6.5 föreslås att en organisation som har rätt att kräva in privatkopieringsersättning ska informera ersättningsskyldiga näringsidkare om grunderna för beräkningen av den ersättning som begärs och att organisationen i förhållande till sådana näringsidkare inte ska få tillämpa avtalsvillkor som är osakliga eller diskriminerande. Motsvarande krav gäller enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt redan i förhållande till andra typer av användare när det gäller licensiering av rättigheter och användning som sker med stöd av lag (se 9 kap. 2 § första stycket och andra stycket sista meningen).

Patent- och registreringsverket har tillsyn över att kollektiva förvaltningsorganisationer följer bestämmelserna i lagen. Patent- och registreringsverket får förelägga en organisation att lämna de handlingar och uppgifter i övrigt som behövs för tillsynen. Om en organisation har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagen får verket ingripa genom utfärdande av ett föreläggande att vidta rättelse inom viss tid. Ett ingripande med anledning av ett avtalsvillkor som strider mot lagen får endast ske genom ett föreläggande om att i fortsättningen inte ställa upp samma eller väsentliga samma villkor i liknande fall. Ett ingripande förutsätter inte att ett avtalsförhållande föreligger. Även ett föreslaget avtalsvillkor kan alltså föranleda ett föreläggande. Patent- och registreringsverket får förena ett föreläggande med vite. Ett föreläggande får överklagas till Patent- och marknadsdomstolen, som på talan av verket också prövar talan om utdömande av vite. Det som redan i dag gäller om tillsyn m.m. bör gälla även för de skyldigheter som nu föreslås.

Enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska en organisation som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter bl.a. skyldigheter i förhållande till användare ersätta den skadelidande för den skada som uppkommer genom åsidosättandet (se 12 kap. 6 §). Det finns inte anledning att avvika från det när det gäller de skyldigheter som föreslås.

6.9 Internationell tillämplighet

Nuvarande ordning innebär att ersättningsberättigade rättighetshavare med anknytning till länder utanför EU/EES har rätt till privatkopieringsersättning i Sverige, om landet ger rättighetshavare med anknytning till Sverige en motsvarande möjlighet till ersättning (se avsnitt 3.1). Reglerna är av praktisk betydelse eftersom framför allt Storbritannien och USA inte ger svenska rättighetshavare någon eller begränsad ersättningsrätt.

Den 24 oktober 2024 meddelade EU-domstolen en dom av betydelse för den frågan (mål C-227/23, Kwantum Nederland och Kwantum België). Av domen följer att de aktuella EU-direktivet utgör hinder för att en EU-medlemsstat i förhållande till tredjeländer begränsar den ensamrätt till exemplarframställning som föreskrivs där. Enligt domstolen får endast EU-lagstiftaren införa sådana begränsningar, förutsatt att de är förenliga med artikel 52.1 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. De inskränkningar i ensamrätten som regleras i direktivet innehåller, på EU-rättens nuvarande stadium, inte några begränsningar som motsvarar ett krav på ömsesidighet. Enligt domstolen får medlemsstaterna därför inte ställa ett sådant krav. Domstolen uttalar också att det saknar betydelse huruvida en medlemsstat får ställa ett sådant krav enligt ett internationellt avtal som ingicks före anslutningen till EU (jfr artikel 351 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt).

Sverige tillämpar i förhållande till tredjeländer ett krav på ömsesidighet för privatkopieringsersättning och verkar för att Europeiska kommissionen ska presentera ett lagförslag på EU-nivå som gör det möjligt att behålla nuvarande regler. En lagändring på EU-nivå är dock inte att vänta i närtid.

Mot den bakgrunden remitterades i februari 2025 promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering med förslag på förordningsändringar som innebär att svensk rätt anpassas till domen. Förslaget innebär att ömsesidighet inte längre ska vara en förutsättning för rätt till privatkopieringsersättning i förhållande till länder utanför EU/EES. Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Regeringen anser att konsekvenserna av domen är mycket problematiska och remissutfallet bekräftar den bilden. Ersättningsordningen behöver dock anpassas till domen och regeringen ser inte längre att det är möjligt att avvakta utvecklingen på EU-nivå. Regeringen avser därför att gå vidare med förslaget, som nu bereds i Regeringskansliet.

I ärendet framför såväl företrädare för rättighetshavare som näringsidkare tungt vägande skäl för att de i promemorian föreslagna ändringarna om möjligt bör träda i kraft samtidigt som den bredare översynen. För att ge berörda aktörer längre tid att anpassa sig till förändringen planerar regeringen för ett ikraftträdande den 1 september 2026.

7 En ny möjlighet till medling

Utkastets förslag: En medlare ska kunna utses för att hjälpa parter som vill ingå avtal om privatkopieringsersättning. Ersättningen till medlaren ska, om inte annat har avtalats, betalas av parterna med lika delar.

Utredningen (SOU 2022:20) lämnar inte något förslag i denna del.

Remissinstanserna berör inte frågan.

Skälen för utkastets förslag

Parterna ska kunna få hjälp av en medlare

I avsnitt 5 görs bedömningen att det inte finns förutsättningar att gå vidare med utredningens förslag om en privatkopieringsnämnd och att befintliga möjligheter för att underlätta för parterna att komma överens, som medling på upphovsrättsområdet, i stället bör övervägas. Svårigheterna kring att enas om ett avtal har berott på att berörda aktörer haft olika syn på bl.a. vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande, vilka anordningar som ska undantas och vilken ersättning som ska utgå. Ett sätt att stödja parterna i deras förhandlingar är, som utredningen också lyfter fram, att låta lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister omfatta även avtal om privatkopieringsersättning. Medlingslagen är bl.a. tillämplig på avtalstvister som gäller vissa avtalslicenser enligt upphovsrättslagen.

Regleringen innebär att parterna erbjuds en möjlighet till förhandling ledd av en utomstående och oberoende person. Parterna behåller sin avtalsfrihet och en part som inte vill ingå ett avtal kan inte tvingas till det.

Om förhandlingar i fråga om ett avtal som omfattas av medlingslagen inte leder till att parterna ingår något avtal, får vardera parten ansöka om medling. En sådan ansökan ska göras inom viss tid hos Patent- och marknadsdomstolen. Domstolen beslutar om medling och utser medlare. Den som utses till medlare ska vara opartisk och i övrigt lämplig för uppdraget. Medlaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått kännedom om i samband med medling.

Innan domstolen utser en medlare ska parterna ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen ska också ange inom vilken tid som medlingen senast ska vara avslutad. Domstolen får efter ansökan från någon av parterna förlänga tiden för pågående medling, om det finns särskilda skäl för det. Medlingen ska anses avslutad när parterna kommer överens om ett avtal, när den tidsfrist som domstolen bestämt för medlingen gått ut eller om medlaren beslutar att medlingen ska avbrytas. Som huvudregel är det den eller de som har ansökt om medling som betalar kostnaderna för medlaren.

Med de förslag som lämnas i detta utkast kommer parterna även framöver ha möjlighet att i avtal reglera bl.a. vilka anordningar som ska vara ersättningspliktiga och hur stor ersättningen ska vara. Den särskilda möjligheten till medling i upphovsrättstvister framstår som ett lämpligt sätt att inom ramarna för nuvarande ordning erbjuda ett stöd i förhandlingarna. Tillämpningsområdet för medlingslagen bör därför utökas även till tvister om ingående av avtal om privatkopieringsersättning.

Medlingen bör vara frivillig

Huvudregeln enligt medlingslagen är att domstolen på ansökan ska besluta om medling om det inte finns någon särskild anledning att avslå ansökan (5 § första stycket 5). Domstolen kan på den grunden avslå en ansökan om det står klart att medlingen inte skulle kunna nå sitt syfte. Så kan till exempel vara fallet om en av parterna helt saknar intresse av att träffa ett avtal med den andra parten efter det att tidigare medlingsförsök har gjorts. Det kan dock tänkas fall då en av parterna motsätter sig medling, men domstolen ändå beslutar om det. Det huvudsakliga skälet till att medling kan komma i fråga även i en sådan situation är att det är särskilt angeläget att motverka avtalslösa tillstånd på många av de områden som omfattas av medlingslagen, eftersom det skulle innebära att angelägen användning av upphovsrättsligt skyddat material inte skulle kunna ske.

När det gäller avtal om privatkopieringsersättning är förhållandena annorlunda. Ett avtalslöst tillstånd hindrar inte näringsidkare från att t.ex. föra in ersättningspliktiga anordningar, eftersom det enbart handlar om en rätt till ersättning. Att med dessa utgångspunkter tvinga in någon av parterna i en förhandling framstår inte som lämpligt. På samma sätt som när det gäller avtal om rättigheter som krävs för att tillhandahålla filmverk online på en tjänst för beställvideo bör medlingen därför vara frivillig (5 § första stycket 4).

Tidigare avtal bör inte fortsätta gälla

I medlingslagen finns också bestämmelser som innebär att om det finns ett avtal mellan parterna och en part före avtalstidens slut begär förhandlingar om ett nytt sådant avtal, så fortsätter avtalet att tillämpas trots att avtalstiden har gått ut (så kallad prolongering, se 13 §). Regleringen innebär att befintliga avtal mellan parterna under vissa förutsättningar fortsätter att tillämpas under den tid som medlingen pågår och en viss tid därefter. Syftet är att under en tid undvika att avtalslösa tillstånd uppstår inom de områden som omfattas av de särskilda avtalslicenserna. Reglerna är dispositiva och kan avtalas bort av parterna. Att det tidigare avtalet fortsätter att gälla har naturligtvis den fördelen att en användare under en övergångsperiod kan fortsätta att utnyttja skyddade verk och prestationer utan att begå intrång. Ordningen innebär samtidigt i någon mån ett ingrepp i avtalsfriheten. Eftersom det när det gäller avtal om privatkopieringsersättning inte finns lika starka skäl att säkerställa att avtalslösa tillstånd undviks, bör dessa avtal inte omfattas av regleringen om prolongering.

Ersättning till medlaren

Medlaren har rätt till skäligen ersättning för arbete och utlägg (16 §). Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har ansökt om medlingen eller, om flera parter har ansökt om medlingen, av dessa parter med lika delar. När bestämmelserna om ersättning till medlaren infördes framfördes att det var mest lämpligt att den som påkallar medling är den som står kostnaderna, bl.a. då den parten ansågs mest angelägen om att tvisten löses samt att en sådan ordning kunde bidra till att motparten deltar i medlingen då den inte riskerar att betala för förfarandet (se prop. 1994/95:58 s. 55 och 56). När det gäller avtal om privatkopieringsersättning är förhållandena dock delvis annorlunda och parterna har ett

tydligare gemensamt intresse av att ta hjälp av en medlare. Även om avtalslösa tillstånd inte hindrar införsel m.m. av aktuella anordningar, innebär de en ekonomisk osäkerhet för båda parter. Utgångspunkten bör därför vara att ersättningen ska betalas av parterna med lika delar.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utkastets förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 september 2026.

De lagändringar som föreslås i upphovsrättslagen ska tillämpas även på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för åtgärder som har vidtagits före ikraftträdandet.

De lagändringar som föreslås i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt ska inte gälla för avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag (SOU 2022:20) överensstämmer inte med utkastets. Utredningen föreslår ett annat ikraftträdandedatum. Utredningens förslag till övergångsbestämmelser är knutet till dess förslag om att inrätta en ny myndighet. Utredningen föreslår att äldre föreskrifter ska gälla för ersättning som avser tiden före myndighetens första beslut.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inga invändningar mot förslagen. Framför allt remissinstanser på rättighetshavarsidan, bl.a. *Bildupphovsrätt i Sverige*, *Copyswede*, *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* och *Svenska Journalistförbundet*, understryker vikten av att de förslag som innebär en utvidgning av kretsen ersättningsberättigade genomförs skyndsamt.

Skälen för utkastets förslag: Det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Ett tidigare ikraftträdande än den 1 september 2026 bedöms inte som möjligt.

På upphovsrättsområdet gäller allmänt att nya regler tillämpas även på skyddade verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet av de nya reglerna. Det finns inte anledning att här avvika från denna princip. Av tydlighetsskäl bör detta anges i en särskild övergångsbestämmelse (se till exempel prop. 2021/22:278 och där gjorda hänvisningar).

En annan princip som vanligtvis tillämpas vid ändringar på upphovsrättsområdet är att nya regler inte tillämpas för åtgärder som har vidtagits före ikraftträdandet. Även denna princip bör gälla här och tas in i en särskild övergångsbestämmelse. Det innebär bl.a. att de nya reglerna endast gäller anordningar som tillverkas i eller införs eller säljs till Sverige efter ikraftträdandet (jfr prop. 2024/25:137 och där gjorda hänvisningar).

Därutöver gäller som utgångspunkt att nya regler inte tillämpas på rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet, vilket innebär att redan ingångna avtal inte ska påverkas av nya regler. I det här fallet saknar dock en sådan övergångsbestämmelse betydelse.

Även de ändringar som föreslås i lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt bör träda i kraft den 1 september 2026. De nya skyldigheterna bör inte gälla för avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

De ändringar som föreslås i lagen om medling i vissa upphovsrättstvister kräver inte några övergångsbestämmelser. De bör träda i kraft samtidigt som övriga lagändringar.

9 Konsekvenser

Utkastets bedömning: Förslagen ger bättre förutsättningar för en välfungerande och effektiv ordning för privatkopieringsersättning. Förslagen säkerställer en likvärdig rätt till rimlig kompensation för rättighetshavare, enklare samt mer förutsebara och konkurrensneutrala regler för företag som garanterar att belastningen på företagen och i förlängningen på konsumenterna inte kan bli för stor.

Förslagen som rör en breddning av ersättningsordningen talar för att den samlade ersättning som ordningen genererar bör bli högre än i dag. Det handlar framför allt om ökade intäkter till rättighetshavare för text och stillbild och om ökade kostnader för näringsidkare som tillverkar eller inför kopiatorer och skrivare. Även näringsidkare som tillverkar eller inför t.ex. mobiltelefoner, surfplattor, datorer eller lagringsmedia förväntas få ökade kostnader. Näringsidkarna förväntas i sin tur föra över kostnaderna på konsumenterna genom prishöjningar. Förslagen förväntas även föranleda en omfördelning av rättighetsintäkter bland ersättningsberättigade rättighetshavare.

Förslagen som bl.a. rör ett frivilligt sekundäransvar för elektronikbranschen och regleringen av rätten till återbetalning av ersättning som betalats för anordningar som t.ex. re-exporterats förväntas underlätta tillämpningen av ersättningsordningen och förbättra möjligheterna för berörda aktörer att komma överens. Förtydligandet när det gäller näringsidkare som från utlandet säljer anordningar till svenska konsumenter förväntas bidra till ökad konkurrensneutralitet på den svenska marknaden. Det gäller även de nya kraven på den organisation som administrerar ersättningen.

Förslaget om en särskild preskriptionsregel för rättighetshavares krav på ersättning mot organisationen förväntas underlätta tillämpningen av ett borttagande av det så kallade ömsesidighetskravet för rättighetshavare från länder utanför EU/EES samt skapa förutsebarhet i förvaltningen och bättre förutsättningar för en effektiv fördelning.

De kostnader som kan uppkomma för Patent- och registreringsverket till följd av förslaget om en utvidgad tillsyn bedöms vara så begränsade att de kan finansieras inom befintliga ramar.

Detsamma gäller förslaget om att utvidga möjligheten att på upphovsrättsområdet av domstol få en medlare utsedd vid en avtalstvist.

Förslagen bedöms i övrigt inte medföra några konsekvenser för enskilda eller för det allmänna.

Utredningens bedömning (SOU 2022:20) stämmer delvis överens med utkastets. Utredningens bedömning är knuten till dess förslag att inrätta en ny nämnd och fokuserar på mer övergripande ändringar av ordningen. Utredningen bedömer att dess samlade förslag inte leder till ökade kostnader för enskilda och till mindre kostnadsökningar för det allmänna. Utredningen föreslår inga ändringar i fråga om Patent- och registreringsverkets tillsyn eller möjligheten att av domstol få en medlare utsedd.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inga invändningar mot bedömningen. *Regelrådet* anser att den konsekvensutredning som har gjorts uppfyller kraven och därmed är tillräcklig.

Skälen för utkastets bedömning

Allmänna utgångspunkter och problembeskrivning

Förslagen innebär att nuvarande ersättningsordning, som bygger på att berörda aktörer kan komma överens om bl.a. vilka anordningar som ska vara ersättningsgrundande och ersättningsens närmare storlek, ses över och moderniseras. Som redovisas i avsnitt 5 har alternativa modeller övervägts men av de skäl som redovisas där inte bedömts som lämpliga. Förslagen syftar över lag till att anpassa ordningen till rättsutvecklingen på EU-nivå samt till teknikutvecklingen och rådande marknadsförhållanden. Flera förslag innebär att regleringen anpassas till EU-domstolens praxis. Utrymmet för alternativa lösningar bedöms därmed som begränsat.

Enligt nuvarande ordning kan endast verk som har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på exempelvis en cd-skiva grunda en rätt till ersättning. Begränsningen innebär att möjligheten för rättighetshavare till framför allt text och stillbild att få ersättning i praktiken är begränsad. Ersättningen är en viktig inkomstkälla och nuvarande ordning behöver anpassas till dagens förhållanden för att säkerställa en likvärdig rätt till ersättning.

Nuvarande ersättningsnivåer är baserade på anordningarnas lagringsutrymme. Teknikutvecklingen har medfört att nivåerna i lag ligger långt över de som tillämpas på marknaden och inte längre motsvarar en rimlig ersättningsnivå. De behöver alltså sänkas kraftigt för att bättre motsvara förekommande privatkopiering och rådande marknadsförhållanden.

Ett system som bygger på förhandlingar mellan parterna som å ena sidan har stor kunskap om förekommande privatkopiering och påverkan på rättighetshavare och, å andra sidan, om funktion och pris på elektronikprodukter samt marknadsförhållandena i stort ger flexibilitet och har goda förutsättningar att leda till ett välgrundat resultat och hålla över tid. Det är dock tydligt att nuvarande ordning lägger ett allt för stort ansvar på parterna. Förhandlingsutrymmet bör därför snävas in för att underlätta och effektivisera förhandlingarna. Det motiveras också av att större hänsyn bör tas till konsumenterna som är de som förväntas finansiera ersättningen.

Berörda företag och andra enskilda

Förslagen berör upphovsmän och andra rättighetshavare samt ersättnings-skyldiga näringsidkare. Under utarbetandet av utkastet till lagrådsremiss har en dialog förts med företrädare för berörda rättighetshavare och näringsidkare om den praktiska tillämpningen av ersättningsordningen.

Förslagen berör Copyswede och dess medlemsorganisationer som företräder upphovsmän och utövande konstnärer inom exempelvis musik, film, scen, text och bild. Som exempel kan nämnas medlemsorganisationerna Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) som företräder omkring 100 000 låtskrivare och kompositörer m.fl., Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI) som företräder omkring 55 000 artister och musiker, Sveriges Författarförbund som företräder omkring 3 000 författare m.fl., Svenska Journalistförbundet som företräder omkring 14 000 journalister, Bildupphovsrätt i Sverige som företräder omkring 9 000 bildskapare, Konstnärernas Riksorganisation som företräder omkring 3 500 bildkonstnärer m.fl. samt Svenska Tecknare som företräder omkring 1 500 illustratörer m.fl. Även Copyswedens samarbetsorganisationer som företräder producenter samt radio- och tv-företag berörs. Ifpi Sverige företräder musikbolagen, dvs. både så kallade major- och independentbolag. Filmproducenternas rättighetsförening företräder film- och tv-producenter medan Union of Broadcasting Organisations Sweden företräder såväl de kommersiella radio- och tv-företagen som public service-bolagen. Organisationerna företräder därutöver typiskt sett ett stort antal utländska rättighetshavare.

De rättighetshavare som i slutändan får del av ersättningen är i vissa fall stora företag men i många fall enskilda yrkesutövare, små företag och verksamheter. Förenklat fördelar Copyswede inkasserad ersättning, efter avdrag för inkasseringskostnader, schabloniserat per anordningskategori utifrån resultatet av kopieringsundersökningar, fördelningsöverenskommelser och reglerna om likabehandling. Ersättningen fördelas till medlems- och samarbetsorganisationer för vidare fördelning till enskilda rättighetshavare. På uppdrag av vissa medlemsorganisationer fördelar Copyswede även rättighetshavargruppernas andelar individuellt.

Förslagen berör även Elektronikbranschen och tillverkare, importörer, återförsäljare m.fl. av elektronikprodukter. Drygt 100 företag är registrerade hos Copyswede som importörer och drygt 260 företag som återförsäljare. Bland dessa finns flera stora globala bolag som t.ex. Amazon, Microsoft och Samsung. Men till största del handlar det om svenska företag och en stor andel av dessa, särskilt bland återförsäljarna, är relativt små. Dessa består av butiker som bl.a. säljer elektronikprodukter till konsumenter så som t.ex. Elgiganten och Elon men även andra typer av företag så som t.ex. konsultföretag som tillhandahåller IT-lösningar.

I förlängningen berör förslagen även konsumenterna som ytterst är de som förväntas finansiera ersättningen.

Utvidgningen av den ersättningsberättigade kretsen

Genom att begränsningen till verk och prestationer som har sänts ut i radio eller tv eller getts ut på vissa anordningar tas bort och ersättningsrätten i stället knyts till att ensamrätten har inskränkts för privatkopiering ges rättighetshavare inom framför allt text och stillbild större möjligheter att få ersättning. Det gäller även andra rättighetshavare vars verk och prestationer inte sänds ut eller ges ut på det sätt som förutsätts i dag. Förslaget förväntas medföra ökade intäkter för tillkommande rättighetshavare. Eftersom ersättningsordningen även utvidgas när det gäller antalet ersättningsgrundande anordningar och ersättningsnivåerna ses över

förväntas förslaget innebära ökade kostnader för ersättningsskyldiga näringsidkare och i förlängningen för konsumenterna. Förslagen förväntas även föranleda en omfördelning av rättighetsintäkter bland ersättningsberättigade rättighetshavare. De konsekvenserna behandlas i det följande.

För att säkerställa att utvidgningen inte leder till att den ersättningsberättigade kretsen blir omotiverat bred föreslås nya avgränsningar. Den avgränsning som tar sikte på verk och prestationer som har utnyttjats i förvärvssyfte innebär att t.ex. privatpersoners bilder och texter som tillgängliggörs på internet inte ska kunna grunda en rätt till ersättning. Syftet är att motverka missbruk av ersättningsordningen och att säkerställa att ersättningen går till upphovsmän och andra rättighetshavare som lider skada av privatkopiering, dvs. typiskt sett sådana professionella rättighetshavare som Copyswedes medlems- och samarbetsorganisationer företräder. Den avgränsning som innebär att endast rättighetshavare som påverkas ekonomiskt i mer än obetydlig omfattning ska omfattas tar t.ex. sikte på att en viss kategori av verk eller prestationer endast kopieras i obetydlig omfattning. Det kan handla om utländskt material som inte i någon större utsträckning förekommer på den svenska marknaden. Förslagen undantar privatkopiering som endast medför obetydlig skada och bedöms därmed inte medföra några ekonomiska konsekvenser.

Det föreslås att framställare av fotografiska bilder, som inte har någon på EU-rätten grundad rätt till ersättning, ska undantas. Det innebär dock ingen större förändring i förhållande till vad som redan gäller i dag.

Utvidgningen när det gäller ersättningsgrundande anordningar

Det föreslås att begränsningen till anordningar som kan ta upp ljud eller rörliga bilder ska tas bort. Det innebär att anordningar som skrivare och kopiatorer inkluderas i ersättningsordningen. Förslaget motiveras bl.a. av den privatkopieringsundersökning som har genomförts under utredningen och utvidgningen när det gäller rättighetshavare till text och stillbild.

Förslaget innebär att tillverkare, importörer och utlandsförsäljare av sådana anordningar kommer att omfattas av ersättningsordningen. Såvitt känt finns det i princip inte någon tillverkning av sådana anordningar i Sverige. Enligt tillgänglig statistik kan det som mest handla om införsel av några hundra tusen produkter per år. Det går dock inte att dra några säkra slutsatser i det avseendet i och med att endast anordningar som är särskilt ägnade för privatkopiering ska omfattas och vissa anordningar ska undantas. Förslaget förväntas leda till viss ökad administration för tillverkare, importörer och utlandsförsäljare av anordningar som skrivare och kopiatorer eftersom det innebär att de ska anmäla sig och lämna viss redovisning till den organisation som förvaltar ersättningsordningen, dvs. Copyswede. För dessa aktörer förväntas förslaget leda till något ökade kostnader. I förlängningen förväntas dock dessa näringsidkare föra över sina kostnader på de som köper produkterna, dvs. typiskt sett konsumenter, genom prishöjningar. Påslaget per anordning kan som högst uppgå till 100 kronor. Vilken ersättningsnivå som ska gälla för en viss produkt styrs bl.a. av produktens relativa kopieringsförmåga och ersättningsnivån ska stå i rimlig relation till pris m.m. Det innebär att påslaget i många fall förväntas bli lägre än 100 kronor. Även andra slutkunder än konsumenter vars användning inte omfattas av det så kallade proffsundantaget kan

påverkas av prishöjningar. För berörda rättighetshavare förväntas förslaget leda till motsvarande intäktsökningar efter avdrag för förvaltningskostnader m.m.

Att ersättningsrätten inte längre ska gälla för anordningar för analog upptagning förväntas leda till något lägre kostnader för berörda företag och i förlängningen för konsumenterna. Det rör sig dock om små belopp.

Nya ersättningsnivåer för de anordningar som redan omfattas av ersättningsordningen

Det föreslås att den lagstadgade ersättningsnivån för anordningar som redan omfattas av ersättningsordningen, dvs. lagringsmedia och multifunktionella anordningar, som t.ex. hårddiskar och usb-minnen samt mobiltelefoner, datorer och surfplattor, i de flesta fall sänks från fyra kronor till en krona per gigabyte. Den nya nivån motsvarar den ersättning per lagringsutrymme som i de flesta fall tillämpas på marknaden. Förslaget innebär vidare att ersättningen per gigabyte kombineras med taknivåer. För lagringsmedia föreslås ett tak om 40 kronor och för multifunktionella anordningar föreslås ett tak om 100 kronor. De nya taknivåerna är för merparten av de aktuella anordningar en tredjedel högre än de som tillämpas på marknaden. Det innebär att påslaget på exempelvis mobiltelefoner, datorer och surfplattor som högst kan bli 25 kronor per anordning. Hur stort påslaget blir är en tillämpningsfråga eftersom förslaget innebär att nuvarande nedsättningsregler fortsatt ska gälla. Det innebär att de nivåer som redan tillämpas på marknaden bör vara utgångspunkten för bestämmandet av ersättningens storlek per anordning. De aktuella utvidgningarna av den ersättningsberättigade kretsen förväntas dock medföra att vissa anordningar ska anses användas för privatkopiering av t.ex. text och stillbild i högre utsträckning än i dag. Det talar i sig för att ersättningen för vissa anordningar bör bli högre. Om rättsläget på EU-nivå klargörs på så sätt att offlinekopiering inte ska ersättas med privatkopieringsersättning talar det i sig för att vissa anordningar ska anses användas för privatkopiering i lägre utsträckning än i dag och att ersättningen därför bör bli lägre. Nedsättningsreglerna innebär också att ersättningen ska anpassas till aktuella priser på olika anordningar så att marknadsstörningar inte uppstår. Parterna får sammantaget använda reglerna för att se till att ersättningen för varje typ av anordning blir rimlig.

För ersättningsskyldiga näringsidkare och i förlängningen för konsumenterna medför ett påslag kostnadsökningar. Även andra slutkunder än konsumenter vars användning inte omfattas av t.ex. proffsundantaget kan påverkas av prishöjningar. För berörda rättighetshavare innebär ett påslag intäktsökningar efter avdrag för förvaltningskostnader m.m.

För vissa anordningar (set-top-boxar m.m.) ligger de tillämpade nivåerna i vissa fall högre än den föreslagna taknivån. Det innebär att kostnaderna för näringsidkare som tillverkar, inför eller säljer sådana anordningar kommer att bli något lägre än i dag. För rättighetshavarna innebär förslaget motsvarande minskning av intäkter för den typen av anordningar.

Utvidgningarnas samlade ekonomiska effekt

Under åren 2023 och 2024 uppgick den samlade ersättning som Copyswede inkasserade till omkring 250 miljoner kronor per år. Förslagen som rör en utvidgning av ersättningsordningen talar för att den samlade ersättningen bör bli högre än den som nuvarande ordning genererar. Det handlar framför allt om intäktsökningar för rättighetshavare till text och stillbild. Intäktsökningarna förväntas finansieras genom en höjning av den ersättning som nuvarande ordning genererar. Som redovisas ovan innebär en höjning vissa ökade kostnader för näringsidkare som tillverkar, inför eller från utlandet säljer kopiatorer, skrivare eller andra ersättningsgrundande anordningar. Näringsidkarna förväntas i sin tur föra över kostnaderna på konsumenterna. Intäktsökningen för tillkommande rättighetshavare förväntas även finansieras genom en omfördelning bland ersättningsberättigade rättighetshavare. Hur det görs är en tillämpningsfråga för Copyswede och andra berörda aktörer på rättighetshavarsidan.

Den samlade ersättningens storlek är sammantaget ett resultat av många olika faktorer och kommer liksom i dag att variera med konsumtionen, dvs. försäljningen av ersättningsgrundande anordningar. Det går därmed inte att göra några uppskattningar i det avseendet.

Införandet av ett frivilligt sekundäransvar för elektronikbranschen och en lagstadgad rätt till återbetalning

Förslaget innebär att skyldigheten att betala ersättning även fortsatt ska ligga på näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller inför ersättningsgrundande anordningar. Det förtydligas att även näringsidkare som i yrkesmässiga verksamhet från utlandet säljer anordningar till en konsument ska omfattas av ersättningsskyldigheten. Förslaget förväntas bidra till ökad konkurrensneutralitet på den svenska marknaden.

I utkastet övervägs om ersättningsskyldigheten bör flyttas från införsel eller tillverkning till återförsäljarledet. Det bedöms dock inte som ändamålsenligt. Att knyta ersättningsskyldigheten till införsel och tillverkning förefaller vara den vanligaste modellen inom EU vilket sannolikt beror på att det är svårt att kontrollera marknaden om skyldigheten frikopplas från tillverkning eller införsel. Det kan i sin tur leda till att oseriösa aktörer undgår att betala med konkurrenssnedvridning som följd.

Det föreslås i stället att den ordning som redan tillämpas på marknaden till viss del ska regleras. Förslaget innebär att ersättningen ska erläggas vid försäljningen av en anordning, om inte anordningen säljs till en näringsidkare som genom avtal med organisationen i fråga, dvs. Copyswede, har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för den. Förslaget innebär att organisationen inte får motsätta sig ett sådant övertagande utan godtagbara skäl, t.ex. bristande kreditvärdighet. Det föreslås även att den näringsidkare som har betalat ersättning för en anordning som ska undantas från ersättningsskyldigheten ska ha rätt till återbetalning av organisationen, om kravet framställs i rimlig tid.

Förslagen bedöms inte medföra någon ökad administration för berörda aktörer i förhållande till vad som redan gäller på marknaden utan bedöms underlätta tillämpningen genom att det i lag anges att näringsidkarna under vissa förutsättningar kan föra vidare kostnaderna i senare handelsled och därmed inte behöver ligga ute med ersättning, t.ex. under lagerhållning.

Förslaget att lagreglera rätten till återbetalning bedöms leda till positiva effekter för näringsidkarna i form av ökad förutsebarhet. Förslaget förutsätter dock att kravet framställs i rimlig tid. Den frist som enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt gäller för utbetalning av ersättning till berättigade rättighetshavare tillämpas redan på marknaden och bör som utgångspunkt gälla. Förslaget förväntas därmed inte medföra några större administrativa eller ekonomiska konsekvenser för förvaltningen.

Även om parterna kan komma överens om motsvarande lösningar bedöms förslagen leda till ökad stabilitet på marknaden och förbättra förutsättningarna att komma överens i eventuella omförhandlingar.

Administration, fördelning och preskription av fordran på ersättning

Det föreslås inga ändringar när det gäller administrationen eller fördelningen av ersättningen. Fördelningen av ersättningen är tänkt att så långt det är möjligt motsvara den privatkopiering som faktiskt sker och därmed skadan för rättighetshavarna. I enlighet med vad som har uttalats i tidigare lagstiftningsärenden är fördelningen i princip en fråga för den representativa organisationen med beaktande av erhållen information om bl.a. förekomsten av relevant privatkopiering och med tillämpning av aktuella fördelningsöverenskommelser och reglerna om likabehandling. Som redovisas i avsnitt 3.1 innehåller lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt bestämmelser om bl.a. hur fördelningsprinciper ska beslutas och organisationen står under tillsyn av Patent- och registreringsverket.

Copyswede och övriga berörda aktörer på rättighetshavarsidan har lång erfarenhet av att hantera fördelningen av privatkopieringsersättningen och det kan, mot den bakgrunden, antas att eventuella gränsdragningsproblem som föranleds av de förslag som nu lämnas kommer att lösas i tillämpningen (jfr prop. 2024/25:137 och se även där gjorda hänvisningar).

Copyswede utför redan i dag marknadsundersökningar och inhämtar statistik för att organisationen ska kunna utföra sitt arbete. Eftersom det nu föreslås att ordningen på olika sätt utvidgas kommer det underlag som organisationen inhämtar behöva breddas. Förslagen innebär även att nya fördelningsprinciper behöver fastställas. Allt detta är dock en naturlig del av verksamheten. Som utredningen konstaterar har organisationen också rätt till ersättning för de omkostnader som uppstår med anledning av arbetet med att administrera och fördela ersättningen.

Förslaget om att ta bort kravet på så kallad ömsesidighet i förhållande till rättighetshavare från länder utanför EU/EES, som bereds i Regeringskansliet, bedöms däremot föra med sig nya utmaningar för Copyswede och andra aktörer i form av ökad administration och hantering av nya krav på ersättning. Det föreslås därför en särskild preskriptionsregel för rättighetshavares krav på ersättning. Förslaget förväntas underlätta tillämpningen av ett borttagande av ömsesidighetskravet samt skapa förutsebarhet i förvaltningen och bättre förutsättningar för en effektiv fördelning.

Behovet av särskilda informationsinsatser

Det krävs inte några särskilda informationsinsatser då ersättningsordningen i praktiken hanteras av två aktörer, dvs. Copyswede och Elektronikbranschen, som i stor utsträckning samordnar berörda aktörer

Konsekvenser för det allmänna (myndigheter, domstolar m.fl.)

Även myndigheter, regionala och kommunala verksamheter kan i egenskap av köpare av elektronikprodukter som inte omfattas av det så kallade proffsundantaget, på samma sätt som privata aktörer, i någon mån påverkas av de förslag som innebär att ersättningsordningen utvidgas. Omfattningen av eventuella ökade kostnader bedöms dock som marginell och föranleder inga budgetära konsekvenser.

Det föreslås att Patent- och registreringsverkets tillsyn över en sådan organisation som kräver in privatkopieringsersättning, dvs. i praktiken Copyswede, utvidgas till att omfatta bl.a. förbuden mot osakliga och diskriminerande villkor som enligt lagen om kollektiv förvaltning av upphovsrätt redan gäller i förhållande till andra användare. Uppdraget involverar inte något nytt tillsynsobjekt och utvidgningen bedöms inte medföra något behov av kompetenshöjning, förändrade rutiner eller exempelvis utökad samarbete med andra myndigheter eller aktörer. Den begränsade resursåtgång som förslaget bedöms leda till får hanteras genom omprioriteringar på tillsynsområdet hos Patent- och registreringsverket.

Det föreslås vidare att det ska bli möjligt att ansöka vid Patent- och marknadsdomstolen om att få en medlare utsedd i samband med avtalsförhandlingar om privatkopieringsersättning. Enligt nuvarande ordning finns det möjlighet att ansöka om sådan medling i samband med andra upphovsrättsliga avtalsförhandlingar, t.ex. i fråga om vidareförändring. Handläggningen av de nya ärendena kan innebära något ökade kostnader. Antalet ansökningar förväntas dock endast öka marginellt och eventuella kostnadsökningar får hanteras inom ram.

Förslaget bedöms i övrigt inte leda till ökade kostnader för det allmänna eller medföra några andra konsekvenser.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

2 a kap. Rätt till särskild ersättning

Ersättning vid införsel m.m. av anordningar som är särskilt ägnade för framställning av exemplar för privat bruk

26 k § När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar, till landet inför, eller från utlandet till en konsument säljer anordningar som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk, har upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts enligt 12 § och vars verk utnyttjats i förvärvssyfte rätt till ersättning av näringsidkaren enligt 26 l §. Upphovsmän som endast i obetydlig omfattning påverkas ekonomiskt av inskränkningen har dock inte rätt till ersättning.

Ersättning ska inte utgå om anordningarna ska

1. användas till annat än framställning av exemplar av verk för privat bruk,
2. föras ut ur landet, eller

3. användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till ersättning vid införsel m.m. av anordningar som är särskilt ägnade för framställning av exemplar för privat bruk. Övervägandena finns i avsnitt 6.2–6.4.

I *första stycket* anges att ersättningsrätten gäller gentemot näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför vissa anordningar. I förhållande till hittillsvarande lydelse görs ett tillägg om att ersättningsrätten även gäller gentemot näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet säljer anordningar till en konsument från utlandet. Med konsument avses en köpare för vilken köpet inte utgör en yrkesmässig aktivitet. Sådan distansförsäljning betraktas i dag som införsel och förtydligandet innebär inte någon ändring i sak (jfr EU-domstolens dom i mål C-462/09, *Stichting de Thuiskopie*).

Ersättningsrätten är enligt hittillsvarande lydelse begränsad till anordningar på vilka ljud eller rörliga bild kan tas upp. Denna begränsning tas bort. Med anordningar avses liksom hittills fysiska anordningar. Genom att det införs en hänvisning till 26 l § knyts ersättningsrätten i stället till anordningar för lagring, andra anordningar där lagring kan ske och anordningar för framställning av exemplar (se kommentaren till den paragrafen). Det krävs liksom hittills att anordningen är särskilt ägnad för framställning av exemplar för privat bruk (se bl.a. rättsfallen NJA 2016 s. 490 och NJA 2017 s. 1164).

Ersättningsberättigade är enligt hittillsvarande lydelse upphovsmän till skyddade verk som har sänts ut i radio eller tv eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges. Stycket ändras så att begränsningarna till verk som har sänts ut i radio eller tv eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges tas bort. Det innebär att dessa krav inte längre kommer att gälla. Stycket ändras även så att begränsningen till skyddade verk tas bort. Det innebär ingen ändring i sak.

Det införs en begränsning som innebär att ersättningsberättigade ska vara upphovsmän vars ensamrätt har inskränkts för framställning av exemplar för privat bruk enligt 12 §. Genom hänvisningen förtydligas att ersättningsrätten endast gäller under de förutsättningar som anges där. Det innebär bl.a. att ersättningsrätten endast omfattar framställning av ett eller ett fåtal exemplar av offentliggjorda verk från lovliga förlagor. Ersättningsrätten omfattar alltså inte kopiering från illegala källor.

Ändringarna innebär vidare att endast verk som utnyttjats i förvärvssyfte kan grunda en rätt till ersättning. Med det avses verk som utnyttjats för ekonomisk vinning (jfr t.ex. prop. 2021/22:278 s. 224 och 225). Typiskt sett handlar det om verk som kommersialiserats genom att de tillgängliggjorts i syfte att göra en ekonomisk vinst. Det kan vara upphovsmannen själv som utnyttjat verket i sådant syfte eller någon som förvärvat de ekonomiska rättigheterna till verket (en rättsinnehavare). Det finns dock inget krav på att utnyttjandet faktiskt har genererat intäkter för upphovsmannen eller rättsinnehavaren och det behöver inte ha skett inom ramen för en verksamhet som drivs i vinstsyfte. Det innebär att verket kan ha utnyttjats i t.ex. offentligt finansierad verksamhet. I mer uppenbara fall kan det handla om verk som sänts ut i radio eller tv eller getts ut, t.ex. böcker eller musik, artiklar som publicerats på en nyhetssajt, fotografier,

illustrationer eller teckningar som publicerats i t.ex. tidningar eller webbmagasin, uppförda pjäser, framföranden av professionella orkestrar, konstverk som sålts eller visats offentligt och musik eller film som släppts digitalt eller spelats offentligt. I svårbedömda fall bör kravet inte ställas allt för högt. Syftet är att undanta upphovsmän som typiskt sett inte påverkas ekonomiskt i annat än obetydlig omfattning av privatkopiering, t.ex. privatpersoner vars texter, bilder eller filmer läggs ut och kopieras på internet på egna hemsidor, bloggar eller sociala medier.

Det införs därutöver en begränsning som innebär att ersättningsberättigade upphovsmän som endast påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning av inskränkningen inte har rätt till ersättning. Den ekonomiska påverkan bör typiskt sett betraktas som obetydlig om t.ex. en viss kategori av verk endast kopieras i obetydlig omfattning. Det kan t.ex. handla om utländska verk som inte i någon större utsträckning förekommer på den svenska marknaden eller verk som skyddas av tekniska åtgärder och därför inte kan privatkopieras.

I *andra stycket* görs endast redaktionella ändringar.

261 § Ersättningen enligt 26 k § är

1. för *anordningar för lagring*: *en krona per gigabyte lagringsutrymme, dock högst 40 kronor för varje anordning,*

2. för *andra anordningar där lagring kan ske*: *en krona per gigabyte lagringsutrymme, dock högst 100 kronor för varje anordning,*

3. för *anordningar för exemplarframställning*: *100 kronor för varje anordning.*

Takbeloppen i första stycket 1 och 2 ska inte tillämpas om det är uppenbart oskäligt.

Näringsidkaren har rätt till nedsättning av *ersättningen* om

1. upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställning av exemplar av sådana verk som avses i 26 k §, eller

2. ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättningens storlek och rätten till nedsättning av ersättningen. Övervägandena finns i avsnitten 6.3 och 6.5.

I *första stycket 1* införs en ny beräkningsgrund för anordningar för lagring. Med lagring avses detsamma som upptagning enligt paragrafens hittillsvarande lydelse. Med anordningar för lagring avses fristående anordningar vars primära funktion är lagring av olika typer av innehåll. Det kan handla om text, stillbild, ljud eller rörlig bild. Som exempel på sådana anordningar kan nämnas usb-minnen, cd-skivor, minneskort, interna (lösa) och externa hårddiskar. Enligt hittillsvarande lydelse faller sådana anordningar antingen under punkten 2 (anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger) eller under punkten 3 (anordningar där digital upptagning endast kan ske en gång). Ersättningen ska även fortsatt beräknas på anordningens lagringskapacitet, dock uttryckt i gigabyte i stället för i megabyte. Ersättningen sänks från fyra respektive två och en halv krona till en krona per gigabyte lagringsutrymme. Till skillnad från vad som hittills har gällt införs en taknivå om 40 kronor för varje anordning.

Den hittillsvarande beräkningsgrunden för ersättning för anordningar för analog upptagning tas bort. Det får till följd att anordningar för analog upptagning, som t.ex. kassettband, inte längre är ersättningsgrundande.

I *första stycket 2* införs en ny beräkningsgrund för andra anordningar där lagring kan ske. Med det avses multifunktionella anordningar som t.ex. mobiltelefoner, surfplattor och datorer. Tekniskt sett fristående komponenter, t.ex. en dator och ett medföljande minneskort, kan ha ett så nära samband att de ska bedömas som en enda anordning (se rättsfallet NJA 2017 s. 1164). Om en sådan anordning är multifunktionell faller den under punkten 2. Ersättningen ska även fortsatt beräknas på anordningens lagringskapacitet, dock uttryckt i gigabyte i stället för i megabyte. Ersättningen sänks från fyra till en krona per gigabyte lagringsutrymme. Till skillnad från vad som hittills har gällt införs en taknivå om 100 kronor för varje anordning.

När det gäller den hittillsvarande beräkningsgrunden för anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger regleras sådana anordningar vars primära funktion är upptagning, dvs. lagring, nu under punkten 1.

I *första stycket 3* införs en ny beräkningsgrund för anordningar för exemplarframställning. Med det avses anordningar vars primära funktion är att framställa exemplar av t.ex. texter, stillbilder och annat material. Det förhållandet att en anordning har viss lagringsmöjlighet kopplad till sin funktionalitet saknar betydelse. Exempel på anordningar som hör hit är kopiatorer och skrivare. Ersättningen är 100 kronor.

När det gäller den hittillsvarande beräkningsgrunden för anordningar där digital upptagning endast kan ske en gång, t.ex. cd-r-skivor, regleras sådana anordningar nu under punkten 1.

Enligt *andra stycket*, där nya bestämmelser förs in, ska takbeloppen i första stycket punkterna 1 och 2 inte tillämpas om det är uppenbart oskäligt. Som exempel kan nämnas att teknikutvecklingen medför att privatkopieringsbeteendet ändras över tid och att det utvecklas nya anordningar som kan användas för kopiering för privat bruk i sådan utsträckning att takbeloppen skulle begränsa ersättningens storlek på ett oskäligt sätt. Kravet på att det ska vara uppenbart innebär att det ska föreligga ett tydligt missförhållande mellan ersättningens storlek och förekomsten av privatkopiering. Det rör sig alltså om en undantagsregel som ska tillämpas restriktivt. I en sådan situation ska ersättningen, som utgångspunkt, beräknas på anordningens lagringskapacitet och får, som hittills, sättas ned med tillämpning av tredje stycket.

Tredje stycket motsvarar hittillsvarande andra stycket.

26 m § *Från kalenderåret 2030 ska ersättningsbeloppen i stället för de takbelopp som anges i 26 l § första stycket 1 och 2 och beloppet som anges i samma paragraf första stycket 3 uppgå till belopp som räknas om enligt andra stycket. Omräkning ska ske vart tredje år och beloppen ska meddelas senast den sista november året före det år beloppen ska tillämpas första gången.*

Beloppen räknas om genom att de belopp som gäller det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad tre år tidigare. De omräknade beloppen ska avrundas till hela kronor.

Paragrafen, innehåller bestämmelser om omräkning av ersättningen utifrån förändringar i konsumentprisindex, så kallad indexering. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Enligt *första stycket* ska de ersättningsbelopp som anges i 26 l § första stycket från 2030 i stället uppgå till belopp som räknas om enligt andra stycket. Det gäller dock inte ersättningen per gigabyte lagringsutrymme. Omräkning ska ske vart tredje år och beloppen ska meddelas senast den sista november de år omräkning sker. Regeringen kan meddela sådana föreskrifter med stöd av 8 kap. 7 § första stycket 1 regeringsformen.

Av *andra stycket* framgår att beloppen ska räknas om genom att de belopp som gäller det år då omräkningen sker ska multipliceras med ett jämförelsetal. Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad tre år tidigare. Det innebär att jämförelsetalet ska beräknas genom att indextalet för juni det år omräkningen sker divideras med det indextal som gäller för juni tre år tidigare. Den resulterande kvoten utgör jämförelsetalet och är den multiplikator som ska användas för att räkna om beloppen. De omräknade beloppen ska avrundas till hela kronor.

26 n § *Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§.*

Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen ska rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Den ersättningsberättigades fordran på organisationen preskriberas tre år efter utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasserades.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om bl.a. förvaltning och fördelning av privatkopieringsersättning. Bestämmelserna i första och andra styckena motsvarar hittillsvarande 26 m § första stycket. Överväganden finns i avsnitt 6.7.

Genom *tredje stycket* införs en ny preskriptionsbestämmelse för den ersättningsberättigades fordran på organisationen. Fordran preskriberas tre år efter utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasserades. Det räkenskapsår som avses är det som gäller för organisationen. Fristen beräknas på samma sätt som gäller för användning av medel som inte kan fördelas enligt 7 kap. 7 § lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt. I den lagen finns också bestämmelser om de åtgärder som en kollektiv förvaltningsorganisation ska vidta i syfte att lokalisera rättighetshavarna för att ersättningen ska kunna betalas ut (se 7 kap. 6 §). De båda regelverken är dock oberoende av varandra.

26 o § *Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska anmäla sig hos en sådan organisation som avses i 26 n § första stycket. Näringsidkaren ska på begäran av organisationen redovisa*

- *det antal anordningar som omfattas av rätt till ersättning,*
- *när anordningarna tillverkades i eller infördes till Sverige eller såldes från utlandet, och*
- *när det gäller tillverkning eller införsel, det antal anordningar som omfattas av ett undantag enligt 26 k § andra stycket.*

För sådana anordningar som anges i 26 l § första stycket 1 och 2 ska även anordningarnas lagringskapacitet och om anordningarna kan användas för annat än lagring redovisas.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska betala ersättningen vid försäljning av en anordning, om inte anordningen säljs till en näringsidkare som genom avtal med organisationen har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för den. Detsamma ska då gälla för köparen. Organisationens får inte motsätta sig ett sådant övertagande utan godtagbara skäl.

Den näringsidkare som har betalat ersättning för en anordning som avses i 26 k § andra stycket har rätt att få ersättningen återbetald, om kravet mot organisationen framställs i rimlig tid.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om anmälnings- och redovisningsskyldighet samt om betalning och återbetalning av privatkopieringsersättning. Bestämmelserna i första stycket motsvarar i huvudsak hittillsvarande 26 m § andra stycket. Överväganden finns i avsnitt 6.4.

I *första och andra styckena* görs i förhållande till hittillsvarande 26 m § andra stycket ändringar som innebär att anmälnings- och redovisningsskyldigheten anpassas till de ändringar som görs i 26 k § första stycket och 26 l § första stycket (se kommentarerna till de paragraferna).

Enligt *tredje stycket* ska näringsidkare som avses i 26 k § första stycket betala ersättningen vid försäljning av anordningen, om inte anordningen säljs till en näringsidkare som genom ett avtal med organisationen har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för anordningen. Det innebär att en tillverkare eller importör kan sälja anordningen till t.ex. en grossist utan att betala ersättning, om denne har övertagit betalnings- och redovisningsansvaret för anordningen. Enligt andra meningen gäller samma regler för köparen. Det innebär att även grossisten kan sälja vidare anordning till t.ex. en återförsäljare utan att betala ersättning, om denne på motsvarande sätt har övertagit ansvaret. Det medför att ersättningen till organisationen i normalfallet kommer att betalas först vid försäljning till en konsument eller annan slutkund och att berörda näringsidkare inte behöver ligga ute med ersättningen under lagerhållning m.m.

Organisationen får inte motsätta sig ett övertagande av betalnings- och redovisningsansvaret utan godtagbara skäl. Med det avses i första hand att den näringsidkare som ska ta över ansvaret inte är kreditvärdig.

Enligt *fjärde stycket* har en näringsidkare som erlagt ersättning för en anordning som avses i undantagsbestämmelserna i 26 k § andra stycket rätt att få ersättningen återbetald, om kravet mot organisationen framställs i rimlig tid. Enligt 7 kap. 5 § andra stycket lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt är organisationen skyldig att betala ut inkasserad ersättning till de ersättningsberättigade så snart som möjligt och, om det inte finns godtagbara skäl för annat, senast nio månader från utgången av det räkenskapsår då intäkterna inkasserades. Den fristen bör som utgångspunkt gälla för vad som är en rimlig tid. Bedömningen måste dock göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt)

26 q § Ersättningen enligt 26 p § ska beräknas på försäljningspriset exklusive mervärdesskatt och tas ut med

1. fem procent av den del av försäljningspriset som inte överstiger 50 000 euro,
2. tre procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 50 000,01 och 200 000 euro,

3. en procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 200 000,01 och 350 000 euro,

4. en halv procent av den del av försäljningspriset som ligger mellan 350 000,01 och 500 000 euro,

5. 0,25 procent av den del av försäljningspriset som överstiger 500 000 euro.

Ersättning enligt första stycket får tas ut med högst 12 500 euro.

Vid fastställande av vad som ska betalas i följerättsersättning ska omräkning av de belopp som anges i första och andra styckena från euro till svenska kronor ske enligt den växelkurs som Europeiska centralbanken har fastställt för den dag då försäljningen äger rum, eller, om försäljningen inte sker på en svensk bankdag, den växelkurs som fastställts för närmast föregående svenska bankdag.

Rätten till ersättning är personlig och får inte överlätas eller efterges. Efter upphovsmannens död är, trots 10 kap. 3 § första stycket äktenskapsbalken, föreskrifterna om bodelning, arv och testamente tillämpliga på rätten.

Paragrafen, som i nuvarande lydelse betecknas 26 o §, innehåller bl.a. bestämmelser om hur följerättsersättningen ska beräknas. I paragrafen görs en ändring som innebär att hänvisningen till bestämmelserna om innehållet i och omfattningen av följerätten som finns i 26 p § uppdateras. Vidare görs språkliga ändringar.

5 kap. Vissa upphovsrätten närstående rättigheter

Utövande konstnärer

45 § En utövande konstnär har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sitt framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk eller ett uttryck av folklöre genom att

1. ta upp framförandet på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan återges,

2. framställa exemplar av en upptagning av framförandet, och

3. göra framförandet eller en upptagning av det tillgängligt för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket 2 och 3 gäller till utgången av femtionde året efter det år då framförandet gjordes. Om upptagningen har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från framförandet, gäller rättigheterna i stället till utgången av det femtionde eller, för ljudupptagningar, sjuttionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 6–9, 11–13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o och 27–29 e §§, 39 § första meningen samt i 41–42 k §§ ska tillämpas i fråga om framföranden som avses i denna paragraf. När det gäller rätt till en ljudupptagning som en utövande konstnär har överlätit till en framställare av ljudupptagningar ska dock 29 d § inte tillämpas efter det femtionde året efter det år då upptagningen först gavs ut eller, om den inte getts ut, det år då den först offentliggjordes.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med den utövande konstnärens samtycke har överlätits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller

2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om utövande konstnärers rättigheter, uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 k–26 o §§.

Framställare av ljud- eller bildupptagningar

46 § En framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över sin upptagning genom att

1. framställa exemplar av upptagningen, och
2. göra upptagningen tillgänglig för allmänheten.

De rättigheter som avses i första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Om en ljudupptagning ges ut inom denna tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det sjuttionde året efter det år då ljudupptagningen första gången gavs ut. Om ljudupptagningen inte ges ut under nämnda tid men offentliggörs under samma tid, gäller rättigheterna i stället till utgången av det sjuttionde året efter det år då ljudupptagningen först offentliggjordes. Hävs ett avtal enligt 45 d §, gäller dock inte längre rättigheterna. Om en upptagning av rörliga bilder har getts ut eller offentliggjorts inom femtio år från upptagningen, gäller rättigheterna enligt första stycket till dess femtio år har förflutit efter det år då upptagningen av rörliga bilder först gavs ut eller offentliggjordes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o och 42 a–42 k §§ ska tillämpas i fråga om upptagningar som avses i denna paragraf. I fråga om ljudupptagningar ska dessutom det som gäller för filmverk enligt 16 a och 16 b §§ samt 16 c § första, andra och fjärde–sjätte styckena tillämpas.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med framställarens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Fjärde stycket ger inte rätt att tillhandahålla allmänheten

1. exemplar av en upptagning genom uthyrning eller andra jämförliga rättshandlingar, eller
2. exemplar av en film eller annan anordning på vilken rörliga bilder tagits upp genom utlåning.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om rättigheter för framställare av upptagningar av ljud eller rörliga bilder, uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 k–26 o §§.

Radio- och tv-företag

48 § Ett radio- eller tv-företag har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller tv-utsändning genom att

1. ta upp utsändningen på en anordning genom vilken den kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av utsändningen,
3. sprida exemplar av en upptagning av utsändningen till allmänheten,
4. tillåta återutsändning eller en återgivning för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift, eller
5. tillåta att en upptagning av utsändningen på trådbunden eller trådlös väg överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till upptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

De rättigheter som avses i första stycket 2, 3 och 5 gäller till utgången av femtionde året efter det år då utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 o, 42 a, 42 b, 42 d och 42 g–42 k §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och tv-sändningar som avses i denna paragraf.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med företagets samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Om ett radio- eller tv-företag har krav på ersättning för en sådan vidareändring som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, ska företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § tredje stycket.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om rättigheter för radio- och tv-företag, uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 k–26 o §§.

Fotografer

49 a § Den som har framställt en fotografisk bild har uteslutande rätt att framställa exemplar av bilden och göra den tillgänglig för allmänheten. Rätten gäller oavsett om bilden används i ursprungligt eller ändrat skick och oavsett vilken teknik som utnyttjas. Rätten gäller dock inte om det huvudsakliga motivet för bilden utgörs av ett konstverk för vilket upphovsrätt inte längre gäller.

Med fotografisk bild avses även en bild som har framställts genom ett förfarande som är jämförbart med fotografi.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femtio år har förflutit efter det år då bilden framställdes.

Bestämmelserna i 2 § andra–fjärde styckena, 3, 7–9, 11 och 11 a §§, 12 § första och fjärde styckena, 13 och 15–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 19–21 och 23 §§, 24 § första stycket, 25–26 b, 26 e, 26 p–28, 29–29 e, 31, 32, 36–38, 41–42 k och 50–52 §§ ska tillämpas på bilder som avses i denna paragraf. Om en sådan bild är föremål för upphovsrätt, får upphovsrätten också göras gällande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rättigheter för framställare av fotografiska bilder. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *fjärde stycket* hänvisas enligt den hittillsvarande lydelsen till bestämmelser om privatkopieringsersättning. Hänvisningarna tas bort. Det innebär att framställare av fotografiska bilder inte längre har rätt till sådan ersättning.

8 kap. Lagens tillämpningsområde

60 § Bestämmelserna om upphovsrätt tillämpas på

1. verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,
2. verk som först *har getts ut* i Sverige eller samtidigt i Sverige och *utomlands*,
3. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i Sverige,
4. här uppfört byggnadsverk,
5. konstverk som utgör del av här belägen byggnad eller på annat sätt är fast förenat med marken.

Vid tillämpning av första stycket 2 anses *utgivningen ha skett samtidigt*, om verket *har getts ut* i Sverige inom trettio dagar efter *utgivningen* utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3 anses, där *ingen* annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt *satts ut* på exemplar av filmverket som verkets producent.

Bestämmelserna i 26 k–26 s §§ tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Bestämmelserna i 44 a § tillämpas på utgivningar och offentliggöranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas också på utgivningar och offentliggöranden av juridiska personer som har säte i Sverige.

Bestämmelserna i 50 och 51 §§ tillämpas på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

Paragrafen innehåller regler om den anknytning till Sverige som är nödvändig för att upphovsrättslagen ska vara direkt tillämplig när det gäller upphovsrättsliga verk. I paragrafen uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 k–26 o §§ och till bestämmelserna om följerrätt som finns i 26 p–26 r §§. När det gäller följerrätten införs även en hänvisning till bestämmelserna om preskription i 26 s §.

61 § Bestämmelserna i 45, 47 och 48 §§ tillämpas på framföranden, ljudupptagningar samt ljudradio- och tv-utsändningar som äger rum i Sverige. Dessutom tillämpas 45 § på framföranden av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, 47 § på ljudupptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige och 48 § på utsändningar av radio- eller tv-företag som har sitt säte i Sverige. Bestämmelserna i 46 § tillämpas på ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige liksom på sådana upptagningar av rörliga bilder som äger rum i Sverige. Bestämmelsen i 46 § om exemplarframställning gäller dock alla ljudupptagningar.

Bestämmelserna i 48 b § tillämpas på presspublikationer vars framställare är etablerad i Sverige. Bestämmelserna i 49 § tillämpas på arbeten vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Bestämmelserna tillämpas även på arbeten vars framställare är svensk juridisk person och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet i Sverige. Om den juridiska personen har sitt säte i Sverige men inte sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet här, tillämpas bestämmelserna dock endast om arbetet ingår i en ekonomisk verksamhet som har etablerats i Sverige.

Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 50 och 51 §§ på alla fotografiska bilder och övriga bestämmelser på fotografiska bilder

1. vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige, eller

2. som först har getts ut i Sverige eller samtidigt i Sverige och utomlands, eller

3. som har infogats i en byggnad eller annan anordning som är fast förenad med marken, om byggnaden eller anordningen är belägen i Sverige.

Vid tillämpningen av tredje stycket 2 anses utgivningen ha skett samtidigt, om bilden har getts ut i Sverige inom trettio dagar efter utgivningen utomlands.

Av bestämmelserna i 45 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§ endast på framföranden som har gjorts av någon som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 46 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§ endast på upptagningar vars framställare är svensk medborgare eller svensk juridisk person eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Av bestämmelserna i 48 § tillämpas hänvisningen till 26 k–26 o §§ endast på utsändningar av radio- eller tv-företag som har sitt säte i Sverige. Av bestämmelserna i 49 a § tillämpas hänvisningen till 26 p–26 s §§ endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige.

Paragrafen innehåller bestämmelser om upphovsrättslagens tillämpningsområde för närstående rättigheter. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *femte stycket* anges enligt den hittillsvarande lydelsen att rätten till privatkopieringsersättning i 26 k–26 m §§ tillämpas endast på fotografiska bilder vars framställare är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige. Ändringen innebär att hänvisningen tas bort och är en följd av ändringar i 49 a §, se kommentaren till den paragrafen. Därutöver uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 k–26 o §§ och till bestämmelserna om följerätt som finns i 26 p–26 r §§. När det gäller följerätten införs även en hänvisning till bestämmelserna om preskription i 26 s §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.
2. Lagen tillämpas även på verk och prestationer som har tillkommit före ikraftträdandet.
3. Äldre bestämmelser gäller för åtgärder som har vidtagits före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 8.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 september 2026.

Av *punkt 2* framgår den allmänna princip som innebär att ny lagstiftning på upphovsrättens område ska tillämpas även på verk och prestationer skyddade av upphovsrätt och närstående rättigheter som har tillkommit före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

Av *punkt 3* framgår en annan princip som vanligen gäller på upphovsrättens område, nämligen att äldre bestämmelser ska gälla för åtgärder som har vidtagits före ikraftträdandet. Det innebär att de nya bestämmelserna endast gäller i förhållande till anordningar som efter ikraftträdandet tillverkas i Sverige eller från utlandet införs eller säljs.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

3 § Om en organisation som inte är en kollektiv förvaltningsorganisation ingår avtal som anges i 42 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller kräver in ersättning enligt 26 n § *första stycket*, 26 r eller 45 b § eller 47 § tredje stycket samma lag, ska det som gäller för en kollektiv förvaltningsorganisation enligt 4 kap. 3 §, 5 kap. 5 § första stycket 1–4 och andra stycket 1 och 2 och 9 § första stycket, 7–9 kap., 10 kap. 1–4 och 8 §§ och 11 kap. 12 § första stycket denna lag gälla för den verksamheten.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om lagens tillämpningsområde. I paragrafen uppdateras hänvisningarna till bestämmelserna om privatkopieringsersättning som finns i 26 n § första stycket och till bestämmelserna om följerätt som finns i 26 r §.

9 kap. Förhållandet till användare

Licensvillkor m.m.

2 § En kollektiv förvaltningsorganisation får inte tillämpa

1. licensvillkor som inte har saklig grund, eller
2. licensvillkor som är diskriminerande.

Den ersättning som en kollektiv förvaltningsorganisation begär för användning av verk och andra skyddade prestationer ska vara rimlig. Organisationen ska informera användaren om grunderna för beräkningen av ersättningen.

Vid tillämpningen av första stycket 2 ska villkor som gäller för en nättjänst av ett slag som varit tillgänglig inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) under kortare tid än tre år då licensavtalet ingicks inte beaktas.

Första stycket och andra stycket andra meningen ska i fråga om avtalsvillkor och information om grunderna för beräkningen av begärd ersättning även tillämpas när en organisation kräver in ersättning enligt 26 n § första stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

I paragrafen finns bestämmelser om bl.a. förbud för kollektiva förvaltningsorganisationer att vidta vissa åtgärder i förhållande till användare. Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

Enligt *fyärde stycket*, som är nytt, ska bestämmelserna i första stycket och andra stycket andra meningen om förbuden mot att tillämpa dels villkor som inte har saklig grund, dels villkor som är diskriminerande, samt kravet på att informera användaren om grunderna för beräkningen av begärd ersättning även tillämpas när en organisation kräver in privatkopieringsersättning enligt 26 n § första stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Det gäller även om organisationen inte är en kollektiv förvaltningsorganisation.

Förbuden gäller på samma sätt som vid licensiering både när organisationen har ingått ett avtal och för ensidigt handlande från organisationens sida, t.ex. då organisationen erbjuder ett avtal med ett visst innehåll. Förbuden gäller i förhållande till alla typer av villkor. Förbudet mot att tillämpa avtalsvillkor som inte har saklig grund innebär att organisationen inte får ta ovidkommande hänsyn vid utformning av villkoren. Att erbjuda en ersättningsnivå för en anordning som inte alls har något samband med näringsidkarens rätt till nedsättning enligt 26 l § andra stycket har inte saklig grund (jfr prop. 2015/16:181 s. 183 och 184). Förbudet mot diskriminerande avtalsvillkor innebär att organisationen är skyldig att erbjuda likvärdiga villkor i likvärdiga avtalssituationer. Organisationen får alltså inte begära olika ersättning av näringsidkare eller ge en näringsidkare fördelar som en annan inte får, utan att det kan motiveras. Förbudets tillämpning förutsätter dock att det är fråga om skillnader av betydelse. Många gånger torde ett villkor som är diskriminerande även vara förbjudet på den grunden att det inte är sakligt (se nyss nämnda prop. s. 184).

Kravet på att organisationen ska informera om grunderna för beräkningen av ersättningen innebär att det är tillräckligt att på en övergripande nivå redovisa principerna för hur organisationen kommit fram till kravet på ersättning. Organisationen behöver inte lämna en detaljerad redovisning av hur ersättningen beräknats för en viss anordning och informationen måste inte lämnas på något visst sätt (se samma prop. s. 185).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 september 2026.
2. Äldre bestämmelser gäller för avtal som ingåtts före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 8.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 september 2026.

Av *punkt 2* framgår att de nya bestämmelserna bara gäller i förhållande till avtal som ingås efter ikraftträdandet.

10.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:322) om medling i vissa upphovsrättstvister

Lagens tillämpningsområde

1 a § Denna lag gäller också *vid tvist om ingåendet av ett avtal om ersättning enligt 26 k § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk samt om det i andra fall än som anges i 1 § uppkommer en tvist om ingåendet av ett avtal som gäller rätt att göra filmverk tillgängliga för allmänheten på en beställvideotjänst online. Bestämmelserna i 13 och 14 §§ om tidsbegränsade avtals fortsatta tillämpning gäller inte vid sådana tvister.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 7.

En hänvisning införs till bestämmelserna om privatkopieringsersättning i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Det innebär att medling enligt lagen kan komma i fråga också i de fall det uppkommer en tvist om ingåendet av ett sådant avtal. De parter som är aktuella för ett sådant avtal är dels en sådan organisation som avses i 26 n § första stycket upphovsrättslagen, dels de näringsidkare som avses i 26 k § första stycket upphovsrättslagen. De senare företräds typiskt sett av en branschorganisation. Genom hänvisningen i paragrafens sista mening framgår att avtal om privatkopieringsersättning, på samma sätt som avtal som gäller rätt att göra filmverk tillgängliga för allmänheten på en beställvideotjänst online, inte omfattas av bestämmelserna om så kallad prolongering i 13 och 14 §§.

Ersättning till medlare

16 § Medlaren har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg.

Om inte annat har avtalats, ska ersättningen betalas av den part som har ansökt om medlingen eller, om flera parter har ansökt om medlingen, av dessa parter med lika delar.

Vid tvist om ingåendet av ett avtal om ersättning enligt 26 k § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ska dock, om inte annat har avtalats, ersättningen betalas av parterna med lika delar.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning till medlaren. Övervägandena finns i avsnitt 7.

I *tredje stycket*, som är nytt, regleras vem som ska betala ersättning till medlaren om medlingen rör en tvist om ingående av avtal avseende privatkopieringsersättning. I dessa fall ska ersättningen betalas av parterna med lika delar, om de inte kommer överens om någonting annat.

Sammanfattning av betänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden (SOU 2022:20)

I upphovsrättslagen finns en inskränkning av upphovsrätten som innebär att var och en för privat bruk får framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. Vid en sådan inskränkning ska upphovsmännen och innehavare till vissa närstående rättigheter ha rätt till s.k. privatkopieringsersättning. Utredningens uppdrag är att göra en översyn av det nuvarande systemet för privatkopieringsersättning.

Enligt den nu gällande regleringen för privatkopieringsersättning är näringsidkare skyldiga att betala ersättning om de i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför vissa anordningar. De anordningar det är fråga om är sådana som kan användas för att ta upp ljud och rörlig bild och som är särskilt ägnade för privatkopiering. Ersättningsberättigade är de upphovsmän och rättighetshavare vars skyddade verk därefter har sänts ut på radio eller tv eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges. Nivån på den ersättning som ska betalas anges i lag och är kopplad till lagringsutrymmet som finns hos anordningarna, med en möjlighet till nedsättning under vissa förutsättningar. Den snabba tekniska utvecklingen har dock medfört att lagringsutrymmet hos de anordningar som används för att framställa privatkopior numera är mycket större än vad som förutsågs när bestämmelserna infördes. Dessutom är anordningarna numera vanligtvis multifunktionella.

Det har fått till konsekvens att den i lagen angivna beräkningsgrunden för ersättningens storlek inte längre framstår som aktuell. Detta har i sin tur lett till att de i lagen angivna ersättningsnivåerna inte fullt ut har tillämpats. Vilken privatkopieringsersättning som ska betalas har i stället behövt fastställas efter långdragna förhandlingar mellan å ena sidan upphovsmän och rättighetshavare och å andra sidan ersättningsskyldiga näringsidkare och genom domstolsavgöranden. Även frågan om vilka anordningar som ska anses särskilt ägnade för privatkopiering har orsakat tvister mellan marknadens aktörer. Nuvarande ordning har således blivit ineffektiv, kostsam och processdrivande. Härutöver har det också ifrågasatts om den hittillsvarande ordningen är för snäv när det gäller vilka som omfattas av rätten till ersättning.

För att komma till rätta med detta föreslår utredningen dels nya regler för hur avgränsningen av vilka som är ersättningsberättigade och ersättningsskyldiga ska göras, dels att ett visst ansvar för att fastställa ersättningen ska flyttas till staten. Utredningen föreslår att det inte längre ska anges några ersättningsnivåer i lag. I stället föreslås att en ny myndighet ska inrättas som, med beaktande av vissa i lag angivna förhållanden, i en föreskrift vartannat år ska precisera vilka anordningar som ska medföra ersättningsskyldighet och ersättningsnivåerna för dessa. På så sätt kan ett system skapas som gör att privatkopieringsersättningen kan anpassas utifrån gällande privatkopieringsbeteende samt den tekniska, ekonomiska och rättsliga utvecklingen på området, vilket minskar risken

för motsättningar och diskussioner mellan marknadens aktörer. Dessutom kan det säkerställas att rättighetshavare får en rimlig ersättning. Bilaga 1

I utredningens uppdrag har också ingått att analysera förutsättningarna för att ersätta det nuvarande regelverket med en statlig ersättningsordning och bedöma om det är lämpligt. Utredningens bedömning är att det inte är lämpligt att införa en statlig ersättningsordning, varför något förslag i den delen inte lämnas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. Vissa övergångsbestämmelser föreslås.

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att rubriken närmast före 26 § ska ha följande lydelse,

dels att 12, 26 k–26 m och 48 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹³

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk. *Såvitt* gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk

Var och en får för privat bruk framställa ett eller några få exemplar av offentliggjorda verk (*privatkopiering*). När det gäller litterära verk i skriftlig form får exemplarframställningen dock endast avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Exemplaren får inte användas för andra ändamål än privat bruk.

Första stycket ger inte rätt att

1. uppföra byggnadsverk,
2. framställa exemplar av datorprogram, eller
3. framställa exemplar i digital form av sammanställningar i digital form.

Första stycket ger inte heller rätt att för privat bruk låta en utomstående

1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,
2. framställa bruksföremål eller skulpturer, eller
3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

Denna paragraf ger inte rätt att framställa exemplar av ett verk när det exemplar som är den egentliga förlagan framställts eller gjorts tillgängligt för allmänheten i strid med 2 §.

Ersättning vid tillverkning och införsel av anordningar för ljud- och bildupptagning

Ersättning vid privatkopiering

26 k §¹⁴

När en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller till landet inför anordningar

Upphovsmän vars skyddade verk har privatkopierats enligt 12 § på ett sådant sätt att det påverkar dem

¹³ 1 Senaste lydelse 2005:359.

¹⁴ 2 Senaste lydelse 2005:359.

på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk, har upphovsmän till skyddade verk som därefter har sänts ut i ljudradio eller television eller som har getts ut på anordningar genom vilka de kan återges rätt till ersättning av näringsidkaren.

ekonomiskt har rätt till rimlig ersättning. En upphovsman som endast påverkas ekonomiskt i obetydlig omfattning har inte rätt till någon ersättning.

Den som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar, inför eller från utlandet säljer anordningar som i betydande utsträckning används för privatkopiering enligt första stycket blir skyldig att betala ersättning.

Upphovsmännen har dock inte rätt till ersättning, om de tillverkade eller införda anordningarna ska

Ersättning ska dock inte betalas om de anordningarna som anges i andra stycket ska

1. användas till annat än framställning av exemplar av verk för privat bruk,
2. föras ut ur landet, eller
3. användas till framställning av exemplar av verk till personer med funktionsnedsättning.

26 l §¹⁵

Ersättningen enligt 26 k § är

1. för en anordning för analog upptagning: två och ett halvt öre för varje möjlig upptagningsminut,
2. för anordningar där digital upptagning kan ske upprepade gånger: 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme,
3. för andra anordningar där digital upptagning kan ske: 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme.

Näringsidkaren har rätt till nedsättning av ersättningsbeloppen enligt första stycket, om

1. upphovsmännen på annat sätt kompenseras för framställning av exemplar av sådana verk som avses i 26 k §, eller

En myndighet, som utses av regeringen, ska varje halvårsskifte vartannat år besluta vilka anordningar som för de kommande två kalenderåren ska medföra skyldighet att betala ersättning enligt 26 k § andra stycket och vilken ersättning som ska betalas per anordning. Inför sitt beslut ska myndigheten undersöka de senaste två årens privatkopieringsbeteende. Myndigheten ska också bereda en organisation som enligt 26 m § ansvarar för att samla in och fördela ersättningen samt företrädare för näringsidkare tillfälle att komma in med synpunkter på vilka anordningar som ska medföra betalningsskyldighet och vilken

¹⁵ Senaste lydelse 2005:359.

2. ersättningen med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt förhållandena på marknaden är oskäligt hög.

ersättning som ska betalas för dessa.

Myndigheten ska fatta sitt beslut med beaktande av följande förhållanden:

1. omfattningen av privatkopiering enligt 26 k § första stycket,

2. i vilken utsträckning upphovsmännen påverkats ekonomiskt av privatkopieringen,

3. vilka anordningar som enligt 26 k § andra stycket i betydande utsträckning använts för privatkopieringen, hur många som sålts och försäljningspriset för dessa, och

4. vilka anordningar som i andra länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet omfattas av ersättningsskyldighet och vad ersättningsnivån per anordning uppgår till i dessa länder.

26 m §¹⁶

Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området har rätt att kräva in och träffa avtal om att sätta ned ersättning enligt 26 k och 26 l §§. Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till organisationen för dess omkostnader. Vid fördelningen ska rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

Näringsidkare som avses i 26 k § första stycket ska anmäla sig hos en sådan organisation som avses i första stycket. Näringsidkaren ska på begäran av organisationen redovisa det antal anordningar som

Endast en organisation som företräder ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter har rätt att kräva in ersättning enligt 26 k § andra stycket.

Näringsidkare som tillverkar, inför eller från utlandet säljer anordningar som omfattas av myndighetens beslut enligt 26 l § ska anmäla sig hos organisationen. Näringsidkarna ska på begäran av

omfattas av rätt till ersättning, anordningarnas upptagningstid eller lagringskapacitet, om anordningarna kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när anordningarna tillverkades eller infördes. Av redovisningen ska framgå antalet anordningar enligt 26 k § andra stycket.

organisationen redovisa det antal anordningar som omfattas av skyldighet att betala ersättning och när anordningarna tillverkades, infördes eller såldes från utlandet. Av redovisningen ska framgå antalet anordningar enligt 26 k § tredje stycket.

Organisationen ska kräva in ersättningen och fördela den mellan de ersättningsberättigade, efter avdrag för ersättning till organisationen för dess omkostnader. Rättighetshavare ska på begäran av organisationen lämna uppgift om hur de påverkats ekonomiskt av privatkopieringen. Vid fördelningen ska rättighetshavare som inte företräds av organisationen vara likställda med rättighetshavare som organisationen företräder.

48 §¹⁷

Ett radio- eller tv-företag har, med de inskränkningar som föreskrivs i denna lag, en uteslutande rätt att förfoga över en ljudradio- eller televisionsutsändning genom att

1. ta upp utsändningen på en anordning genom vilken den kan återges,
2. framställa exemplar av en upptagning av utsändningen,
3. sprida exemplar av en upptagning av utsändningen till allmänheten,
4. tillåta återutsändning eller en återgivning för allmänheten på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift, eller
5. tillåta att en upptagning av utsändningen på trådburen eller trådlös väg överförs till allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till upptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

De rättigheter som avses i första stycket 2, 3 och 5 gäller till utgången av femtionde året efter det år då utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 42 a, 42 b, 42 d och 42 g–42 k §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionsutsändningar som avses i denna paragraf.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket, 6–9 §§, 11 § andra stycket, 11 a, 12, 13 och 15 a–16 §§, 16 a § tredje stycket, 16 e–17 c, 17 e, 21, 22, 25–26 b, 26 e, 26 k–26 m, 42 a, 42 b, 42 d och 42 g–42 k §§ ska tillämpas i fråga om ljudradio- och televisionsutsändningar som avses i denna paragraf.

¹⁷ Senaste lydelse 2018:1099.

När ett exemplar av en upptagning enligt denna paragraf med företagets samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får exemplaret spridas vidare.

Om ett radio- eller tv-företag har krav på ersättning för en sådan vidareändring som avses i 42 f § och som har skett med företagets samtycke, ska företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 42 a § tredje stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.
 2. Äldre föreskrifter gäller för privatkopieringsersättning som avser tiden före myndighetens första beslut enligt 26 l §.

Efter remiss av slutbetänkandet Privatkopieringsersättningen i framtiden har yttranden över betänkandet kommit in från AIPPI Sverige, Allmänna reklamationsnämnden, Bildupphovsrätt i Sverige, BLF Fotograferna (tidigare Bildleverantörernas förening), Bonus Copyright Access, Copyswede, ElektronikBranschen, Filmproducenternas Rättighetsförening, Företagarna, Förvaltningsrätten i Karlstad, Ifpi Sverige, Integritetsskyddsmyndigheten, International Chamber of Commerce Sweden (ICC Sverige), Kammarkollegiet, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Kommerskollegium, Konkursverket, Konstnärernas Riksorganisation, Konstnärsnämnden, Konsumentverket, Kungliga biblioteket (KB), Lunds universitet, Läromedelsföretagen, Myndigheten för press, radio och tv (MPRT), Myndigheten för tillgängliga medier (MTM), Patent- och registreringsverket (PRV), Regelrådet, Statens kulturråd, Statens musikverk, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen), Svensk Handel, Svensk Scenkonst, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Fotografers Förbund, Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR), Svenska Förläggareföreningen, Svenska Journalistförbundet, Svenska Musikerförbundet, Svenska oberoende musikproducenter, Svenska Tecknare, Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM), Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Dramatikerförbund, Sveriges Författarförbund, Sveriges kompositörer och textförfattare (SKAP), Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Sveriges Radio, Sveriges Television, Sveriges Tidskrifter, Sveriges Yrkesmusikerförbund, TechSverige, Tidningsutgivarna (TU), Tillväxtverket, Uppsala universitet och Vinnova.

Yttranden har också kommit in från HI3G Access AB (Tre) och Telenor Sverige AB.

Remissinstanserna Administration av Litterära Rättigheter i Sverige, Allente Sverige AB, Almega Medieföretagen, Civic Tech Sweden, Dataspelsbranschen, Discovery Networks Sweden, Elgiganten Aktiebolag, ELON Group AB, Fackförbundet Scen & Film, Film & TV-producenterna, Filmdistributörerna, Föreningen för Digitala Fri- och Rättigheter, Grafiska företagen, Innovationsföretagen, Internetstiftelsen, Konstnärsunionen, Musikerförbundet, Musikförläggarna, Nordic Entertainment Group, Näringslivets Regelnämnd, RISE Research Institutes of Sweden, Rättighetsalliansen, Samsung Electronics Nordic Aktiebolag, Stockholms Handelskammare, Svensk Biblioteksförening, Sveriges Filmuthyrareförening UPA, Riksdagens ombudsmän, Sveriges Konsumenter, Sveriges Utbildningsradio AB, Teknikföretagen, Tele2 Sverige AB, Telefonaktiebolaget LM Ericsson, Telia Sverige AB och TV4 Media AB har fått tillfälle att yttra sig, men har avstått från att göra det.

Sammanfattning av betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4)

Utredningens uppdrag

Den som vill använda upphovsrättsligt skyddat material måste som utgångspunkt ha tillstånd av den som innehar rätten till det. I upphovsrättslagen finns dock en rad inskränkningar i upphovsrätten som motiveras av allmänna och enskilda intressen. En större översyn av dessa bestämmelser gjordes för 19 år sedan i samband med genomförandet av ett EU-direktiv. I det direktivet finns en uttömmande katalog över de inskränkningar i upphovsrätten som medlemsstaterna får ha. Sedan dess har ytterligare inskränkningar tillkommit genom annan EU-rättslig lagstiftning. I januari 2023 trädde vissa sådana nya bestämmelser om inskränkningar i kraft.

Utredningen har haft i uppdrag att se över upphovsrättslagens bestämmelser om inskränkningar. Syftet med översynen har varit att åstadkomma ett tydligare och modernare regelverk för sådan användning av upphovsrättsligt skyddade verk som kan ske utan tillstånd.

Uppdraget har omfattat fem särskilda frågor. Det är

- om reglerna för namn- och källangivelse bör ändras,
- om en uttrycklig reglering motsvarande den EU-rättsliga s.k. trestegsregeln bör införas i lagen,
- att ta ställning till hur reglerna om återgivning av konst i det offentliga rummet (panorama) framöver ska se ut,
- att ta ställning till hur möjligheterna att vid nyhetsrapportering använda upphovsrättsligt skyddade prestationer framöver ska säkerställas, samt
- att ta ställning till hur en bestämmelse som ger utrymme för att använda verk i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte ska utformas.

I övrigt har uppdraget varit att göra en fullständig översyn av upphovsrättslagens bestämmelser om inskränkningar. I det uppdraget har ingått frågan om bestämmelserna bör anpassas bättre till EU-rätten. Uppdraget har även omfattat att ta ställning till om den tekniska utvecklingen medfört att nya legitima behov av inskränkningar har tillkommit, om utvecklingen inneburit att vissa inskränkningar blivit för ingripande och om samtliga befintliga inskränkningar fortfarande fyller ett konkret behov.

Reglerna om namn- och källangivelse förtydligas

Kravet på namngivelse är en del av upphovsmannens ideella rätt och gäller vid all användning av skyddade verk. Vid användning med stöd av en inskränkning finns i dag även ett krav på källangivelse.

Enligt utredningen bör reglerna om namn- och på källangivelse utformas för att bättre stämma överens med EU-rätten samtidigt som kravens innebörd och räckvidd bör tydliggöras. Utredningen föreslår därför att krav på källangivelse ska införas i de inskränkingsbestämmelser där ett sådant krav gäller enligt EU-rätten eller bör gälla enligt svensk rätt och att det ska utformas konformt med de EU-direktiv som gäller på området.

Därmed blir det tydligt att källangivelse i dessa situationer är ett rekvisit för tillåten användning i förhållande till den ekonomiska rätten. Bilaga 4

Enligt utredningen finns vidare behov av att tydliggöra omfattningen av kravet på namngivelse, som är en del av den ideella rätten. Utredningen föreslår därför att lagen förtydligas så att det framgår att namnet ska anges om det inte är praktiskt eller tekniskt omöjligt eller oförenligt med god sed.

En lagfäst tolkningsregel motsvarande den s.k. trestegsregeln

Den s.k. trestegsregeln finns bland annat i vissa EU-direktiv där inskränkningar regleras. Enligt trestegsregeln får inskränkningar i upphovsrätten tillämpas endast i särskilda fall, som inte strider mot det normala utnyttjandet av verket och inte oskäligt inkräktar på rättighetshavarnas legitima intressen. Lagstiftaren har tidigare gett uttryck för att regeln främst ska beaktas vid utformning av materiella inskränkningsbestämmelser. Högsta domstolen har dock slagit fast att trestegsregeln även ska ses som en anvisning till domstolarna vid prövning av hur nationella inskränkningsbestämmelser ska tolkas.

Enligt utredningen finns goda argument både för och emot att införa en regel motsvarande trestegsregeln i upphovsrättslagen. Utredningen anser inte att en sådan regel krävs för att säkerställa EU-rättens genomslag. För att betänkandet ska utgöra ett fullgott underlag i det fortsatta lagstiftningsarbetet har utredningen dock lagt fram ett förslag som innebär att en bestämmelse motsvarande trestegsregeln införs i lagen. Den föreslagna bestämmelsen är avsedd som en tolkningsregel i sådana fall där det inte är tydligt om viss användning omfattas av en inskränkningsbestämmelse eller inte.

Reglerna om konst i det offentliga rummet (panorama) anpassas till dagens förhållanden

Utredningen har haft i uppdrag att se över reglerna om användning av konst i det offentliga rummet. Enligt utredningsdirektiven har en utgångspunkt för översynen varit att alla och envar ska ha god tillgång till det offentliga rummet och att en upphovsman som gett tillstånd till att dennes verk permanent placeras där får acceptera ett större ingrepp i sin ensamrätt till verket än vad som annars typiskt sett är fallet. I utredningsarbetet har dessutom framkommit att det finns olika uppfattningar om innebörden av dagens reglering av frågan och att aktörer med skilda intressen ser stora problem med denna reglering.

Utredningens föreslår att inskränkningsbestämmelsen utvidgas till att omfatta alla typer av förfoganden och alla typer av verk som är stadigvarande placerade på eller vid offentlig plats. Det ska således vara fritt att återge verk på offentlig plats genom att bland annat teckna, måla och fotografera verket samt att göra dessa återgivningar tillgängliga, till exempel på sociala medier. Exemplarframställning ska dock inte få ske i tredimensionell form. Att uttrycket offentlig plats ersätter det nuvarande begreppet allmän plats utomhus innebär att fler platser omfattas än vad som är fallet i dag, till exempel tunnlar. Samtidigt begränsas inskränkningen i förhållande till vad som gäller i dag genom att användning av en framställning där verket utgör ett centralt motiv inte omfattas, om användningen sker i förvärvssyfte. Resultatet blir att den

nuvarande inskränkningen utvidgas för användning av privatpersoner men begränsas när det gäller situationer där verken exploateras ekonomiskt.

Ökade möjligheter att använda verk i nyhetsrapportering

I utredningen uppdrag har ingått att överväga om nuvarande bestämmelser om nyhetsrapportering fullt ut svarar mot dagens behov. I enlighet med utredningsdirektiven har en utgångspunkt för uppdraget varit att upphovsrätten inte ska hindra att nyheter sprids och belyses på ett rimligt sätt.

Utredningen har konstaterat att det finns stora problem med dagens regelverk, både i fråga om användares möjligheter att återge upphovsrättsligt skyddade prestationer i nyhetsrapportering och i fråga om möjligheterna att göra en balanserad avvägning mellan de grundläggande rättigheter som aktualiseras. Genom teknikutvecklingen har vidare medielandskapet förändrats. Det finns numera ingen anledning att göra skillnad mellan användning som sker i olika typer av medier. En annan aspekt är att upphovsrättsligt skyddade prestationer genom användning av smarta telefoner och drönare förekommer på ett helt annat sätt än tidigare, och att möjligheterna att använda privatpersoners filmer och bilder kan vara avgörande för att få en korrekt nyhetsrapportering.

Utredningen föreslår en helt ny bestämmelse som möjliggör användning av skyddade verk i samband med nyhetsrapportering. Den nya bestämmelsen ska möjliggöra återgivning av verk i samband med nyhetsrapportering i den utsträckning som motiveras av informationssyftet. Därmed blir det möjligt att utifrån förhållandena i det enskilda fallet göra en avvägning mellan upphovsmannens ensamrätt till ett visst verk och det press- och yttrandefrihetsrättsliga intresset av att använda verket. Det föreslås vidare att det för tillåten användning förtydligas att källa inbegripet upphovsrättsmannens namn ska anges vid användningen, om det inte är omöjligt.

En generell inskränkning för parodier och liknande uttryck

I dag saknas ett lagfäst generellt undantag för parodier och liknande uttryck. Däremot finns många exempel i rättspraxis där parodier och även travestier har bedömts som nya och självständiga verk som därmed inte gör intrång i ursprungverket. Det finns en bestämmelse i svensk rätt som upplyser om att upphovsrätten inte hindrar sådan användning. Till sammans med uttalanden i äldre förarbeten har bestämmelsen haft stor betydelse för hur parodier och liknande uttryck har behandlats. Detta traditionella svenska synsätt har kommit att samexistera med ett nytt synsätt där parodier kan hanteras med utgångspunkt i EU-domstolens definition av begreppet, som en inskränkning i upphovsrätten. Enligt utredningens bedömning är denna ordning inte tillfredsställande.

Utredningen föreslår i enlighet med kommittédirektiven en ny inskränkning för användning av verk i karikatyr-, parodi- eller pastischsyfte. Den föreslagna inskränkningen ska ge var och en rätt att använda alla typer av verk (utom datorprogram) i den utsträckning som motiveras av ett sådant syfte. Det föreslås att denna inskränkning även ska tillämpas på de närstående rättigheterna med undantag för databaser. Bestämmelsen om nya och självständiga verk som åstadkommit i fri anslutning till ett annat verk – som tidigare använts bland annat för att

bedöma tillåtligheten av parodier – föreslås ersättas med en delvis omformulerad bestämmelse som alltså ska upplysa om möjligheten att skapa nya och självständiga verk med utgångspunkt i existerande verk.

En fullständig översyn och anpassning till EU-rätten

I enlighet med utredningsdirektiven har utredningen vidare genomfört en fullständig översyn av upphovsrättslagens bestämmelser om inskränkningar för att bland annat säkerställa att de är förenliga med EU-rätten.

Utredningen har kommit fram till att många bestämmelser bör anpassas genom att krav som gäller enligt EU-rätten införs direkt i lagtexten. Till exempel föreslås att rekvisitet illustrativt syfte införs i alla inskränkningsbestämmelser som gäller undervisning. Härigenom blir bestämmelserna enklare att tillämpa direktivkonformt och förenligheten med EU-rätten säkerställs.

Kulturarvsinstitutioner får ökade möjligheter att använda verk

Utredningen anser att det har framkommit ett behov för museer och vissa andra kulturarvsinstitutioner att framställa exemplar av verk i sina samlingar för forsknings- och kompletteringsändamål m.m. Även mot bakgrund av den rättsutveckling som skett inom EU anser utredningen det motiverat att möjliggöra detta.

Utredningen föreslår därför att museer och fler bibliotek än tidigare får rätt att framställa exemplar av verk för bland annat forsknings- och kompletteringsändamål. De bibliotek och museer som omfattas av utvidgningen är de som redan i dag har rätt att framställa exemplar av verk för bevarandeändamål, dvs. institutioner som är tillgängliga för allmänheten och som drivs utan vinstintresse.

I betänkandet föreslås även en ny inskränkning som avser kulturarvsinstitutioners möjligheter att framställa exemplar för internt bruk, i syfte att förvalta och organisera verk som ingår i samlingarna m.m. Härigenom får de utpekade institutionerna möjlighet att använda digital teknik för att hantera sina samlingar.

I bestämmelsen om kulturarvsinstitutioners rätt att framställa exemplar tydliggörs att exemplarframställningen inte får ske i förvärvssyfte.

Reglerna om offentligt framförande anpassas till EU-rätten

I översynen av inskränkningarnas förenlighet med EU-rätten har särskilda problem uppmärksamats vad gäller gränsdragningen mellan vissa typer av förfoganden. Problemen gäller gränsdragningen mellan offentligt framförande och överföring till allmänheten. Offentligt framförande är en förfogandeform som faller utanför det harmoniserade området medan överföring till allmänheten är en förfogandeform som är harmoniserad inom EU. EU-domstolen har meddelat flera avgöranden som innebär att den uppdelning mellan förfogandetyperna som tidigare ansågs gälla inte längre är lika självklar. En följd av detta är att de svenska inskränkingsbestämmelserna om offentligt framförande inte framstår som fullt ut förenliga med EU-rätten.

Utredningen föreslår därför vissa lagändringar i detta avseende. Reglerna om kulturarvsinstitutioners möjligheter att tillgängliggöra verk i sina samlingar föreslås få en ny utformning så att de dels omfattar inte bara

offentligt framförande utan även överföring till allmänheten, dels är utformade i enlighet med den EU-rättsliga inskränkingsbestämmelsen som avser sådant tillgängliggörande.

Tydligare regler för användning av verk i offentliga verksamheter m.m.

Utredningen föreslår förtydliganden när det gäller möjligheten att använda upphovsrättsligt skyddat material genom bestämmelser på sådana områden som inte påverkas av de EU-rättsliga upphovsrättsreglerna. Det förtydligas att användning i den nationella säkerhetens intresse och tillhandahållandet av s.k. pliktmaterial enligt särskild lagstiftning inte hindras av den upphovsrättsliga regleringen.

Utredningen föreslår vidare att möjligheterna att använda verk för att säkerställa genomförandet av rättsliga eller administrativa förfaranden förtydligas. Enligt förslaget bör detta ske genom införandet av en särskild paragraf som ersätter den nuvarande inskränkingsbestämmelsen avseende rättsvårdens intresse. Enligt den föreslagna paragrafen ska var och en ha rätt att använda verk inom ramen för ett rättsligt eller administrativt förfarande. Genom denna regel säkerställs grundläggande rättssäkerhetsintressen och rätten till en rättvis rättegång. Genom den föreslagna paragrafen blir det också tydligare att myndigheter kan använda skyddade prestationer när det behövs i rättsliga eller administrativa ärenden, till exempel för att arbeta brottsförebyggande eller i utredningar om brott.

Utredningen föreslår vidare att möjligheterna till användning av sådant som muntligen eller skriftligen anförs inför bland annat myndigheter anpassas till EU-rätten. Enligt förslaget ska detta åstadkommas genom att vissa EU-rättsliga rekvisit som gäller för användning av utdrag ur politiska tal och offentliga föreläsningar införs i lagen. Därmed tydliggörs att sådan användning får ske i den utsträckning som motiveras av informationssyftet och att källa ska anges. Förutom att bestämmelserna härigenom blir förenliga med EU-rätten stärks upphovsmännens rättigheter och möjligheterna att använda verk på ett opå kallat och ingripande vis beskär. Samtidigt bibehålls och tydliggörs kopplingen till det angelägna samhällsintresset.

I övrigt föreslås i denna del vissa språkliga och systematiska klargöranden i lagen.

En ny inskränkning för forskning

Inom ramen för vetenskaplig forskning finns i dag endast mycket begränsade möjligheter att tillgängliggöra verk för allmänheten. Enligt utredningens bedömning bör möjligheterna förbättras. Annars riskerar arbetet med forskning och innovation i Sverige att begränsas och försvagas.

För att tillgodose behovet av att använda verk i forskningssyfte föreslås en ny inskränkning som ger forskningsorganisationer och kulturarvsinstitutioner rätt att tillgängliggöra verk på vissa sätt. Förslaget innebär dels att verk får tillgängliggöras inom ramen för en forskargrupp som användarna ingår i, dels att resultatet av vetenskaplig forskning ska kunna tillgängliggöras för att det ska kunna verifieras och granskas. För att användningen ska vara lovlig krävs bland annat att tillgängliggörandet och

den exemplarframställning som kan behövas för att möjliggöra detta ska ske på ett sätt som hindrar obehörig användning. Bilaga 4

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 september 2025. Det bedöms inte finnas något behov av övergångsbestämmelser.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4) lämnats av AIPPI Sverige, Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd, Astrid Lindgren Company, Bildupphovsrätt i Sverige, BLF Fotograferna, Bonnier News AB, Bonnierförlagen AB, Bonus Copyright Access, Creative Commons i Sverige, Fackförbundet Scen & Film, Film&TV-Producenterna, Föreningen Copyswede, Föreningen för Digitala Fri- och Rättigheter (DFRI), Företagarna, Forsvarsmakten, Förvaltningsrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Stockholm, Högskolan Dalarna, Högskolan Väst, Ifpi Sverige, Integritetsskyddsmyndigheten, Internationella handelskammaren Sverige (ICC), Justitiekanslern, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Konstnärernas Riksorganisation, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Konstnärsnämnden, Konsumentverket, Kungliga biblioteket (KB), Kungliga Tekniska högskolan (KTH), Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Länsmuseernas samarbetsråd, Läromedelsföretagen, Medieföretagen, Mediemyndigheten, Music Management Forum (MMF), Musikförläggarna, Myndigheten för tillgängliga medier, Nationalmuseum, Norstedts Förlagsgrupp AB, Open Knowledge Sverige (OKSE), Patent- och registreringsverket, Polismyndigheten, Regelrådet, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Riksförbundet Sveriges Museer, Rättighetsalliansen, Sameskolstyrelsen, Schibsted Media Group, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Statens kulturråd, Statens maritima och transporthistoriska museer, Statens musikverk, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Stockholms konstnärliga högskola (SKH), Stockholms tingsrätt (Patent- och marknadsdomstolen), Stockholms universitet, Storytel AB, Svea hovrätt (Patent- och marknadsöverdomstolen), Svensk biblioteks förening, Svensk Scenkonst, Svenska Arkivförbundet, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Fotografers Förbund (SFF), Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR), Svenska Förläggareföreningen, Svenska Journalistförbundet, Svenska Musikerförbundet, Svenska Oberoende Musikproducenter (SOM), Svenska Tecknare, Svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim), Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Annonörer, Sveriges Dramatikerförbund, Sveriges författarfond, Sveriges Författarförbund, Sveriges hembygdsförbund, Sveriges Kommuner och regioner (SKR), Sveriges kompositörer och textförfattare (SKAP), Sveriges Läromedelsförfattareshöjningsförbund, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Tidskrifter, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Sveriges Utbildningsradio AB (UR), Tidningsutgivarna (TU), Tillväxtverket, TV4 AB, Uppsala universitet, Vetenskapsrådet, Vinnova, Wikimedia Sverige och Åklagarmyndigheten.

Yttranden har också inkommit från Epidemic Sound, IP-samfundet, Fackförbundet DIK, Sveriges Patentbyråers Förening, Sveriges Släktforskarförbund och Föreningen Svenska Tonsättare och från några privatpersoner.

Remissinstanserna Administration av Litterära Rättigheter i Sverige Bilaga 5
(ALIS), AI Sweden, Civic Tech Sweden, Dataspelsbranschen, Elektronikbranschen, Film- och TV-branschens samarbetskommitté, Film-distributörerna, Filmproducenternas Rättighetsförening, Google Sverige, HBO Nordic, Internetstiftelsen, KonstnårsUnionen, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, Meta, Näringslivets Regelnämnd, Research Institutes of Sweden (RISE), Riksbankens jubileumsfond, Riksdagens ombudsmän, Skolforskningsinstitutet, Skolverket, Spotify AB, Svensk Handel, Svenska Akademien, Sveriges Filmuthyrareförening UPA, Sveriges Konsumenter, Sveriges Yrkesmusikerförbund, Tech Sverige, Twitch, Viaplay Group AB, VISITA och X har fått tillfälle att yttra sig, men har avstått från att göra det.

Sammanfattning av promemorian Ändrade ersättningsregler för privatkopiering (Ju2025/00414)

I upphovsrättslagen finns bestämmelser om rätt till ersättning som syftar till att kompensera upphovsmän och andra ersättningsberättigade kategorier av närstående rättighetshavare för tillåten privatkopiering av deras skyddade verk och prestationer. Ersättningsskyldiga är näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller inför vissa anordningar som är särskilt ägnade för privatkopiering.

Ersättningsordningen bygger på att ersättningsskyldiga näringsidkare för över kostnaden på konsumenterna, dvs. de som har rätt att privatkopiera.

Bestämmelserna grundar sig på EU-direktiv. I internationella upphovsrättsförordningen finns regler om tillämpningen av ersättningsrätten i förhållande till rättighetshavare från andra länder. Nuvarande regler innebär att ersättningsberättigade rättighetshavare med anknytning till länder utanför EU/EES har rätt till privatkopieringsersättning i Sverige, om landet i fråga ger rättighetshavare med anknytning till Sverige en motsvarande möjlighet till ersättning, så kallad ömsesidighet. Reglerna är av praktisk betydelse eftersom framför allt Storbritannien och USA inte ger svenska rättighetshavare någon eller endast begränsad ersättningsrätt.

I denna promemoria föreslås ändringar som syftar till att anpassa den svenska ersättningsordningen för privatkopiering till en dom från EU-domstolen. Förslaget innebär att ömsesidighet inte längre ska vara en förutsättning för ersättningsrätt i förhållande till länder utanför EU/EES.

Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.